

SURU SE SURU KAR

**EEN AUDIO-VISUELE CURSUS
SARNAMI HINDOESTANI
VOOR BEGINNERS**

L. G. Alexander

DEEL 2

SURU SE SURU KAR

DEEL 2

**EEN AUDIO-VISUELE CURSUS
SARNAMI HINDOESTANI
VOOR BEGINNERS**

L. G. Alexander

**© 1980 Stichting Instituut voor Taalwetenschap
Alle rechten voorbehouden
Tweede herziene druk 2000 3C
Printed in Suriname**

This edition of New Concept English: First Things First: Students' Book is published by arrangement with Pearson Education Limited.

**© 1980 Stichting Instituut voor Taalwetenschap
Alle rechten voorbehouden
Tweede herziene druk 2000 3C
Printed in Suriname**

VOORWOORD

Dit boek is het tweede en laatste deel van de audio-visuele cursus Sarnami Hindoestani voor beginners. Evenals deel 1 is ook deel 2 gebaseerd op "First Things First" door L.G.Alexander, uitgegeven in 1967 door Longmans Group Ltd. London.

Omdat er nog geen officiële spelling voor het Sarnami Hindoestani ingevoerd is, is de spelling die in deze cursus gebruikt wordt een voorlopige. Bij het ontwerpen daarvan zijn onder andere taalkundige, sociale en pedagogische factoren in overweging genomen.

De handleiding voor de gebruikers van deze cursus, die u voorin deel 1 vindt, is ook van kracht voor deel 2. Zo ook de dankbetuigingen in het voorwoord van deel 1.

Wel wil ik opnieuw en nu uitvoeriger melding maken van de hulp die mejuffrouw B. Dihal mij gegeven heeft, door mij te voorzien van uitstekende Sarnami Hindoestani weergeven van de dialoog en de eerste structuuroefening van elke les. Ik ben haar daarvoor dan ook veel dank verschuldigd.

De grammaticale en lexicale commentaren van deel 2 zijn gecontroleerd door Eunice Burgess van het Instituut voor Taalwetenschap (Summer Institute of Linguistics), waarvoor ik haar mijn dank betuig.

Wanneer u de lessen van deze cursus hebt doorgewerkt, wil ik er aan herinneren dat het een cursus voor beginners is. U zult uw kennis van het Sarnami Hindoestani en vooral uw spreekvaardigheid verder kunnen ontwikkelen door voortdurend mondeling contact met sprekers van deze taal.

Paramaribo, Suriname
April 1980

A. B. Huiskamp
medewerkster van het
Instituut voor Taalwetenschap

Bij de tweede druk:

Longmans Group Ltd. London werd overgenomen door Pearson Education Limited en aan hen zijn wij dank verschuldigd voor de toestemming om ook deel twee te herdrukken.

A. L. Bosch
Medewerkster van het
Instituut voor Taalwetenschap

INHOUD

Voorwoord

Getallen

Les 21	Blz. 1
Les 22	8
Les 23	15
Les 24	22
Les 25	27
Les 26	32
Les 27	39
Les 28	47
Les 29	52
Les 30	59
Les 31	66
Les 32	74
Les 33	80
Les 34	88
Les 35	94
Les 36	100
Grammaticale toelichting bij de lessen	105
Grammaticale index	135
Woordindex	139

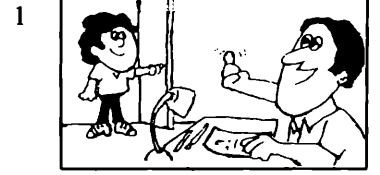
GETALLEN

1	ek	11	gyára	21	ekkáis
2	dui	12	bára	22	báis
3	tin	13	terá	23	teis
4	cár	14	chaudá	24	caubis
5	pánc	15	pandrá	25	pacis
6	chau	16	sorá	26	chaubis
7	sát	17	satrá	27	sattáis
8	áth	18	atthára	28	attháis
9	nau	19	onnáis	29	ontis
10	das	20	bis	30	tis
31	ektis	41	ektális	51	ekkáwan
32	battis	42	bayális	52	báwan
33	teitis	43	teitális	53	tirpan
34	cautis	44	cauwális	54	cauwan
35	paitis	45	paintális	55	pacpan
36	chattis	46	chiyális	56	chappan
37	saitis	47	saintális	57	satáwan
38	artis	48	artális	58	attháwan
39	ontális	49	oncás	59	onsáth
40	cális	50	pacás	60	sáth
61	eksath	71	ekhattar	81	ekási
62	básath	72	bahattar	82	beyási
63	tirsath	73	tihattar	83	tirási
64	causath	74	cauhattar	84	caurási
65	painsath	75	pachattar	85	pacási
66	chiyásath	76	chihattar	86	chiyási
67	sarsath	77	sahattar	87	satási
68	arsath	78	athattar	88	athási
69	onhattar	79	onási	89	nauwási
70	sattar	80	assi	90	nabbe
91	ekánbe	105	ek sau pánc		
92	bánbe	124	ek sau caubis		
93	tiránbe	1000	ek hajár		
94	cauránbe	10.000	das hajár		
95	pacánbe	100.000	laakh		
96	chiyánbe	1.000.000	das laakh		
97	sattánbe				
98	atthánbe				
99	ninnánbe				
100	sau (ek sau)				

PÁTH 21

A. Baṛkwá : Amrit, áw sun!
Amrit : Hán, ká rahá, menceer?

Baṛkwá : Gitá káhá hai?
Amrit : U hinyá bagal men hai, ápan kamrá men.

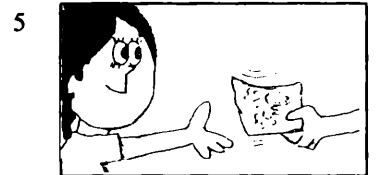
Baṛkwá : Oke i cithi dei de tije kare ke.
Amrit : Ji hán, menceer.

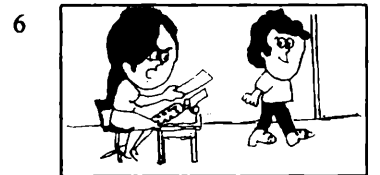
Amrit : Gitá, baṛkwá i cithi deis hai tije kare ke.
Gitá : Hán, thik hai.

Amrit : Lei le.

Gitá : Amrit! Áw sun.
Amrit : Ká bhail?
Gitá : I cithi ham ná tije kar pábe.

Amrit : Káhe ke ná?
Gitá : Ham ná parh páilá. Baṛkwá ke likhái bahut kharáb hai!

B. PHIR SE BOL:

70 sattu

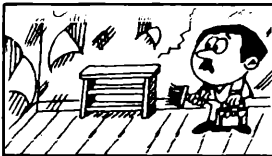
ṭopi or̥he / jákit pahine

80 assi

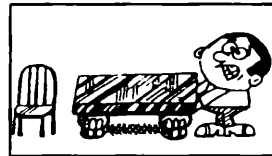
bádar / cirai dekhe

90 nabbe

kási / koṭhri range

100 ek sau

kursi / tafrá uṭháwe

1000 ek hájār

pustak / ciṭṭhi paṛhe

5000 pañc hájār

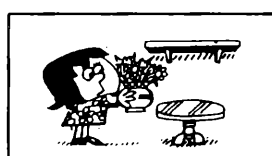
bákas / dewál par se kude

10.000 das hájār

andá ke kuku / biskut banáwe

100.000 ek lách

tafrá / palangá par dhare

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI :

Nambar sattu

Tu i ṭopi or̥h sake hai?

Hán, ham ṭopi or̥h sakilá, baki jákit ná pahin pábe.

Nambar assi

: Tu bádar dekh sake hai?

Hán, ham bádar dekh sakilá, baki cirai ná dekh pábe.

Nambar nabbe

Tu i pustak ke kási rang sake hai?

Hán, ham eke rang sakilá, baki i koṭhri ná rang pábe.

- Nambar ek sau : Tu i kursi uṭhái sake hai?
Hán, ham i kursi uṭhái sakilá, baki i tafrá ná uṭhái pábe.
- Nambar ek hajár : Tu i pustak paṛh sake hai?
Hán, ham i pustak paṛh sakilá, baki u ciṭṭhi ná paṛh pábe.
- Nambar pán̄c hajár : Tu i bákas par se kud sake hai?
Hán, ham i bákas par se kud sakilá,
baki u dewál par se ná kud pábe.
- Nambar das hajár : Tu andá ke kuku banáwe jáne hai?
Hán, ham andá ke kuku banáwe jánilá, baki biskut ná banái pábe.
- Nambar ek láchh : Tu i fás tafrá par dhar sake hai?
Hán, ham eke tafrá par dhar sakilá, baki palangá par ná dhar pábe.
- Mástar ji : Shákuntalá radio sun sake hai?
Sikhe wálá : Ná, u ná sun sake hai.
M. : Káhe ke ná?
S.w. : Oke cáhi ápan skul ke páṭh banáwe ke.
- M. : Tu aur Candrá rastá par khel sake hai?
S.w. : Ná, hamlog ná khel sakilá.
M. : Káhe ke ná?
S.w. : Hamlogke cáhi ghar ke kám kare ke.
- M. : Nitá aur Silá bus se jái sake hai?
S.w. : Ná, ulog bus se ná jái sake hai.
M. : Káhe ke ná?
S.w. : Ulogke paisá ná hai.
- M. : Ham ápan kaprá apane se dhoi sakilá?
S.w. : Ná, tu apane se ná dhoi sake hai.
M. : Káhe ke ná?
S.w. : Ham tor kaprá dhobe.
- M. : Dewdat i sab phul lejí sake hai?
S.w. : Ná, u ná lejí sake hai.
M. : Káhe ke ná?
S.w. : Báp mánge hai mái ke dewe.
- M. : Tu i kamrá rang sake hai?
S.w. : Ná, ham ná rang sakilá.
M. : Káhe ke ná?

S.w. : Dipak mánge hai eke range.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Bāt ke calan: *Ápan pajámá pahine / u*
U ápan pajámá pahin sake hai?
Ná, u ná pahin sake hai.

Ab tu apane se i rakam se likh: *Citthi tìjp kare / ulog*
Bichauná bicháwe / mái
Nadi men paunre / hamlog
Per par se kude / tulog
Dewál par dhaure / tu
Oke kuch dudh dewe / ham

2. Páth 21A ekát dáfe likh.

3. Bāt ke calan A: *Tu ápan kaprá pahin sake hai?*
Hán, ham pahin sakilá.
Tu ká kar sake hai?
Ham ápan kaprá pahin sakilá.

Ab tu apane se i rakam se likh: *Tu i citthi tìjp kar sake hai?*
Okar aurat bus agor sake hai?
Ham aur Silá bartan máj sakilá?
Fáruk sab phul lejái sake hai?
Tulog i dudh pi sake hai?

Bāt ke calan B: *Tu ápan topi ná orh paihe?*
Ná, ham ná orh pábe.
Tu kaun cij ná kar paihe?
Ham ápan topi ná orh pábe.

Ab tu apane se i rakam se likh: *Ham i kamrá ná rang pábe?*
Tu u bádar ná dekh paihe?
Silá i pustak ná parh páigá?
Tu aur Nitá radio ná sun paihe?
Bilár dudh ná pi sake hai?

E. BÁT-CIT

1. Dekh páth 21 A ke chápá.

Mástar ji   Barkwá káhá hai?

- Sikhe wálá : Ápan kamrá men̄ .
 M. : Aur Gitá káhá hai?
 S.w. : Ohun̄ bhi ápan kamrá men̄ hai.
 M. : Gitá ke kamrá káhá hai?
 S.w. : Bar̄kwá ke kamrá ke bagal men̄ .
 M. : Bar̄kwá ke ke boláwe hai?
 S.w. : Amrit ke.
 M. : U ose kaun cij bole hai?
 S.w. : Oke cáhi Gitá se kuch bole ke.
 M. : Oke cáhi ká bole ke?
 S.w. : Oke cáhi bole ke ki Gitá ke cáhi ekgo ciṭṭhi tìjp kare ke.
 M. : Gitá tìjp kar sake hai ki ná?
 S.w. : Hán̄, bole hai ki: ‘Ham tìjp kar sakilá.’
 M. : Tab káhe ke u Amrit ke boláwe hai?
 S.w. : U dekhe hai ki u ciṭṭhi ná tìjp kar páigá.
 M. : Káhe ke ná?
 S.w. : U eke to ná par̄h páwe hai.
 M. : U káhe ke ná par̄h páwe hai?
 S.w. : Bar̄kwá ke likháí bahut kharáb hai!
2. Mástar ji : Tu ápan kapr̄á pahin sake hai?
 Sikhe wálá : Hán̄, ham pahin sakilá.
 M. : Tu ká kar sake hai?
 S.w. : Ham ápan kapr̄á pahin sakilá.
- M : Shákuntálá bus agor sake hai?
 S.w. : Hán̄, u agor sake hai.
 M. : Shákuntálá ká kar sake hai?
 S.w. : U bus agor sake hai.
- M. : Tu aur Candar radio sun sake hai?
 S.w. : Hán̄, hamlog sun sakilá.
 M. : Tulog kaun cij kar sake hai?
 S.w. : Hamlog radio sun sakilá.
- M. : Nitá aur Silá bartan máj sake hai?
 S.w. : Hán̄, ulog máj sake hai.
 M. : Ulog ká kar sake hai?
 S.w. : Ulog bartan máj sake hai.
- M. : Dewdat i sab phul okar khátin lejí sake hai?
 S.w. : Hán̄, u lejí sake hai.
 M. : Dewdat ká kar sake hai?
 S.w. : U i sab phul okar khátin lejí sake hai.
- M. : Bilár dudh pi sake hai?

- S.w. : Hán, u pi sake hai.
 M. : Bilár kaun cij kar sake hai?
 S.w. : U dudh pi sake hai.
- M. : Ham i kursi rang sakilá?
 S.w. : Hán, tu rang sake hai.
 M. : Ham ká kar sakilá?
 S.w. : Tu i kursi rang sake hai.
- M. : Tu u cirai dekh sake hai?
 S.w. : Hán, ham dekh sakilá.
 M. : Tu ká kar sake hai?
 S.w. : Ham u cirai dekh sakilá.
- M. : Tu i citthi tije kar sake hai?
 S.w. : Hán, ham tije kar sakilá.
 M. : Tu kaun cij kar sake hai?
 S.w. : Ham i citthi tije kar sakilá.
- M. : Kamlá u pustak parh sake hai?
 S.w. : Hán, u parh sake hai.
 M. : Kamlá kaun cij kar sake hai?
 S.w. : U i pustak parh sake hai.
3. Mástar ji : Tu ápan kaprá dhoi sake hai?
 Sikhe wálá : Ná, ham ná dhoi pábe.
 Mástar ji : Tu kaun cij ná kar paihe?
 Sikhe wálá : Ham ápan kaprá ná dhoi sakilá.
- M. : Shákuntálá bus agor sake hai?
 S.w. : Ná, u ná agor páigá.
 M. : U kaun cij ná kar páigá?
 S.w. : U bus ná agor páigá.
- M. : Tu aur Candar radio sun sake hai?
 S.w. : Ná, hamlog ná sun pábe.
 M. : Tulog kaun cij ná kar paihe?
 S.w. : Hamlog radio ná sun pábe.
- M. : Nitá aur Silá bartan dhoi sake hai?
 S.w. : Ná, ulog ná dhoi páigá.
 M. : Ulog kaun cij ná kar páigá?
 S.w. : Ulog bartan ná dhoi páigá.
- M. : Tulog i sab phul okar khátin lejai sake hai?
 S.w. : Ná, hamlog ná lejai pábe.

M. : Tulog kaun cij ná kar paihe?
S.w. : Hamlog i sab phul okar khátin ná lejái pábe.

M. : Bilár i dudh pi sake hai?
S.w. : Ná, u ná pi páigá.
M. : U kaun cij ná kar páigá?
S.w. : U i dudh ná pi páigá.

M. : Ham i pustak ke kási rang sakilá?
S.w. : Ná, tu ná rang paihe.
M. : Ham kaun cij ná kar pábe?
S.w. : Tu i pustak ke kási ná rang paihe.

M. : Tu u cirai dekh sake hai?
S.w. : Ná, ham ná dekh sakilá.
M. : Tu kaun cij ná kar paihe?
S.w. : Ham u cirai ná dekh pábe.

M. : Ham i ciṭṭhi tìjp kar sakilá?
S.w. : Ná, tu ná tìjp kar paihe.
M. : Ham kaun cij ná kar pábe?
S.w. : Tu i ciṭṭhi ná tìjp kar paihe.

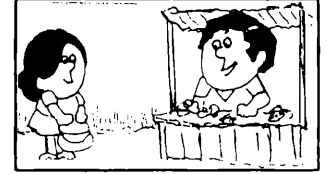
M. : Kamlá i pustak parḥ sake hai?
S.w. : Ná, u ná parḥ páigá.
M. : Kamlá kaun cij ná kar páigá?
S.w. : U i pustak ná parḥ páigá.

4. Mástar ji páṭh 21 C ke sab nambar puṅchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá i sab sawál bhi puṅchigá aur mástar ji jabáb deigá.
5. Mástar ji aur sikhe wálá páṭh 21 A ke chápá táke hai aur baṅkwá, Amrit aur Gitá ghat u ciṭṭhi ke bise meṅ batiyá hai. Dusará aur tisará dáfe sab koi ke cáhi jagahá badale ke.

PÁTH 22

- A. Beñce wálá : Áj toke kuch cáhi?
 Amrit ke máí : Hán. Toke bháji hai?
 Beñce wálá : Amsoi ki marsá?
 Amrit ke má : Marsá.
- Beñce wálá : Amsoi bhi barhinyá hai.
 Amrit ke máí : Hán, ham kháilá amsoi, baki hamár ghar wálá ná khá hai.
- Beñce wálá : I aṭiyá marsá toke acchá lage hai?
 Amrit ke máí : I ek barhinyá aṭiyá hai.
 Hán, hamke ohin wálá dei de.
- Beñce wálá : Tu ek tukkará kohonrá bhi leihe?
 Amrit ke máí : Ketaná men biká hai?
 Beñce wálá : ..... rupiyá hai.
 Amrit ke máí : Hán, bhi dei deihe.
- Beñce wálá : Karailá bhi mánge hai?
 Amrit ke máí : Ohuñ khub barhinyá hai.
 Ná, thik hai.
 Beñce wálá : Hamár ghar wálá karailá ná khá hai.
 Amrit ke máí : Ham tose sacce batái,
 hamhu ná kháilá.

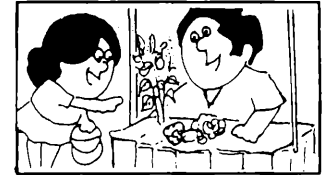
1

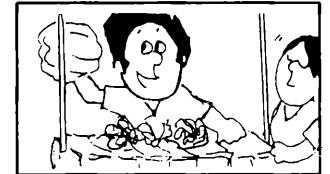
2

3

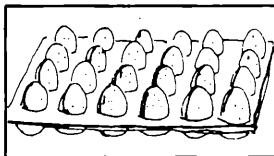
4

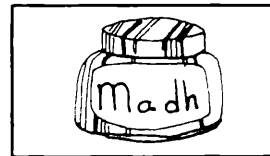
5

B. PHIR SE BOL:

1st pahilá

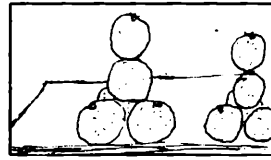
andá

2nd dusará

madh

3de tisará

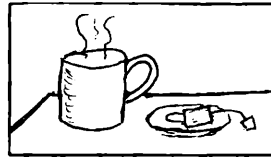
báná

4de cauthá

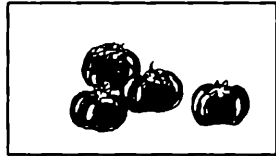
parsiná

5de pacwá

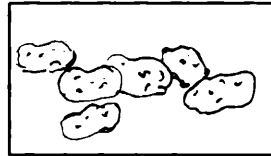
soft

6de chaṭwá

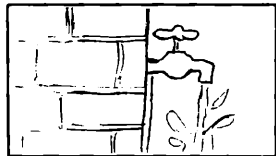
cáh

7de satwá

tomáti

8de aṭhwá

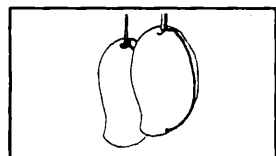
álu

9de nauwá

páni

10de daswá

kohonrá

11de gyaráhwá

ám

12de bárahwá

dudh

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Pahilá chapá

Tu andá khá hai ki ná?

Hán, kháilá.

Ham andá kháilá, baki abbe ná lebe.

- Dusará chápá : Tu madh cáte hai ki ná?
Hán, cátilá.
Ham madh cátilá, baki abbe ná lebe.
- Tisará chápá : Tu báná khá hai ki ná?
Hán, kháilá.
Ham báná kháilá, baki abbe ná lebe.
- Cauthá chápá : Tu parsiná khá hai ki ná?
Hán, kháilá.
Ham parsiná kháilá, baki abbe ná lebe.
- Pacwá chápá : Tu soft piye hai ki ná?
Hán, pilá.
Ham soft pilá, baki abbe ná lebe.
- Chatwá chápá : Tu cáh piye hai ki ná?
Hán, pilá.
Ham cáh pilá, baki abbe ná lebe.
2. Satwá chápá : Citrá tomáti khá hai ki ná?
Hán, khá hai.
U tomáti khá hai, baki abbe ná leigá.
- Aṭhwá chápá : Máí álu khá hai ki ná?
Hán, khá hai.
U álu khá hai, baki abbe ná leigá.
- Nauwá chápá : Lilá páni piye hai ki ná?
Hán, piye hai.
U páni piye hai, baki abbe ná leigá.
- Daswá chápá : Báp kohonrá khá hai ki ná?
Hán, khá hai.
U kohonrá khá hai, baki abbe ná leigá.
- Gyaráhwá chápá : Candar ám khá hai ki ná?
Hán, khá hai.
U ám khá hai, baki abbe ná leigá.
- Baráhwá chápá : Didi dudh piye hai ki ná?
Hán, piye hai.
U dudh piye hai, baki abbe ná leigá.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Kháli jagahá men̄ likh: *par se, ke uppar (se), ke bic men, ke kináre, ke páche, ke nicce se*

Ekgo cirai ghar .....ure hai.
I jaháj broki .....pás howe hai.
Bilariyan dewál .....kude hai.
Laundá ápan mái báp .....baiṭhal hai.
Jiwan aur Áshá nadi .....ghume hai.
Kuttá ekgo bilár .....dhaure hai.

2. Páth 22 A ekát dáfe likh.

3. Bát ke calan: Tu andá ke kuku khá hai ki ná?

Hán, kháilá.

Ham andá ke kuku kháilá, baki ham abbe ná lebe.

Tu aisane bhí likh: Náni madh cáte hai?   Mausí bhát khá hai?
 Tu breṭ khá hai?   Tu aur Rishi gobhi khá hai?
 Náná cáh piye hai?   Tu dudh piye hai?
 Gitá biskut khá hai?   Okar mái machari khá hai?
 Amrit koffie piye hai?   Tulog dál khá hai?

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji   22A ke chápá dekh.
 Amrit ke mái ke kaun cij cáhat rahá?
 Sikhe wálá :   Tarkári cáhat rahá.
 M :   Keke tarkári cáhat rahá?
 S.w. :   Amrit ke mái ke.
 M. :   U amsoi ki marsá cáhat rahá?
 S.w. :   Marsá.
 M. :   U amsoi ná khá hai?
 S.w. :   Hán, khá hai.
 M. :   Okar ghar wálá bhí khá hai ki ná?
 S.w. :   Ná, u ná khá hai.
 M. :   Amrit ke mái ke kaun cij aur cáhat rahá?
 S.w. :   Ek tukkará kohonrá cáhat rahá.
 M. :   Oke karailá bhí cáhat rahá ki ná?
 S.w. :   Ná, karailá ná cáhat raha.
 M. :   Ke karailá ná khá hai?
 S.w. :   Okar ghar wálá.
 M. :   Aur beṅce wálá khá hai ki ná?
 S.w. :   Ná, ohuṅ bhí ná khá hai.

- M. Aur tu?
S.w. ....
2. M. 22 B ke pahilá chápá ke dekh.
Tu andá khá hai ki ná? (U ápan mur hiláwe hai: Hán.)
S.w. : Hán, kháilá.
- M. : Dusará chápá ke dekh. Tu madh cáte hai ki ná? (Ná)
S.w. : Ná, ná cátilá.
- M. : Pacwá chápá ke dekh. Tu soft piye hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. : Tisará chápá ke dekh. Tu báná khá hai ki ná? (Ná)
S.w. : .....
- M. : Chaṭwá chápá ke dekh. Tu cáh piye hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. Cauthá chápá ke dekh. Tu parsiná khá hai ki ná? (Hán)
S.w. ....
- M. Satwá chápá ke dekh. Tu tomáti khá hai ki ná? (Ná)
S.w. ....
- M. : Báráhwá chápá ke dekh. Tu dudh piye hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. Nauwá chápá ke dekh. Tu páni piye hai ki ná? (Ná)
S.w. ....
- M. Gyaráhwá chápá ke dekh. Tu ám khá hai ki ná? (Hán)
S.w. ....
- M. Aṭhwá chápá ke dekh. Tu álu khá hai ki ná? (Ná)
S.w. ....
- M. : Daswá chápá ke dekh. Tu kohonrá khá hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
3. Mástár ji Pahilá chápá ke dekh. Citrá andá khá hai ki ná? (Hán)
S.w. Hán, khá hai.
- M. Dusará chápá ke dekh. Máí madh cáte hai ki ná? (Ná)
S.w. Ná, ná cáte hai.

- M. : Tisará chápá ke dekh. Báp báná khá hai ki ná? (Ná)
S.w. : .....
- M. : Pacwá chápá ke dekh. Tulog soft piye hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. : Chaṭwá chápá ke dekh. Candar cáh piye hai ki ná? (Ná)
S.w. : .....
- M. : Cauthá chápá ke dekh. Didi parsiná khá hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. : Satwá chápá ke dekh. Tu tomáti khá hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. : Báráhwá chápá ke dekh. Náni dudh piye hai ki ná? (Ná)
S.w. : .....
- M. : Gyaráhwá chápá ke dekh. Gitá ám khá hai ki ná? (Ná)
S.w. : .....
- M. : Nauwá chápá ke dekh. Tor bahin páni piye hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. : Daswá chápá ke dekh. Tu aur tor mái kohonrá khá hai ki ná? (Hán)
S.w. : .....
- M. : Aṭhwá chápá ke dekh. Amrit álu khá hai ki ná? (Ná)
S.w. : .....
4. Sikhe wálá C 1 ke sawál punchigá aur mástar ji jabáb deigá. Tab mástar ji C 2 ke sawál punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
5. Mástar ji : Pahilá chápá ke dekh. Tu andá khá hai ki báná?
Sikhe wálá : Ham andá kháílá, baki báná ná kháílá.
- M. : Satwá chápá ke dekh. Citrá tomáti khá hai ki karailá?
S.w. : U tomáti khá hai, baki karailá ná khá hai.
- M. : Tisará chápá ke dekh. Tu báná khá hai ki parsiná?
S.w. : .....
- M. : Aṭhwá chápá ke dekh. Máí álu khá hai ki bhát?
S.w. : .....

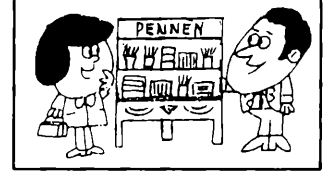
- M. Cauthá chápá ke dekh. Tu báná khá hai ki parsiná?
S.w. ....
- M. Nauwá chápá ke dekh. Lilá cáh piye hai ki páni?
S.w. ....
- M. : Pacwá chápá ke dekh. Tu soft piye hai ki dudh?
S.w. :
- M. : Daswá chápá ke dekh. Báp karailá khá hai ki kohonrá?
S.w. :
- M. Chaṭwá chápá ke dekh. Tu soft piye hai ki cáh?
S.w. ....
- M. : Báráhwá chápá ke dekh. Didi koffie piye hai ki dudh?
S.w. :
- M. Gyáráhwá chápá ke dekh. Candar ám khá hai ki parsiná?
S.w. ....

6. Mástar ji aur sikhe wálá A ke chápá 1 se 7 talak táke hai aur beṅce wálá aur Amrit ke mái ghat tarkári ke bise meṅ batiyá hai. Pahile mástar ji beṅce wálá hai aur sikhe wálá Amrit ke mái. Tab usab jagahá badale hai.

PÁTH 23

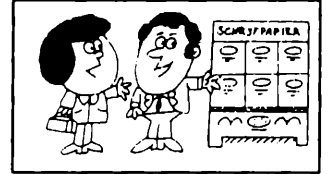
- A. Aurat : Hamke ekgo kalam yáne pen cáhat rahá.
 Dukándár : Kaun cáhi, bláw ki to kariyá wálá?
 Aurat : Bláw wálá.

1

- Aurat : Cítthi likhe wálá kágaj bhi hai?
 Dukándár : Hán, hamlogke hai.

2

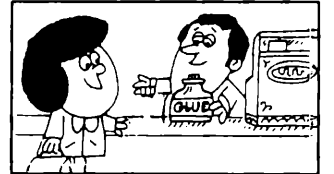
- Dukándár : Hamke choṭá wálá ná hai, kháli baṛká wálá.
 Cáhat rahá ekgo?

3

- Aurat : Hán, hamke duigo dei deihe.
 Hamke bhi kuch cáhat rahá chápá capkáwe
 khát.

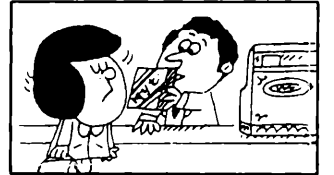
4

- Dukándár : I cij ṭhik hai capkáwe khátin.

- Aurat : Aur hamke cáhat rahá ek choṭá dībá kreti.
 Dukándár : Hamke kháli baṛká dībbiyá hai.
 Cáhat rahá ekgo?

5

- Aurat : Ná, chor de.

- Dukándár : Kuch aur mánge hai?

- Aurat : Ná, lei le paiswá.

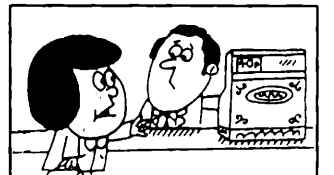
6

- Dukándár : Toke aur cáhat rahá?

- Aurat : Hamár phuṭkar paisá lautár deihe.

7

B. PHIR SE BOL:

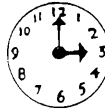
pahilá

dusará

tisará

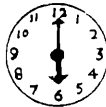
cauthá

pacwá

chaṭwá

satwá

aṭhwá

nauwá

daswá

gyaráhwá

báráhwá

Phir se bol:

13^{de}

teráhwá

kási

14^{de}

caudáhwá

álu

15^{de}

pandráhwá

cáh

16^{de}

soráhwá

breṭ

17^{de}

satráhwá

biskut

18^{de}

aṭháráhwá

báná

19^{de}

onnáiswá

machari

20ste

biswá

andá

21ste

ekkáiswá

gobhi

22ste

báiswá

dál

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Kai bajal hai?

Dekh pahilá gharī men. Kai bajal hai?
Ek bajal hai.

Dekh dusará gharī men. Kai bajal hai?
Dui bajal hai.

Dekh tisará gharī men. Kai bajal hai?
Tin bajal hai.

Dekh cauthá gharī men. Kai bajal hai?
Cár bajal hai.

Dekh pacwá gharī men. Kai bajal hai?
Pánc bajal hai.

Dekh chatwá gharī men. Kai bajal hai?
Chau bajal hai.

Dekh satwá gharī men. Kai bajal hai?
Sát bajal hai.

Dekh aṭhwá gharī men. Kai bajal hai?
Áṭh bajal hai.

Dekh nauwá gharī men. Kai bajal hai?
Nau bajal.

Dekh daswá gharī men. Kai bajal hai?
Das bajal hai.

Dekh gyáráhwá gharī men. Kai bajal hai?
Gyára bajal hai.

Dekh bárahwá gharī men. Kai bajal hai?
Bára bajal hai.

2. Kuch cáhat rahá?

Teráhwá chápá : Hamke botro cáhat rahá. Toke hai?
Ná, hamke botro ná hai, baki hamke kási hai.
Cáhat rahá?

Caudáhwá chápá Hamlogke kuch caur cáhat rahá. Tulogke hai?
Ná, hamlogke caur ná hai, baki hamlogke álu hai.

		Cáhat rahá?
Pandráhwá chápá	:	Ulogke soft cáhat rahá. Toke hai? Ná, hamlogke ná hai, baki hamlogke cáh hai. Cáhat rahá?
Soráhwá chápá	:	Mái ke kuch madh cáhat rahá. Tulogke hai? Ná, hamlogke madh ná hai, baki hamlogke breṭ hai. Cáhat rahá?
Satráhwá chápá		Báp ke breṭ cáhat rahá. Toke hai? Ná, hamke breṭ ná hai, baki hamke biskut hai. Cáhat rahá?
Attháráhwá chápá	:	Náni ke jámun cáhat rahá. Tulogke hai? Ná, hamlogke ná hai, baki hamlogke báná hai. Cáhat rahá?
Onnáiswá chápá	:	Áji ke kuch gos cáhat rahá. Toke hai? Ná, hamke gos ná hai, baki hamke machari hai. Cáhat rahá?
Biswá chápá		Hamke kuch kási cáhat rahá. Tulogke hai? Ná, hamlogke kási ná hai, baki hamlogke andá hai. Cáhat rahá?
Ekkáiswá chápá		Hamlogke kuch kohonrá cáhat rahá. Toke hai? Ná, hamke kohonrá ná hai, baki hamke gobhi hai. Cáhat rahá?
Báiswá chápá	:	Hamár bahin ke kuch bonki cáhat rahá. Tulogke hai? Ná, hamlogke bonki ná hai, baki hamlogke dál hai. Cáhat rahá?

D. LIKHE KE PÁTH

1. Páth 23 A ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: breṭ / biskut – *Hamke kuch breṭ cáhat rahá. Toke hai?
Ná, hamke breṭ ná hai, baki hamke biskut hai.
Cáhat rahá?*

Ab tu aisan rakam se likh: dál / bonki
gobhi / kohonrá
andá / botro

machari / murgi ke gos
 báná / jámun
 biskut / breṭ
 kási / madh
 cáh / soft
 álu / caur
 botro / kási

2. Bát ke calan: 1. *ek*, 1ste *pahilá*.
 Ab tu sab nambar 22 talak aisane likh.

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Páth 23 ke chápá ke dekh. Aurat ke ká cáhat rahá?
 Sikhe wálá : Oke kalam cáhat rahá.
 M. : Kaun wálá cáhi, bláw ki kariyá wálá?
 S.w. : Bláw wálá.
 M. : Keke bláw kalam cáhi?
 S.w. : Aurat ke.
- M. : Dukándár ke citthi likhe wálá kágaj hai ki ná?
 S.w. : Hán, oke hai.
 M. : Oke choṭá wálá hai?
 S.w. : Ná, oke ná hai.
 M. : Oke kaun wálá hai?
 S.w. : Oke kháli barṅwá hai.
 M. : Aurat ke cáhat rahá ekgo?
 S.w. : Hán, oke duigo cáhat rahá.
- M. : Aurat ke kaun cij bhi cáhat rahá?
 S.w. : Oke bhi kuch cáhat rahá chápá capkáwe khátin.
 M. : Dukándár ke kuch hai ki ná?
 S.w. : Hán, oke hai.
- M. : Aurat ke kuch aur cáhat rahá?
 S.w. : Hán, oke ek choṭá dibbá kreti cáhat rahá.
 M. : Dukándár ke hai ki ná?
 S.w. : Ná, oke ná hai.
 M. : Oke kaun cij hai?
 S.w. : Oke kháli barṅwá hai.
 M. : Aurat ke cáhat rahá ki ná?
 S.w. : Ná, ná cáhat rahá.
 M. : Aurat ke kuch aur cáhat rahá?
 S.w. : Ná, kuch aur ná.
 M. : Tab u kaun cij agorat rahá?

S.w. U ápan phutkar paisá agorat rahá.

2. Mástar ji páth 23 B hiñ yá huñ wá dekháike puñ chigá: “Kai bajal hai?” aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá aisane puñ chigá aur mástar ji jabáb deigá.

3. Mástar ji ápan mur ‘ná’ ki ‘háñ’ hiláike puñ chigá:

M. : Teráhwá chápá meñ dekh. Toke botro hai (ki ná)? (Ná)

S.w. : Ná, hamke ná hai.

M. : Caudáhwá chápá meñ dekh. Toke álu hai (ki ná)? (Háñ)

S.w. : Háñ, hamke hai.

M. : Pandráhwá chápá meñ dekh. Toke cáh hai (ki ná)? (Háñ)

S.w. : .....

M. : Soráhwá chápá meñ dekh. Toke madh hai (ki ná)? (Ná)

M. : Satráhwá chápá meñ dekh. Toke breṭ hai (ki ná)? (Ná)

M. : Attháráhwá chápá meñ dekh. Toke báná hai (ki ná)? (Háñ)

M. : Onnáiswá chápá meñ dekh. Toke murgi ke gos hai (ki ná)? (Ná)

M. : Biswá chápá meñ dekh. Toke kási hai (ki ná)? (Ná)

M. : Ekkáiswá chápá meñ dekh. Toke gobhi hai (ki ná)? (Háñ)

M. : Báiswá chápá meñ dekh. Toke dál hai (ki ná)? (Háñ)

4. Aisane sab chápá dekhke bhi puñ chihe:

M. : Teráhwá chápá meñ dekh. Toke aur Amrit ke botro hai (ki ná)?
(Ná) (Háñ)

S.w. : Ná, ulogke ná hai. /Háñ, ulogke hai.

5. I rakam se bhi puñ chihe:

M. : Teráhwá chapa meñ dekh. Amrit aur Sabitri ke botro hai (ki ná)?
(Háñ) (Ná).

S.w. : Háñ, ulogke hai. /Ná, ulogke ná hai.

6. Tab i rakam se:

M. : Báiswá chápá meñ dekh. Ulogke dál hai (ki ná)? (Háñ)

S.w. : Háñ, ulogke hai.

M. : Teráhwá chápá meñ dekh. Tulogke botro hai (ki ná)? (Ná)

S.w. : Ná, hamlogke ná hai.

M. : Ekkáiswá chápá meñ dekh. Toke kohon rá hai (ki ná)? (Ná)

M. : Caudáhwá chápá meñ dekh. Usabke caur hai (ki ná)? (Ná)

M. : Biswá chápá meñ dekh. Tulogke andá hai (ki ná)? (Háñ)

M. : Pandráhwá chápá meñ dekh.

Toke aur Sabitri ke kuch cáh hai (ki ná)? (Háñ)

M. : Onnáiswá chápá meñ dekh.

Sabitri aur Amrit ke kuch gos hai (ki ná)? (Ná)

M. : Soráhwá chápá meñ dekh. Toke breṭ hai (ki ná)? (Háñ)

M. : Attháráhwá chápá meñ dekh. Toke báná hai (ki ná)? (Háñ)

M. : Satráhwá chápá meñ dekh.

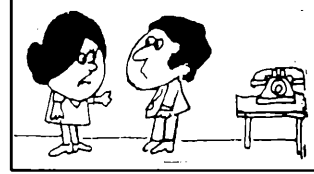
Amrit aur okar máí ke kuch breṭ hai (ki ná)? (Ná)

7. Mástar ji páth 23 D 2 ke sab nambar hiñyá huñwá dekháike puñchigá: “Kuch cáhat rahá?” aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá i sab nambar puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.
8. Ab mástar ji aur sikhe wálá páth 23 A ke pañhe hai. Pahilá dáfe mástar dukándár hai aur dusará dáfe sikhe wálá dukándár hai.

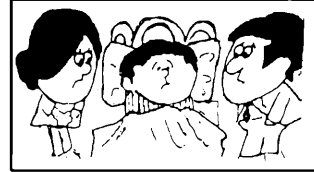
PÁTH 24

- A. Báp Sudes káhá hai?
 Máí U bedi par hai.
 Báp Oke ká bhail hai?
 Máí Okar jiw ná thik hai.
- Báp Oisane dekhá hai.
 Máí Hamlogke cáhi dákṭar boláwe ke.
 Báp Hán, ekdam.
- Báp Tu dákṭar ke tár ke nambar jáne hai?
 Máí Hán, u cár, tin, suny, nau, páñc, sát hai.
- Dákṭar : Ápan muh khol de, Sudes.
 Bol Ápan jib dekháw.
 Ááááá.
- Báp : Sudes ke ká bhail hai, dákṭar?
 Dákṭar : Oke sardi aur bokhár lagal hai.
 Oke cáhi tin din bedi par rahe ke.
- Máí : I Sudes ke acchá lage hai!
 Dákṭar : Kaise?
 Máí : Oke skul to tanko ná acchá lage hai.

1

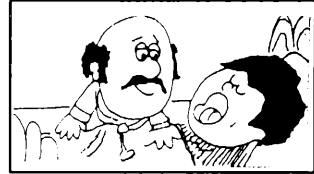
2

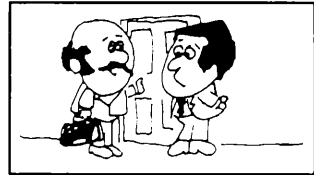
3

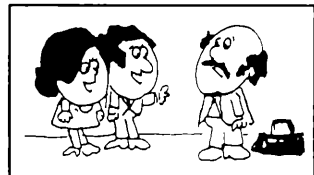
4

5

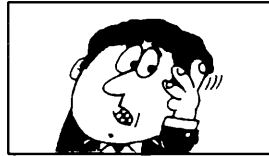
6

- B. PHIR SE BOL:
 23ste teiswá

Okar mur pirá hai
 Oke cáhi dawái piye ke.

24ste caubiswá

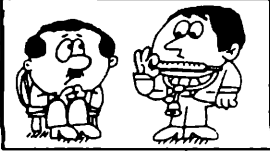
Okar kán pirá hai.
 Oke cáhi dákṭar ke pás jái ke.

25th paciswá

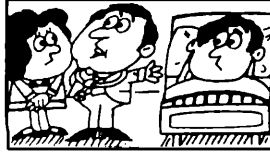
Okar dát pirá hai.
Oke cáhi dát wálá dáktar ke pás jái ke.

26th chabbiswá

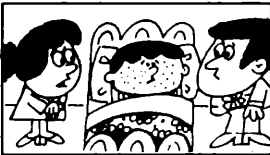
Okar peṭ pirá hai.
Oke cáhi dawái piye ke.

27th sattáiswá

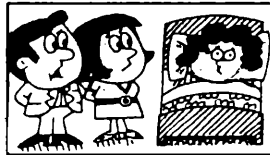
Oke bokhár lage hai
Oke cáhi bedi par rahe ke.

28th attháiswá

Oke sardi bhail hai.
Oke cáhi bedi par rahe ke.

29th ontiswá

Oke nikási nikaral hai.
Hamlogke cáhi dáktar boláwe ke.

30th tiswá

Oke kwábu bhail hai.
Dáktar ke cáhi áwe ke.

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI :

Usabke ká bhail hai? Usabke ká kare ke cáhi?

Teiswá chápá: Didi ke ká bhail hai? Okar kán pirá hai?
Ná, okar kán ná pirá hai, okar mur pirá hai.
Tab oke cáhi ká kare ke?
Oke cáhi dawái piye ke.

Caubiswá chápá: Faisal ke ká bhail hai? Okar mur pirá hai?
Ná, okar mur ná pirá hai, okar kán pirá hai.
Tab oke cáhi ká kar ke?
Oke cáhi dáktar ke pás jái ke.

Paciswá chápá: Báp ke ká bhail hai? Okar peṭ pirá hai?
Ná, okar peṭ ná pirá hai, okar dát pirá hai.
Tab oke cáhi ká kare ke?
Oke cáhi dát wálá dáktar ke pás jái ke.

- Chabbiswá chápá:** Fáridá ke ká bhail hai? Okar dát pirá hai?
Ná, okar dát ná pirá hai, okar peṭ pirá hai.
Tab oke cáhi ká kare ke?
Oke cáhi dawái piye ke.
- Sattáiswá chápá:** Ráfik ke ká bhail hai? Oke sardi bhail hai?
Ná, oke sardi ná bhail hai, oke bokhár lage hai.
Tab oke cáhi ká kare ke?
Oke cáhi bedi par rahe ke.
- Attháiswá chápá:** Candar ke ká bhail hai? Okar dát pirá hai?
Ná, okar dát ná pirá hai, oke sardi bhail hai.
Tab oke cáhi ká kare ke?
Oke cáhi bedi par rahe ke.
- Ontiswá chápá:** Sunitá ke ká bhail hai? Oke sardi bhail hai?
Ná, oke sardi ná bhail hai, oke nikási nikaral hai.
Tab hamlogke cáhi ká kare ke?
Hamlogke cáhi dáktar ke boláwe ke.
- Tiswá chápá:** Sáfilá ke ká bhail hai? Oke nikási nikaral hai?
Ná, oke nikási ná nikaral hai, oke kwábu bhail hai.
Tab hamlogke cáhi ká kare ke?
Hamlogke cáhi dáktar ke boláwe ke.

D. LIKHE KE PÁTH

- Tu kháli jagahá par kaun bát likhihe?

Toke ká bhail hai?	.....	<i>kán pirá hai.</i>
Oke ká bhail hai?	.....	<i>dát pirá hai.</i>
Mái ke ká bhail hai?	.....	<i>peṭ pirá hai.</i>
Tulogke ká bhail hai?	.....	<i>mur pirá hai.</i>
Ulogke ká bhail hai?	.....	<i>sardi bhail hai.</i>
Hamke ká bhail hai?	.....	<i>nikási nikaral hai.</i>
Toke ká bhail hai?	.....	<i>kwábu bhail hai.</i>
- Páth 24 A ekát dáfe likh.
  - Bát ke calan: Sunitá / mur / kán / dáktar lage jái ke.
Sunitá ke ká bhail hai? Okar mur pirá hai?
Ná, okar mur ná pirá hai, okar kán pirá hai.
Tab oke cáhi ká kare ke?
Oke cáhi dáktar ke pás jái ke.

Ab tu aisane likh: Báp / bokhár / peṭ / dawái piye

Mái / kwábu / bokhár / bedi par rahe ke
 Amrit / peṭ / níkási / hamlog / dáktar ke boláwe
 Sudes / mur / sardi / bedi par rahe
 Tu / kán / dát / dát wálá dáktar lage jái
 Náni / sardi / mur / dawái piye
 Ham / níkási / kwábu / dáktar áwe

E. BÁT-CIT

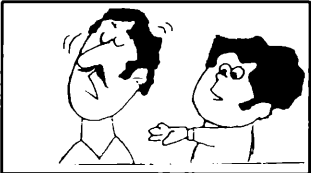
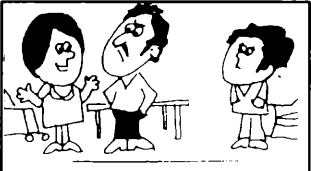
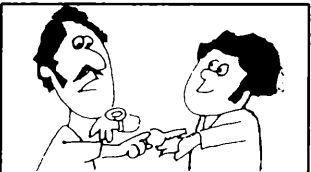
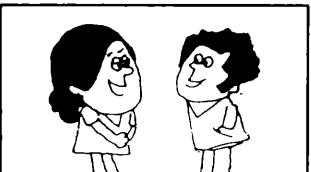
1. Mástar ji : Sudes ke ka bhail hai?
 Sikhe wálá : Okar jiw ná acchá hai.
 M. : U káhá hai?
 S.w. : U bedi par hai.
 M. : Okar mái báp ke ká kare ke cáhi?
 S.w. : Ulogke cáhi dáktar boláwe ke.
 M. : Máí dáktar ke tár ke nambar jáne hai ki ná?
 S.w. : Hán, jáne hai.
 M. : Kaun nambar hai?
 S.w. : cár, tin, suny, nau, pán c, sát.
 M. : Dáktar Sudes se ká bole hai?
 S.w. : Bole hai: “Ápan muh khol, Sudes.
 Ápan jib dekháw. Bol: Áááá.”
 M. : Sudes ke báp dáktar se ká puñ che hai?
 S.w. : Puñ che hai: Dáktar, Sudes se ká bhail hai?
 M. : Tab u ká bolis?
 S.w. : Oke sardi bhail hai aur bokhár lagal hai.
 M. : Tab oke cáhi ká kare ke?
 S.w. : Oke cáhi tin din bedi par rahe ke.
 M. : I Sudes ke acchá lage hai ki ná?
 S.w. : Hán, acchá lage hai.
 M. : Káhe ke?
 S.w. : Oke skul tanko ná acchá lage hai.
2. M. : Teiswá chápá ke dekh. Kekar mur pirá hai?
 S.w. : Didi ke.
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Oke cáhi dawái piye ke.

 M. : Caubiswá chápá ke dekh. Kekar kán pirá hai?
 S.w. : Sayat ke.
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Oke cáhi dáktar ke pás jái ke.

 M. : Paciswá chápá ke dekh. Kekar dát pirá hai?
 S.w. : Báp ke.

- M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Oke cáhi dát wálá dáktar ke pás jái ke.
- M. : Chabbiswá chápá ke dekh. Kekar peṭ pirá hai?
 S.w. : Fáridá ke.
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Oke cáhi dawái piye ke.
- M. : Sattáiswá chápá ke dekh. Keke bokhár lagal hai?
 S.w. : Ráfik ke.
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Oke cáhi bedi par jái ke.
- M. : Attháiswá chápá ke dekh. Keke sardi bhail hai?
 S.w. : Fáruk ke
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Oke cáhi bedi par rahe ke.
- M. : Ontiswá chápá ke dekh. Keke nikási nikaral hai?
 S.w. : Mahendar ke.
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Okar mái báp ke cáhi dáktar ke boláwe ke.
- M. : Tiswá chápá ke dekh. Keke kwábu bhail hai?
 S.w. : Áshá ke.
 M. : Tab ká howe ke cáhi?
 S.w. : Okar mái báp ke cáhi dáktar ke boláwe ke.

3. Ab sikhe wálá E2 puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.
4. Mástar ji teiswá chápá se tiswá chápá talak puñchigá: “Oke ká bhail hai?” Tab sikhe wálá har ek chápá tákke boligá sab koi ke ká bhail hai.
5. Sikhe wálá C ke sab nambar puñchigá aur mástar ji jabáb deigá. Tab mástar ji i sab nambar puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
6. Mástar ji aur sikhe wálan A ke chápá 1 se 6 talak táke hai aur mái, báp aur dáktar ke jagahá par apane meñ batiyá hai ki Sudes ke ká bhail hai. Dusará aur tisará dáfe usabke cáhi jagahá badale ke.

PÁTH 25

- A.
- Báp : Dewdat, áj rát ke tu ká karihe?
Dewdat : Ham jábe ekát sanghatiyá lage.
- Báp : Deri ke ghare ná aihe.
Toke cáhi saṛhe das baje ghare áí jái ke.
Dewdat : Etaná saukere ham ná áí pábe.
- Dewdat : Tab hamke áge wálá kamári ke cábhi mil sake hai?
Báp : Ná, ná mili.
- Mái : Dewdat ab aṭṭhára baris ke hai.
Ab u choṭá laṛká ná hai.
Oke cábhi dei de. U hardam saukere ghare áí já hai.
Báp : Acchá, ṭhik hai.
- Báp : Hiṇyá hai cábhi. Baki ek kwárt pás gyára baje se deri ná karihe!
Dewdat : Acchá, báp.
- Dewdat : Bahut dhanbád, Má.
Mái : Acchá, beṭá. Khub khusiyáli manaihe.
Dewdat : Hamlog hardam khusiyáli manailá, Má.
Acchá, ham jáilá.
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

B. PHIR SE BOL:

1

Ek bajal

2

Ek kwárt pás baj ke

3

Derh bajal

4

Kwárt kam dui bajal

5

Dui bajal

6

Ek kwárt pás dui baj ke

7

Aṛhái bajal

8

Kwárt kam tin bajal

9

Tin bajal

10

Ek kwárt pás tin baj ke

11

Saṛhe tin bajal

12

Kwárt kam cár bajal

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Pahilá ghaṛi men dekh.

Toke cáhi kai baje ghare áwe ke?
Hamke cáhi ek baje ghare áwe ke.

Dusará ghaṛi men dekh.

Oke cáhi kai baje C.C.S. jái ke?
Oke cáhi ek kwárt pás ek baje ke jái ke.

Tisará ghaṛi men dekh.

Náwin aur Sunitá ke cáhi kab baṛkwá lage jái ke?
Ulogke cáhi deṛh baje jái ke.

Cauthá ghaṛi men dekh.

Toke cáhi Rohit ke kai baje láwe ke?
Hamke cáhi oke ek kwárt kam dui baj ke láwe ke.

Pacwá ghaṛi men dekh.

Toke cáhi i citṭhi kab likhe ke?
Hamke cáhi eke dui baje likhe ke.

Chaṭwá ghaṛi men dekh.

Ulogke cáhi kab ghare ái jái ke?
Ulogke cáhi ek kwárt pás dui baj ke ghare ái jái ke.

Satwá ghaṛi men dekh.

Kamal ke cáhi kai baje Nickerie men rahe ke?
Oke cáhi aṛhái baje Nickerie men rahe ke.

Aṭhwá ghaṛi men dekh.

Oke cáhi kab tár kare ke?
Oke cáhi kwárt kam tin baj ke tár kare ke.

Nauwá ghaṛi men dekh.

Toke cáhi kab pahunc jái ke?
Hamke cáhi tin baje pahunc jái ke.

- Daswá ghaṛi men dekh.   Áshok ke cáhi kab dawái piye ke?
Oke cáhi ek kwárt pás tin baj ke dawái piye ke.
- Gyaráhwá ghaṛi men dekh.   Hamke cáhi kai baje bus lage rahe ke?
Toke cáhi saṛhe tin baje huṅ wá rahe ke.
- Baráhwá ghaṛi men dekh.   Toke aur Rám ke cáhi kai baje dáktar lage jái ke?
Hamlogke cáhi ek kwárt kam cár baj ke huṅ wá jái ke.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Bāt ke calan: Dewdat ke cáhi kab ghare áwe ke? 4.30
Oke cáhi saṛhe cár baje ghare áwe ke.

Ab tu apne se i sawál ke jabáb likh:

- Máí ke cáhi kab dáktar ke lage jái ke? 4.45
  - Báp ke cáhi kab Shákuntálá ke láwe ke? 5.15
  - Hamlogke cáhi kab C.C.S. jái ke? 5.30
  - Tulogke cáhi kab dukán jái ke? 5.45
  - Ulogke cáhi kab paunre ke? 6.15
  - Hamke cáhi kab ápan skul ke páth banáwe ke? 6.30
  - Toke cáhi kai baje bus lage rahe ke? 6.45
  - Didi ke cáhi kai baje dawái piye ke? 7.15
  - Hamlogke cáhi kai baje pahunç jái ke? 7.30
  - Tulogke cáhi kai baje tár kare ke? 7.45
  - Ulogke cáhi kai baje Paramaribo men rahe ke? 8.15
  - Báp ke cáhi kai baje kám par jái ke? 6.30
2. Páth 25A ekát dáfe likh.
3. Kháli jagahá men likh:
Sudes káhá hai? U ..... bedi par hai.
Oke ká ..... hai?
..... jiw ná thik hai. Hamlogke ..... dáktar ke boláwe .....
Tu ..... nambár jáne hai?
Sudes, ... muh khol. .... jib dekháw.
Dáktar, Sudes ..... ká ..... hai?
..... sardi aur bokhár ..... hai. .... cáhi tin din bedi ..... rahe .....

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji   Dewdat áj rát ke ká karigá?
Sikhe wálá   U ekát sanghatiyá lage jáigá.

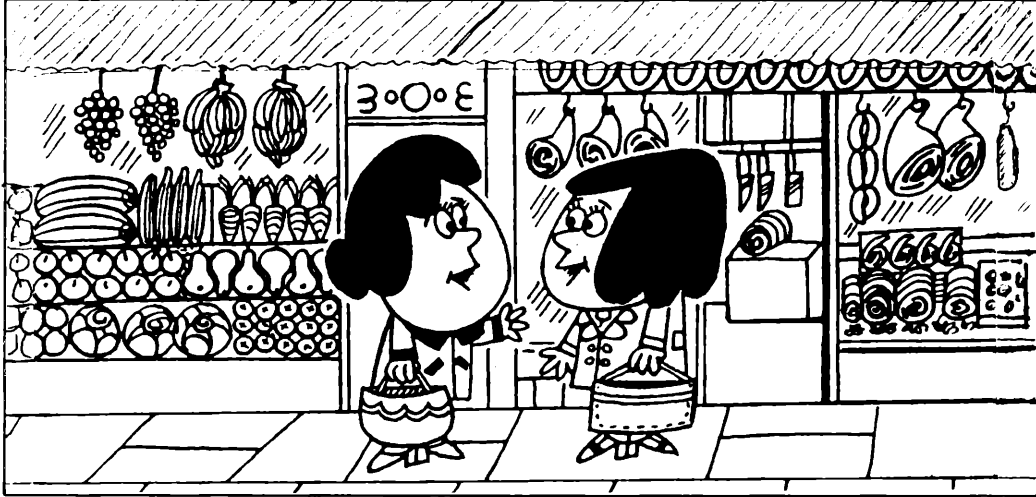
- M. : Oke cáhi kai baje ghare áí jái ke?
 S.w. : Oke cáhi sarhe das baje ghare áí jái ke.
 (Ki to:) Jab sarhe das baji, tab.
- M. : U etaná saukere áí páigá ki ná?
 S.w. : Ná, etaná saukere ná áí páigá.
- M. : Tab oke áge wálá kamári ke cábhi mil sake hai ki ná?
 S.w. : Ná, ná mili.
- M. : Dewdat ke máí ke i cij kaise lage hai?
 S.w. : Oke ná acchá lage hai.
- M. : Dewdat kai baris ke hai?
 S.w. : Atthára baris ke.
- M. : Okar máí ápan ádmi se ká bole hai?
 S.w. : Bole hai: “Oke cábhi dei de.”
- M. : Ke hardam saukere ghare áí já hai?
 S.w. : Dewdat.
- M. : Dewdat ke báp ab ká kare hai?
 S.w. : U Dewdat ke cábhi dewe hai.
- M. : Ab Dewdat ke cáhi kab ghare áí jái ke?
 S.w. : Oke cáhi ek kwárt pás gyára baj ke ghare áí jái ke.
 (Ki to:) Jab ek kwárt pás gyára baj ke, tab.
- M. : Aur máí Dewdat se ká bole hai?
 S.w. : Bole hai: “Khub khusiyáli manaihe, beṭá.
- M. : Dewdat ápan sanghatiyan sanghe khusiyáli manáigá ki ná?
 S.w. : Hán, hardam.
2. M. : Pahilá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Ek bajal hai.
- M. : Dusará ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Ek kwárt pás ek baj ke hai.
- M. : Tisará ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Derh bajal hai.
- M. : Cauthá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Kwárt kam dui bajal hai.
- M. : Pacwá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Dui bajal hai.
- M. : Chaṭwá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Ek kwárt pás dui baj ke hai.
- M. : Satwá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Arháí bajal hai.
- M. : Athwá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Kwárt kam tin bajal hai.
- M. : Nauwá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Tin bajal hai.
- M. : Daswá ghari men dekh. Kai bajal hai?
 S.w. : Ek kwárt pás tin baj ke hai.
- M. : Gyaráhwá ghari men dekh. Kai bajal hai?

S.w. : Sarhe tin bajal hai.
M. : Báráhwá gharí meñ dekh. Kai bajal hai?
S.w. : Kwárt kam cár bajal hai.

3. Mástar ji páth 25 C 1 ke sawál puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
4. Tab u C 2 ke sawál bhi puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
5. Tab Mástar ji aur sikhe wálan páth 25 A ke chápá 1 se 6 talak táke hai aur máí, báp aur Dewdat ke jagahá par apáne meñ batiyá hai ki Dewdat ke cábhi mil sake hai ki ná. Dusará aur tisará dáfe sab koi ke cáhi jagahá badale ke.

PÁTH 26

A.

- Amar ke mái : Sudes ke mái, kaise? Dukán gaile rahile?
 Sudes ke mái : Háj, dukán gaili rahili. Tohu hun wá gaile rahile?
 Amar ke mái : Ná, ham hun wá ná gaili rahili. Ham bajár gaili rahili tarkári kine.
 Sudes kaise hai?
 Sudes ke mái : Acchá hai.
 Amar ke mái : U haptá men u skul ná gail rahá, ná?
 Sudes ke mái : Ná, u bemár rahá. U somár, mangar, budh aur bife ghare rahá.
 Tor ádmi, larán kaise hai?
 Amar ke mái : Sab koi acchá hai. Hamlog tin roj khátin jábe ghume. I haptá hamlog
 Han su jábe ápan mái hin yá. Hamlog hun wá sukh, sanicar aur etwár
 rahab.
 Sudes ke mái : Acchá se jaihe. Ham jáilá.

B. PHIR SE BOL:

1

1.00

2

1.05

3

1.10

4

1.15

5

1.20

6

1.25

7

1.30

8

1.35

9

1.40

10

1.45

11

1.50

12

1.55

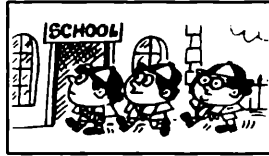
Phir se bol:

1. Etwár ek janwari ke

mandil

2. Somár dui farwari ke

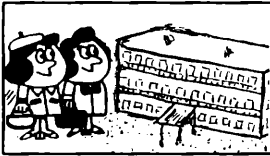
skul

3. mangar tin marc ke

kantoro men

4. budh cár aprel ke

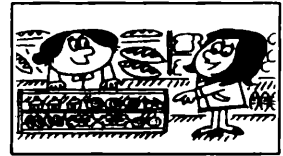
aspatál

5. bife pánc mai ke

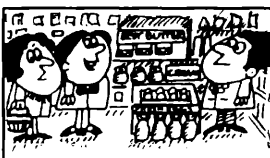
bábir lage

6. sukh chau jun ke

breṭ wálá lage

7. sanicar sát julái ke

dudh wálá lage

8. etwár áṭh agast ke

ghare

9. somár nau sitember ke

cinwá ke dukán men

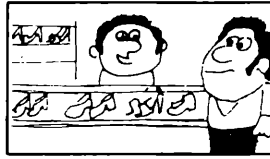

10. mangar das aktubar ke

bajár men

11. budh gyará nawambar ke 12. bife bára disembar ke

jutá ke dukán men

sonár lage

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Kai bajal hai?

Pahilá gharī men dekh
 Dusará gharī men dekh
 Tisará gharī men dekh
 Cauthá gharī men dekh
 Pacwá gharī men dekh

Chatwá gharī men dekh
 Satwá gharī men dekh
 Aṭhwá gharī men dekh
 Nauwá gharī men dekh

Daswá gharī men dekh

ek bajal hai.

pānc milit pás ek baj ke hai.

das milit pás ek baj ke hai.

ek kwárt pás ek baj ke hai.

bis milit pás ek baj ke hai.

Ki to: das milit kamti deṛh baje men hai.

pānc milit kamti deṛh baje men hai.

deṛh bajal hai.

pānc milit pás deṛh baje ke hai.

das milit pás deṛh baje ke hai.

Ki to: bis milit kamti dui baje men hai.

pānc milit kamti dui baje men hai.

2. Chápá ek ke dekh.

Tu kab mandil gaile rahile?

Ham etwár ek janwari ke gaili rahili.

Chápá dui ke dekh.

Ilog kab skul gail rahá?

Ilog somár dui farwari ke gail rahá.

Chápá tin ke dekh.

Fáruk ke mái kab kantoro gail rahá?

U mangar tin marc ke gail rahá.

Chápá cár ke dekh.

Abdul ke mái kab aspatál gail rahá?

U budh cár aprel ke gail rahá.

Chápá pānc ke dekh.

Abdul kab bárbir gail raha?

U bife pānc mai ke gail rahá.

Chápá chau ke dekh.

Sabitri kab breṭ wálá lage gail rahá?

U sukh chau jun ke gail rahá.

Chápá sát ke dekh.

Tulog kab dudh wálá lage gaile rahile?

Hamlog sanicar sát julái gaili rahili.

Chápá áth ke dekh.	Tu kab ghare rahile? Ham etwár áth agast ke ghare rahili.
Chápá nau ke dekh.	Srimati Dhani kab cinwá ke dukán gail rahá? U somár nau sitembar ke gail raha.
Chápá das ke dekh.	Usab kab bajár gail rahá? Usab mangar das aktubar ke gail rahá.
Chápá gyará ke dekh.	Tu kab jutá ke dukán gaile rahile? Ham budh gyará nawambar ke gaili rahili.
Chápá bára ke dekh.	Báp kab sonár lage gail rahá? U bife bára disembar ke gail rahá.

D. LIKHE KE PÁTH

- Páth 26 B 1 ke har ek gharī meñ dekh aur likh kai bajal hai.
- Páth 26 A ekát dáfe likh.
- Páth 25 A phir se parh, tab biná táke ke i sawál ke jabáb likh:
  - Áj rát ke Dewdat ká kari?
  - Oke cáhi kai baje ghare áí jái ke?
  - U etaná saukere áí sake hai ki ná?
  - Tab u ká mánge hai?
  - Dewdat kai baris ke hai?
  - Ke bole hai ki: “Oke cábhi dei de.”?
  - Dewdat hardam deri ke ghare áwe hai ki saukere?
  - Dewdat ke báp ab ká kare hai?
  - Ab Dewdat ke cáhi kab ghare áwe ke?
  - U ápan sanghatiyān ke sanghe ká karigá?

E. BÁT-CIT

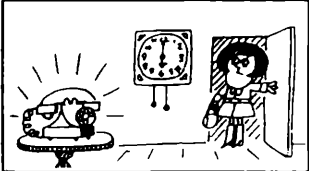
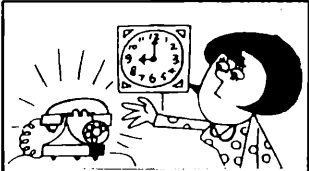

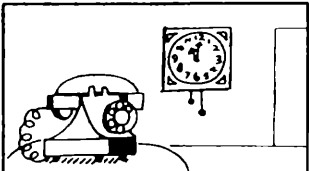
Mástar ji	:	Sudes ke máí dukán gail rahá ki ná?
Sikhe wála	:	Hán, dukán gail rahá.
M.	:	Amar ke máí bhi huñwá gail rahá?
S.w.	:	Ná, huñwá ná gail rahá.
M.	:	U káhá gail rahá?
S.w.	:	U bajár gail raha tarkári kine.
M.	:	Sudes kaise hai?
S.w.	:	U acchá hai.

- M. : U haptá men u skul gail rahá ki ná?
 S.w. : Ná, u bernár rahá.
 M. : U kab ghare rahá?
 S.w. : U somár, mangar, budh aur bife ghare rahá.
 M. : Aur Amar ke máí ke ghar wálan kaise hai?
 S.w. : Sab koi acchá hai.
 M. : Ulog káhá jái ghume?
 S.w. : Usab Hansu jái Amar ke náni hinyá.
 M. : Sabhan hunwá kai roj rahi?
 S.w. : Hunwá sukh, sanicar aur etwár ke rahi.
2. M. : Chápá ek ke dekh. Tu etwár ek janwari ke skul gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham skul ná gaili rahili, ham mandil gaili rahili.
- M. : Chápá dui ke dekh. Tu somár dui farwari ke kantoro gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham kantoro ná gaili rahili, ham skul gaili rahili.
- M. : Chápá tin ke dekh. Tu mangar tin marc ke aspatál gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham aspatál ná gaili rahili, ham kantoro gaili rahili.
- M. : Chápá cár ke dekh. Tu budh cár aprel ke bárbir gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham bárbir lage ná gaili rahili, ham aspatál gaili rahili.
- M. : Chápá pánc ke dekh. Tu bife pánc mai ke bret wálá lage gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham bret wálá ke pás ná gaili rahili, ham bárbir lage gaili rahili.
- M. : Chápá chau ke dekh. Tu sukh chau jun ke dudh wálá lage gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham dudh wálá lage ná gaili rahili, ham bret wálá lage gaili rahili.
- M. : Chápá sát ke dekh. Tu sanicar sát julái ke ghare rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham ghare ná rahili, ham dudh wálá lage gaili rahili.
- M. : Chápá áth ke dekh. Tu etwár áth agast ke cinwá ke dukán gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham cinwá ke dukán ná gaili rahili, ham ghare rahili.
- M. : Chápá nau ke dekh. Tu somár nau sitembar ke bajár gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham bajár ná gaili rahili, ham cinwá ke dukán gaili rahili.
- M. : Chápá das ke dekh. Tu mangar das aktubar ke jutá ke dukán gaile rahile ki ná?
 S.w. : Ná, ham jutá ke dukán ná gaili rahili, ham bajár gaili rahili.
 M. : Chápá gyára ke dekh. Tu budh gyára nawambar ke sonár gaile rahile ki ná?

- S.w. : Ná, ham sonár lage ná gaili rahili, ham jutá ke dukán gaili rahili.
- M. : Chápá bára ke dekh. Tu bife bára disembar ke mandil gaile rahile ki ná?
S.w. : Ná, ham mandil ná gaili rahili, ham sonár lage gaili rahili.
3. Páth 26 B 1 ke dekh. Mástar ji har ek gharí pári párá dekháike pun chigá ki: “Kai bajal hai?” aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab mástar ji hiñ yá huñ wá dekháike pun chigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
4. M. : Chápá ek ke dekh. Tu kab mandil gaile rahile?
S.w. : Ham etwár ek janwari ke gaili rahili.
- M. : Chápá dui ke dekh. Ulog kab skul gail rahá?
S.w. : Ulog somár dui farwari ke gail rahá.
- M. : Chápá tin ke dekh. Tu kab kantoro gaile rahile?
S.w. : Ham mangar tin marc ke gaili rahili.
- M. : Chápá cár ke dekh. Máí kab aspatál gail rahá?
S.w. : U budh cár aprel ke gail rahá.
- M. : Chápá pán c ke dekh. Tu kab bárbir lage gaile rahile?
S.w. : Ham bife pán c mai ke gaili rahili.
- M. : Chápá chau ke dekh. Tor bahin kab breṭ wálá lage gail rahá?
S.w. : U sukh chau jun ke gail rahá.
- M. : Chápá sát ke dekh. Ulog kab dudh wálá lage gail rahá?
S.w. : Ulog sanicar sát julái ke gail raha.
- M. : Chápá áth ke dekh. U kab ghare rahá?
S.w. : U etwár áth agast ke ghare rahá.
- M. : Chápá nau ke dekh. Tu kab cinwá ke dukán gaile rahile?
S.w. : Ham somár nau sitembar ke gaili rahili.
- M. : Chápá das ke dekh. Tulog kab bajár gaile rahile?
S.w. : Hamlog mangar das aktubar ke gaili rahili.
- M. : Chápá gyára ke dekh. U kab jutá ke dukán gail rahá?
S.w. : U budh gyára nawambar ke gail rahá.
- M. : Chápá bára ke dekh. Tu kab sonár lage gaile rahile?
S.w. : Ham bife bára disembar ke gaili rahili.
5. Sikhe wálá : Chápá ek ke dekh. Usab etwár ek janwari ke káhá gail rahá?

- Mástar ji Usab mandil gail rahá.
 S.w. Chápá dui ke dekh. Usab somár dui farwari ke káhá gail rahá?
 M. ....
 S.w. Chápá tin ke dekh. U mangar tin marc ke káhá gail rahá?
- S.w. Chápá cár ke dekh. Ulog budh cár aprel ke káhá gail rahá?
- S.w. Chápá páñc ke dekh. Tu bife páñc mai ke káhá gaile rahile?
- S.w. Chápá chau ke dekh. Tulog sukh chau jun ke káhá gaile rahile?
- Sw. Chápá sát ke dekh. Ulog sanicar sát julái ke káhá gaile rahile?
- S.w. Chápá áth ke dekh. Usab etwár áth agast ke káhá gail rahá?
- S.w. : Chápá nau ke dekh. U somár nau sitembar ke káhá gail rahá?
- S.w. Chápá das ke dekh. Tulog mangar das aktubar ke káhá gaile rahile?
- S.w. Chápá gyára ke dekh. Tulog budh gyára nawambar ke káhá gaile rahile?
- S.w. Chápá bára ke dekh. Tu bife bára disembar ke káhá gaile rahile?
6. Mástar ji páth 26 C 2 ke chápá 12, 10, 8, 6, 4, 2, 1, 3, 5, 7, 9, 11 punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
7. Tab mástar ji aur ek ki to dui sikhe wálá páth 26 A ke chápá tákke Amar ke mái aur Sudes ke mái ghat bát-cit karigá. Dusrá dáfe ulog jagahá badaligá.

PÁTH 27

- A. Sitá : Toke Rawendar kaise lage hai?
Gita : Ham oke tanko ná mángilá!
Kalhiñ yá u hamke cár dáfe tár karis hai aur parso tin dáfe.
- 1
- Gitá : : Kalhiñ yá sabere u hamke kantoro men tár karis aur sanjhá ke fir se.
Hamár barkwá tár utháike sunis aur ose batiyáis.
- 2
- Sitá : : U ose ká bolis?
Gitá : : Bolis ki: "Gitá ekgo citthi likhe hai. U abbe tár ná sun sake hai."
- 3
- Gitá : : Jab ham sanjhá ke chau baje ghare aili, tab fir se tár áil. Baki ham ná uthaili.
- 4
- Sitá : : Rát ke u fir tár karis rahá ki ná?
Gitá : : Hán, nau baje rát ke.
- 5
- Sitá : : Tab tu ose kaun cij bolle?
Gitá : : Ham bolli ki: "Tu Gitá ke mái se batiyá hai. Ham ná mángilá ki tu hamár biñiyá ke fir se tár kar!"
- 6
- Sitá : : Tab fir se tár karis ki ná?
Gitá : : Ná, kabhi ná!
- 7

B. PHIR SE BOL:

Áj
 Áj sabere
 Áj sanjhá ke
 Áj rát ke.

Kál, kalhīnyá
 Kál sabere
 Kál sanjhá ke
 Kál rát ke

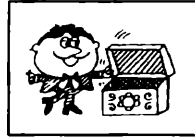
Parso, ekwá kalhīnyá
 Parso sabere
 Parso sanjhá ke
 Parso rát ke

31ste

jháre

32ste

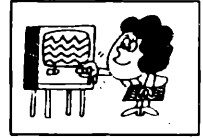
safá kare

33ste

khele

34ste

pajáwe

35ste

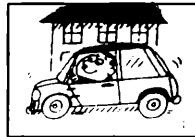
dekhe

36ste

sune

37ste

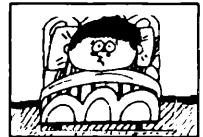
usne

38ste

caláwe

39ste

khele

40ste

rahe

41ste

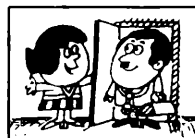
chile

42ste

cahare

43ste

tár kare

44ste

boláwe

45ste

khaliyáwe

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Ektiswá chápá : Tu kalhīnyá kaun cij karle?
 Ham koṭhri jharli.

Battiswá chápá Tu aur Rishi kalhīnyá kaun cij karle?
 Hamlog jutá safá karli.

Taitiswá chápá U parso rát ke kaun cij karis?
 U bákas kholis.

Cautiswá chápá Ulog áj sabere kaun cij karis?
 Ulog ápan paṭloṭ pajáis.

- Paitiswá chápá : Mausí kalhī́yá sanjhá ke kaun cij karis?
U televisie dekhis.
- Chattiswá chápá : U kál sabere kaun cij karis?
U radio sunis.
- Saitiswá chápá : Tu kál sabere kaun cij karle?
Ham andá usinli.
- Artiswá chápá : U áj sanjhá ke kaun cij karis?
U oṭo caláis.
- Ontáliswá chápá : I larḱan kál sanjhá ke kaun cij karis?
Isab bahare khelis.
- Cáliswá chápá : Hamlog áj kaun cij karli?
Tulog bedi par rahile.
- Ektáliswá chápá : Báp áj sabere kaun cij karis?
U ápan dā́rhi chilis.
- Bayáliswá chápá : Partáp parso kaun cij karis?
U peṛ par caharal.
- Taitáliswá chápá : Tu kalhī́yá rát ke kaun cij karle?
Ham ápan ghar wálá ke tár karli.
- Cauwáliswá chápá : Tulog kalhī́yá rát ke kaun cij karle?
Hamlog dākṭar ke bolaili.
- Painṭáliswá chápá : Máí parso kaun cij karis?
U baskitá khaliyáís.
2. Nambar ektis : Báp ká mánge hai?
Mánge hai ki máí koṭhṛi jháre.
- Nambar battis : Máí ká mánge hai?
U mánge hai ki laundwan ápan jutá safá kare.
- Nambar teitis : Larḱan ká mánge hai?
Mánge hai ki ham bákas kholi.
- Nambar cautis : Mástar ká mánge hai?
U mánge hai ki tulog ápan paṭloṭ pajáw.

Nambar paitis	Mausá ká mánge hai? U mánge hai ki mausi televisie khole.
Nambar chattis	Tor ghar wálá ká mánge hai? U mánge hai ki ham radio suni.
Nambar saitis	: Tor ádmi ká mánge hai? U mánge hai ki ham andá usni.
Nambar aṛtis	Hamár ghar wáli ká mánge hai? U mánge hai ki tu oṭo caláw.
Nambar ontális	Mái ká mánge hai? U mánge hai ki tulog bahare já khel.
Nambar cális	Dáḱṭar ká mánge hai? U mánge hai ki tu bedi par raw.
Nambar ektális	: Máí ká mánge hai? U mánge hai ki báp ápan dāṛhi chile.
Nambar bayális	Okar sanghatiyá ká mánge hai? U mánge hai ki ham dāḱṭar bolái.
Nambar painṭális	: Baṛkwá ká mánge hai? U mánge hai ki tu baskitá khaliyáw.

D. LIKHE KE PÁTH.

1. Páth 27 A ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: Ham / kál rát ke / radio sune
Ham kál rát ke kaun cij karli?
Tu radio sunle.

Ab tu apane se likh: U / parso / bákas band kare
 Tu / áj sabere / baskitá khaliyáwe
 Ham / kál rát ke / dāḱṭar boláwe
 Ulog / áj sanjhá ke / tár kare
 Tulog / parso / dewál par cahare
 Hamlog / áj rát ke / gáṛi caláwe
 Ham / kál sabere / kháik pakáwe
 Tu / parso sanjhá ke / churi pajáwe
 U / kál sanjhá ke / jutá safá kare
 Máí / kalhiṇyá / tarkári kine

Sitá / parso sabere / andá usne
Rawendar / áj / bedi par rahe

3. Bāt ke calan: Ham / mánge / tu / dewál par se kude
Ham mángilá ki tu dewál par se kud.

Ab tu apane se likh: Tu / mánge / ham / oṭo caláwe
U / mánge / tu / radio khole
Hamlog / mánge / tulog / bahare kám kare
Tulog / mánge / hamlog / bhojan pakáwe
Ulog / mánge / larṅkan / skul ke páṭh banáwe

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Gitá ke Rawendar kaisan lage hai?
Sikhe wálá : U oke tanko ná mánge hai.
M. : Rawendar kál oke ketaná dáfe tár karis?
S.w. : U cár dáfe tár karis.
M. : Aur parso?
S.w. : Tin dáfe.
M. : U kál Gitá ke káhá tár karis?
S.w. : Okar kantoro men.
M. : Ke tár utháike sunis aur ose batiyáis?
S.w. : Gitá ke barkwá.
M. : U ose ká bolis?
S.w. : Bolis ki: “Gitá ekgo cithi likhe hai. U abbe tár ná sun sake hai.
M. : Tab kab fir tár áil?
S.w. : Jab Gitá kál sanjhá ke chau baje ghare áil, tab.
M. : Tab Gitá ká karis?
S.w. : U tár ná utháis.
M. : Tab Rawendar kál rát ke fir tár karis ki ná?
S.w. : Hán, nau baje.
M. : Tab Gitá kaun cij bolis?
S.w. : U bolis ki: “Tu Gitá ke mái se batiyá hai.
Ham ná mángilá ki tu hamár biṭiyá ke fir se tár kar.”
M. : Tab fir se ná tár karis?
S.w. : Ná, kabhi ná.
2. Mástar ji : Ektiswá chápá men dekh. Mái kál sabere ápan jutá safá karis ki ná?
Sikhe wálá : Ná, u ápan jutá ná safá karis, u koṭhri jháris.
M. : Battiswá chápá men dekh. Laundwan kál sanjhá ke bákas kholis ki ná?
S.w. : Ná, ulog bákas ná kholis, ulog ápan jutá safá karis.
M. : Teitiswá chápá men dekh. I ádmi kál rát ke ápan paṭloṭ pajáis

- ki ná?
- S.w. : Ná, u ápan paṭloṭ ná pajáis, u bákas kholis.
- M. : Cautiswá chápá men dekh. Laundwan kál televisie dekhis ki ná?
- S.w. : Ná, ulog televisie ná dekhis, ulog ápan paṭloṭ pajáis.
- M. : Paitiswá chápá men dekh. Tu parso rát ke radio sunle ki ná?
- S.w. : Ná, ham radio ná sunli, ham televisie dekhli.
- M. : Chattiswá chápá men dekh. Ham parso andá usinli ki ná?
- S.w. : Ná, tu andá ná usinle, tu radio sunle.
- M. : Saitiswá chápá men dekh. Mausei parso oṭo caláis ki ná?
- S.w. : Ná, u oṭo ná caláis, u andá usnis.
- M. : Artiswá chápá men dekh. Boike parso sanjhá bahare khelis ki ná?
- S.w. : Ná, u bahare ná khelis, u oṭo caláis.
- M. : Ontáliswá chápá men dekh. Larkan áj bedi par rahá ki ná?
- S.w. : Ná, usab bedi par ná rahá, ulog bahare khelis.
- M. : Cáliswá chápá men dekh. Sudes áj sanjhá bahare khelis ki ná?
- S.w. : Ná, u bahare ná khelis, u bedi par rahá.
- M. : Ektáliswá chápá men dekh. Báp áj sabere peṛ par caharal ki ná?
- S.w. : Ná, u peṛ par ná caharal, u ápan dārhi chilis.
- M. : Bayáliswá chápá men dekh. Iwan áj sanjhá ke ápan mái ke tár karis ki ná?
- S.w. : Ná, u ápan mái ke ná tár karis, u peṛ par caharal.
- M. : Teitáliswá chápá men dekh. Okar mái áj rát ke baskitá kháli karis ki ná?
- S.w. : Ná, u baskitá ná kháli karis, u ápan ádmi ke tár karis.
- M. : Cauwáliswá chápá men dekh. Ham kalhin yá rát ke sipáhin bolaili ki ná?
- S.w. : Ná, tu sipáhin ke ná bolaile, tu dáktar ke bolaile.
- M. : Pain táliswá chápá men dekh. Tu parso sabere koṭhri jharle ki ná?
- S.w. : Ná, ham koṭhri ná jharli, ham baskitá khaliyaili.
3. Ab sikhe wálá C 1 ke sab nambar pun chigá aur mástar ji jabáb deigá. Tab mástar ji pun chigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
4. Mástar ji : Chápá ektis men dekh. Tu mánge hai ki ham okar jutá safá kari?
Sikhe wálá : Ná, ham na mángilá ki tu okar jutá safá kar, mángilá ki tu koṭhri jhar.
- M. : Chápá battis men dekh. Tu mánge hai ki ulog bákas khole?
S.w. : Ná, ham ná mángilá ki ulog bákas khole, mángilá ki ulog ápan jutá safá kare.
- M. : Chápá teitis men dekh. Tu mánge hai ki ham ápan paṭloṭ pajái?
S.w. : Ná, ham ná mángilá ki tu ápan paṭloṭ pajáw, mángilá ki tu bákas khol.
- M. : Chápá cautis men dekh. Máí mánge hai ki tulog televisie khol?

- S.w. : Ná, u ná mánge hai ki hamlog televisie kholi, mánge hai ki hamlog ápan paṭloṭ pajái.
- M. : Chápá paitis men dekh. U mánge hai ki tu radio sun?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki ham radio suni, mánge hai ki ham televisie dekhi.
- M. : Chápá chattis men dekh. Ájá mánge hai ki áji televisie dekhe?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki u televisie dekhe, mánge hai ki u radio sune.
- M. : Chápá saitis men dekh. Tu mánge hai ki ham bhojan pakái?
S.w. : Ná, ham ná mángilá ki tu bhojan pakáw, mángilá ki tu andá usin.
- M. : Chápá artis men dekh. Okar aurat mánge hai ki u ghare rahe?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki u ghare rahe, mánge hai ki u oṭo caláwe.
- M. : Chápá ontális men dekh. Máí mánge hai ki larṅkan ghare men khele?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki ulog ghare men khele, mánge hai ki ulog bahare khele.
- M. : Chápá cális men dekh. Dáktar mánge hai ki Sudes skul jái?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki u skul jái, mánge hai ki u bedi par rahe.
- M. : Chápá ektális men dekh. Máí mánge hai ki báp churi pajáwe?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki u churi pajáwe, mánge hai ki u dárhi chile.
- M. : Chápá bayális men dekh. Tor bhái mánge hai ki tu dewál par cahar?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki ham dewál par cahari, mánge hai ki ham per par cahari.
- M. : Chápá teitális men dekh. Tor barṅkwá mánge hai ki tu citṭhi likh?
S.w. : Ná, u ná mánge hai ki ham citṭhi likhi, mánge hai ki ham tár kari.
- M. : Chápá cauwális men dekh. Tu mánge hai ki ham aspatál jái?
S.w. : Ná, ham ná mángilá ki tu aspatál já, mángilá ki tu dáktar boláw.
- M. : Chápá painṅtális men dekh. Tu mánge hai ki ham koṭhri jhári?
S.w. : Ná, ham ná mángilá ki tu koṭhri jhár, mángilá ki tu baskitá khaliyáw.

5. Ab mástar ji páth C 2 ke sab nambar puṅchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá i sab nambar puṅchigá aur mástar ji jabáb deigá.

6. Tab sikhe wálá aur mástar ji A ke chápá men dekhke Sitá aur Gitá ke jagahá par apane men Rawendar ke tár kare ke bise men batiyá hai. Mástar ji pahile Sitá hai aur sikhe wálá Gitá hai, tab ulog jagahá badale hai.

PÁTH 28

- A. U haptá Sudes ke mái gail sahar. U mángat rahá Waterkant jái, baki u rastá bhuláí gail rahá.

Etane men u dekhis ki ekgo ádmi bushalte lage khará hai.

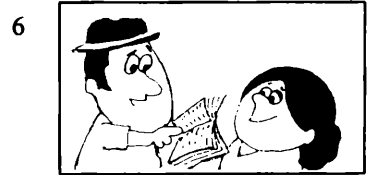
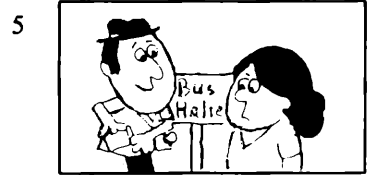
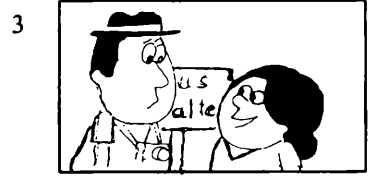
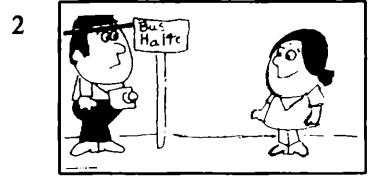
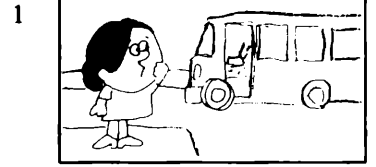
Tab u apane man men son cis ki: “Ham ose pun chab ki Waterkant káhá hai.”

Aur ose pun chis: “Áp hamse batáí sako ho ki Waterkant káhá hai?”

Tab ádmi muskiyáí lagal, u Sarnámi ná samjhat rahá. U pardesi rahá aur kháli Spaans batiyát rahá.

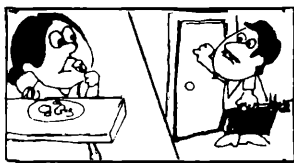
Tab u ápan jebi men se ek pustak nikáris,

Aur kholke dhire dhire parhis ki: “Hamke máf dei deihe, ham Sarnámi Hindustáni ná batiyáílá.”

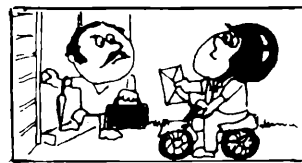
- B. PHIR SE BOL:

111 ek sau gyará

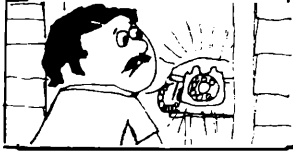
khuṭkhuṭáwe / bhojan kare

112 ek sau bára

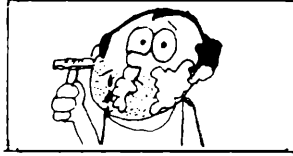
áwe / ghar se jái

113 ek sau terá

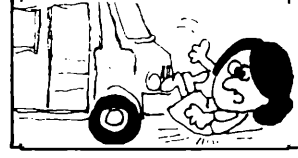
khole / tár áwe

115 ek sau pandrá

dárhi chile / kát lewe

114 ek sau caudá

utare / gir pare

116 ek sau sorá

bhojan banáwe / kám kare

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

- Nambar ek sau gyará   Jab koi kamári par khuṭkuṭáwat rahá, tab tu ká karat rahile?
Tab ham bhojan karat rahili.
- Nambar ek sau bára   :   Jab ciṭṭhi wála áil, tab tor bhái ká karat rahá?
Tab u ghar se ját rahá.
- Nambar ek sau terá   Jab tu áge ke kamári kholat rahile, tab ká bhail?
Tab tár áil.
- Nambar ek sau caudá   :   Jab Sudes ke máí bus men se utarat rahá, tab ká bhail?
Tab u bicláike gir paral aur cotái gail.
- Nambar ek sau pandrá   :   Jab u ápan dárhi chilat raha, tab ká bhail?
Tab u apane ke kát leis.
- Nambar ek sau sorá   Jab tor aurat bhojan banáwat rahá, tab tu ká karat rahile?
Tab ham bahare kám karat rahili.

D. LIKHE KE PÁTH:

1. Bát ke calan: Máí / koṭhri jháre / báp / jutá safá kare
Jab máí koṭhri jhárat rahá, tab báp jutá safá karat rahá.

Ab tu apane se likh: ham / anḍá usne / tu / koránti parhe
Tu / sahar jái / ham / ghar ke kám kare
Silá / tafrá poṅche / Ráj / muh dhowe

Bilár / dudh piye / kuttá / haddi cabáwe
Ham / ápan soñth pahine / tu / ápan bár jháre

2. Páth 28 A ekát dáfe likh.
3. Páth 27 A ke chápá dekh aur i sawál ke jabáb soñcke likh:
  - Rawendar Gitá ke kaisan lage hai?
  - U oke ketaná dáfe tár karis?
  - Jab u kál tár karis, tab Gitá káhá rahá?
  - Ke tár utháike sunis?
  - U ká bolis?
  - Jab Gitá ghare áil, tab ká bhail?
  - Tab u kaun cij karis?
  - Kai baje rát ke fir tár áil?
  - Tab Gitá kaun cij bolis?
  - Aur Rawendar ká karis?

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Sudes ke mái kab sahar gail rahá?
- Sikhe wálá : U haptá gail rahá.
- M. : U mángat rahá káhá jái?
- S.w. : Mángat rahá Waterkant jái.
- M. : Tab ká bhail oke?
- S.w. : U rastá bhulái gail rahá.
- M. : Etane men u kaun cij dekhis?
- S.w. : Dekhis ki ekgo ádmi bushalte lage khará hai.
- M. : Tab u ká soñcis?
- S.w. : Soñcis ki: “Ham ose pun chab ki Waterkant káhá hai.”
- M. : Káhe ke oke cáhat rahá punche ke?
- S.w. : U to rastá bhulái gail rahá.
- M. : Tab u ádmi se kaun cij punchis?
- S.w. : Punchis ki: “Áp batái sako ho ki Waterkant káhá hai?”
- M. : Tab ádmi káhe ke muskiyái lagal?
- S.w. : U Sarnámi ná samjhat rahá.
- M. : U kaun bhásá batiyát rahá?
- S.w. : Kháli Spaans batiyát rahá.
- M. : U káhe ke kháli Spaans batiyát rahá?
- S.w. : U pardesi rahá.
- M. : Tab u ká karis?
- S.w. : U ápan jebi men se ekgo pustak nikáris.
- M. : Ose kaun cij karis?
- S.w. : U kholke dhire dhire parhis ki: “Hamke máf kar deihe.
Ham Sarnámi Hindustáni ná batiyáilá.”

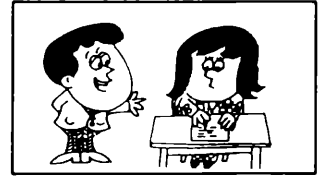
2. Mástar ji Chá pá ek sau gyára men dekh. Jab koi kamári par khuṭkhuṭáwat rahá, tab didi ká karat rahá?
Sikhe wála Tab u bhojan karat rahá.
- M. Chá pá ek sau bára men dekh. Jab ciṭṭhi wála áil, tab tu ká karat rahile?
S.w. Tab ham ghar se ját rahili.
- M. : Chá pá ek sau tera men dekh. Jab tor bhái áge ke kamári kholat rahá, tab ká bhail?
S.w. : Tab tár áil.
- M. : Chá pá ek sau cauda men dekh. Jab tu bus men se utarat rahile, tab ká bhail?
S.w. : Tab ham bicláike gir parli aur cotái gaili.
- M. Chá pá ek sau pandrá men dekh. Jab ham ápan dárhi chilat rahili, tab ká bhail?
S.w. Tab u apane ke kát leile rahile.
- M. : Chá pá ek sau sorá men dekh. Jab okar aurat bhojan banáwat rahá, tab u ká karat rahá?
S.w. : Tab u bahare kám karat rahá.
3. M. : Ek sau gyaráhwá chápá men dekh. Tu kab kamári par khuṭkhuṭáwat rahile? / tor aurat
S.w. : Jab hamár aurat bhojan banáwat rahá, tab.
- M. : Ek sau bárahwá chápá men dekh. Ciṭṭhi wála kab áil rahá? / tu
S.w. : Jab ham ghar se ját rahili, tab.
- M. Ek sau teráhwá chápá men dekh. Kab tár áil? / u
S.w. Jab u áge ke kamári kholat rahá, tab.
- M. Ek sau caudáhwá chápá men dekh. Ham kab bicláike gir parli aur cotái gaili?
S.w. Jab tu bus men se utarat rahile, tab.
- M. Ek sau pandráhwá chápá men dekh. Tu apane ke kab kát leile rahile?
S.w. Jab ham ápan dárhi chilat rahili, tab.
- M. Ek sau soráhwá chápá men dekh. Ham kab bahare kám karat rahili? / hamár aurat
S.w. Jab tor aurat bhojan banáwat rahá, tab.

4. Ab Mástar ji páth 28 C ke sab nambar puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá chápá dekhke bhi sab nambar puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.
5. Tab sikhe wálá ke cáhi mástar ji se batáwe ke ki jab Sudes ke mái sahar gail, tab ká bhail.

PÁTH 29

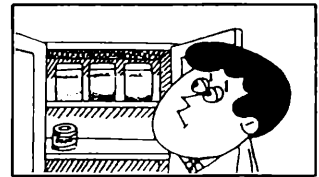
A. Amar : Gitá, tu ká kare hai?
Gitá : Ham saudá ke list banáilá.

1

Amar : Hamlogke ketaná cij ke kám hai?
Gitá : I haptá hamlogke dheṛ cij ke kám hai.

2

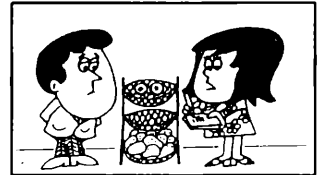
Gitá : Hamke cáhi dukán jái ke.
Hamlogke dheṛ koffie aur cáh ná hai.
Aur cini aur nimakh don hoi gail hai.

3

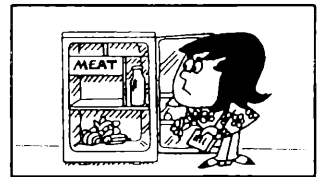
Amar : Hamlogke tarkári jarurat hai ki ná?
Gitá : Hán, hamke cáhi bajár jái ke. Hamlogke
bahut tomáti ná hai, baki álu abbe hai.

4

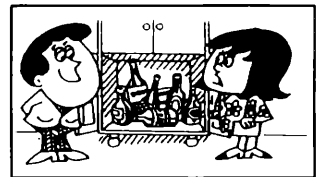
Gitá : Hamke cáhi bhi murgi ke gos kine ke.
Hamlogke tanko gos ná hai.

5

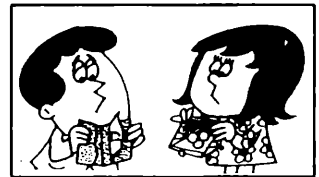
Amar : Hamlogke stroop aur soft hai ki ná?
Gitá : Ná, ná hai. Baki ham ná kinab, oke tu kinihe.

6

Amar : Toke abbe paisá hai?
Gitá : Hamke bahut ná hai.
Amar : Hamhuke to ná hai!

7

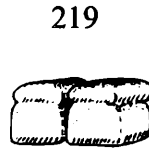
B. PHIR SE BOL:

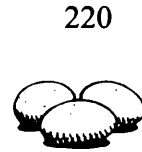
kási

kágaj

breṭ

andá

221

soft

222

pustak

223

murgi ke gos

224

botro

225

báná

226

dawái

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

- Nambar dui sau satrá : Toke kási ke kám hai ki ná?
Hán, hamke dheṛ kási ke kám hai, hamke bahut ná hai.
- Nambar dui sau atthará : Oke kágaj ke kám hai ki ná?
Hán, oke dheṛ kágaj ke kám hai, oke bahut ná hai.
- Nambar dui sau onnáis : Ulogke breṭ ke kám hai ki ná?
Hán, ulogke dheṛ breṭ ke kám hai.
- Nambar dui sau bis : Oke andá ke kám hai ki ná?
Hán, oke dheṛ andá ke kám hai, oke dheṛ ná hai.
- Nambar dui sau ekkáis : Toke soft ke kám hai ki ná?
Hán, hamke dheṛ soft ke kám hai, hamke bahut ná hai.
- Nambar dui sau báis : Tulogke pustak ke jarurat hai ki ná?
Hán, hamlogke dheṛ pustak ke jarurat hai, hamlogke ekko ná hai.
- Nambar dui sau teis : Toke murgi ke gos ke jarurat hai ki ná?

- Hán, hamke dheṛ murgi ke gos jarurat hai, hamke tanko ná hai.
- Nambar dui sau caubis : Oke botro ke jarurat hai ki ná?
Hán, oke dheṛ botro ke jarurat hai, oke tanko ná hai.
- Nambar dui sau pacis : Ulogke báná ke jarurat hai ki ná?
Hán, ulogke dheṛ báná ke jarurat hai, ulogke tanko ná hai.
- Nambar dui sau chabbis : Tulogke dawái ke jarurat hai ki ná?
Hán, hamlogke dheṛ dawái ke jarurat hai, hamlogke tanko ná hai.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Kháli jagahá men̄ likh keke kuch jarurat hai aur keke ná:

Toke murgi ke gos ke kám hai ki ná? Hán, ... tanko ná hai.
Hamke cáh ke kám hai ki ná? Hán, ... dheṛ ná hai.
Oke kágaj ke kám hai ki ná? Hán, ... bahut ná hai.
Ulogke gobhi ke jarurat hai ki ná? Ná, ... bahut hai.
Hamlogke dál ke jarurat hai ki ná? Ná, ... dheṛ hai.
Tulogke madh ke jarurat hai ki ná? Ná, ... madh abbe hai.
Oke breṭ ke jarurat hai ki ná? Ná, ... hai.

2. Páth 28 A ke chápá men̄ dekh, tab i sawál ke jabáb son̄cke likh:

- U haptá Sudes ke máí káhá gail rahá?
- U kaun cij bhulái gail rahá?
- Etane men̄ u ká dekhis?
- Tab u apane man men̄ ká son̄cis?
- U káhe ke pun̄chis ki Waterkant káhá hai?
- Tab adamiyá kaun cij kare lagal?
- U káhe ke muskiyái lagal?
- Kaun bhásá batiyát rahá?
- Tab u pustak kholke ká karis?

3. Bát ke calan: Tu / aspatál / dawái / jarurat
Toke káhe ke cáhi aspatál jái ke?
Hamke cáhi dawái kine ke, hamke dheṛ jarurat hai.

Ab tu apane se likh: ham / bajár / tomáti / kám
 U / dukán / soft / jarurat
 Tulog / dudh wálá / dudh / kám
 Hamlog / dukán / cáh / jarurat

Ulog / bajár / álu / kám
 Tu / breṭ wálá / breṭ / jarurat
 Ham / cinwá ke dukán / koffie / kám
 U / pustak ke dukán / pustak / jarurat
 Tulog / murgi wálá / murgi ke gos / kám
 Ulog / bajár / machari / jarurat

4. Páth 29 A ekát dáfe likh.

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Gitá kaun cij kare hai?
  - Sikhe wálá : U saudá ke list banáwe hai.
  - M. : Oke cáhi káhá jái ke?
  - S.w. : Oke cáhi dukán jái ke.
  - M. : Oke káhe ke cáhi huṅ wá jái ke?
  - S.w. : Ulogke dheṛ cij ke kám hai.
  - M. : Ulogke dheṛ koffie hai ki ná?
  - S.w. : Ná, dheṛ ná hai.
  - M. : Aur cáh?
  - S.w. : Ná, ulogke bhi dheṛ cáh ná hai.
  - M. : Aur cini aur nimakh se ká bhail hai?
  - S.w. : Don hoi gail hai.
  - M. : Gitá ke cáhi káhá jái ke tarkári kine ke?
  - S.w. : Oke cáhi bajár jái ke.
  - M. : Oke kaun tarkári ke jarurat hai?
  - S.w. : Tomáti.
  - M. : Aur álu bhi?
  - S.w. : Ná, álu abbe hai.
  - M. : Oke káhe ke cáhi murgi wálá lage jái ke?
  - S.w. : Oke gos ke jarurat hai.
  - M. : Oke kuch gos hai ki ná?
  - S.w. : Ná, oke tanko ná hai.
  - M. : Ulogke stroop aur soft hai?
  - S.w. : Ná, ná hai.
  - M. : Keke cáhi jái ke stroop aur soft kine ke?
  - S.w. : Gitá bole hai ki Amar ke cáhi jai ke.
  - M. : Oke káhe ke cáhi jái ke?
  - S.w. : Gitá ke dusar saudá kine ke hai.
  - M. : Tab Amar ká bole hai?
  - S.w. : Bole hai ki: “Hamke bahut paisá ná hai.”
  - M. : Gitá ke paisá hai ki ná?
  - S.w. : Ná, oke bahut paisá bhi ná hai.
2. M. Chápá dui sau chabbis men dekh.

- S.w. : Toke káhe ke cáhi aspatál jái ke? / jarurat
 Hamke cáhi dawái kine ke. Hamke dheṛ dawái ke jarurat hai.
 M. : Chápá dui sau pacis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi bajár jái ke? / kám
 S.w. : Hamke cáhi báná kine ke. Hamke dheṛ báná ke kám hai.
- M. : Chápá dui sau caubis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi dukán jái ke? / jarurat
 S.w. : Hamke cáhi botro kine ke. Hamke dheṛ botro ke jarurat hai.
- M. : Chápá dui sau teis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi murgi wálá lage jái ke? / kám
 S.w. : Hamke cáhi gos kine ke. Hamke dheṛ gos ke kám hai.
- M. : Chápá dui sau báis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi pustak ke dukán jái ke? / jarurat
 S.w. : Hamke cáhi kuch pustak kine ke. Hamke dheṛ pustak ke jarurat hai.
- M. : Chápá dui sau ekkáis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi cinwá ke dukán jái ke? / kám
 S.w. : Hamke cáhi soft kine ke. Hamke dheṛ soft ke kám hai.
- M. : Chápá dui sau bis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi bajár jái ke? / jarurat
 S.w. : Hamke cáhi andá kine ke. Hamke dheṛ andá ke jarurat hai.
- M. : Chápá dui sau onnáis meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi breṭ wálá lage jái ke? / kám
 S.w. : Hamke cáhi breṭ kine ke. Hamke dheṛ breṭ ke kám hai.
- M. : Chápá dui sau atthára meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi dukán jái ke? / jarurat
 S.w. : Hamke cáhi kágaj kine ke. Hamke dheṛ kágaj ke jarurat hai.
- M. : Chápá dui sau satrá meṅ dekh.
 Toke káhe ke cáhi cinwá ke dukán jái ke? / kám
 S.w. : Hamke cáhi kási kine ke. Hamke dheṛ kási ke kám hai.
3. Ab sikhe wálá E 2 ke sawál puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.
4. M. : Dui sau satráhwá chápá ke dekh. Toke dheṛ kási hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi cinwá ke dukán jái ke.

- M. : Dui sau attharáhwá chápá ke dekh. Toke dheṛ kágaj hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi dukán jái ke.
- M. : Dui sau onnáiswá chápá ke dekh. Toke dheṛ breṭ hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi breṭ wálá lage jái ke.
- M. : Dui sau biswá chápá ke dekh. Toke dheṛ andá hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi bajár jái ke.
- M. : Dui sau ekkáiswá chápá ke dekh. Toke dheṛ soft hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi cinwá ke dukán jái ke.
- M. : Dui sau báiswá chápá ke dekh. Toke dheṛ pustak hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi pustak ke dukán jái ke.
- M. : Dui sau teiswá chápá ke dekh. Toke dheṛ murgi ke gos hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi murgi wálá lage jái ke.
- M. : Dui sau caubiswá chápá ke dekh. Toke dheṛ botro hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi dukán jái ke.
- M. : Dui sau paciswá chápá ke dekh. Toke dheṛ báná hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke ekko ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi bajár jái ke.
- M. : Dui sau chabbiswá chápá ke dekh. Toke dheṛ dawái hai ki ná?
 S.w. : Ná, hamke dheṛ ná hai.
 M. : Tab toke cáhi káhá jái ke?
 S.w. : Hamke cáhi aspatál jái ke.

5. Ab sikhe wálá E 4 ke sawál puñ chigá aur mástar ji jabáb deigá.

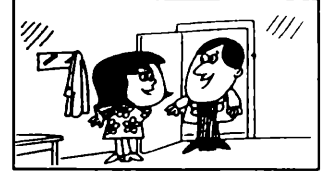

6. Tab Mástar ji páth 29 C ke sab nambar punchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá bhi punchigá aur mástar ji jabáb deigá.
7. Tab duno páth 29 A ke sab chápá dekhke Amar aur Gitá ke jagahá par saudá ke list ke bise men batiyáigá. Pahilá dáfe mástar ji Amar hai aur dusará dáfe sikhe wálá Amar hai.

PÁTH 30

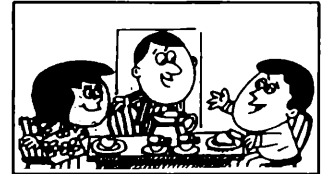
A. Nandá : Kaise, Hábib? Áw bhittar.

1

Rawendar : Ká hál hai, Hábib?
Hamlog ab ját rahili bhojan kare.
Tu bhi áw bhojan kar le.

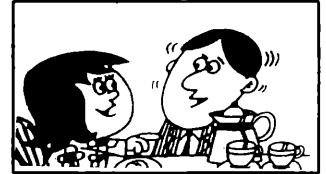
2

Hábib : Ná, sab thik hai. Ham saṛhe bára baje
bhojan kar cukali.

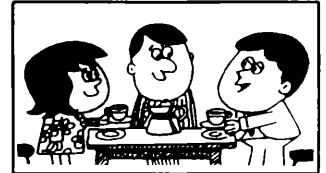
Nandá Acchá, tab le cáh pi le.

3

Rawendar : Nandá, cali hamlog ekwá koṭhri men
baithke cáh piye.

4

Nandá Hamár koṭhri ná dekhihe, bahut chitir-bitir
hai. Rawendar kám se dusar des jáigá aur
ham okar samán rakhilá.

5

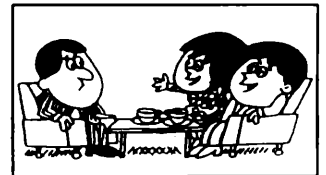
Hábib : Tu ná mánge hai jái?

Rawendar : Ná, u ná mánge hai.

Hábib : Káhe ke ná?

Nandá : Ham laṛkan ke sanghe rahabe.

6

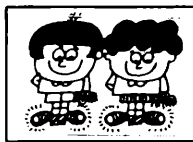
B. PHIR SE BOL:

327

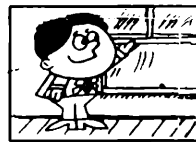
koṭhri jháre

328

jutá safá kare

329

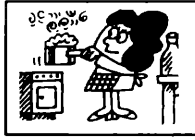
khirki khole

330

paṭṭoṭ pajáwe

331

dudh khauláwe

332

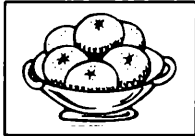
rastá par cale

433

phal khái

434

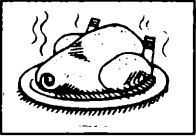
parsiná khái

435

gobhi lewe

436

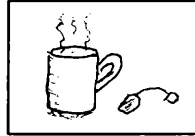
gos lewe

437

soft piye

438

cáh piye

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Nambar tin sau sattáis

U abbe kaun cij karis hai?
U koṭhri jháris hai.

Nambar tin sau attháis

Ulog abbe ká karis hai?
Ulog jutá safá karis hai.

Nambar tin sau ontis

Ham abbe kaun cij karli hai?
Tu khirki kholle hai.

Nambar tin sau tis

Tu abbe ká karle hai?
Ham paṭṭoṭ pajaili hai.

Nambar tin sau ektis

: Máí abbe kaun cij karis hai?
U dudh khauláis hai.

Nambar tin sau battis

: Báp abbe ká karis hai?
U rastá par calal hai.

2. Nambar tin sau sattáis

U abbe koṭhri jhárigá?
Ná, u koṭhri jhár bhail hai.
Ki to: Ná, u koṭhri jhár cukal hai.

- Nambar tin sau attháis : Ulog abbe ápan jutá safá karigá?
Ná, ulog ápan jutá safá kar bhail hai.
Ki to: Ná, ulog ápan jutá safá kar cukal hai.
- Nambar tin sau ontis Ham abbe khirki kholab?
Ná, tu khirki khol bhaile hai.
Ki to: Ná, tu khirki khol cukale hai.
- Nambar tin sau tis : Tu abbe paṭloṭ pajaihe?
Ná, ham paṭloṭ pajái bhaili hai.
Ki to: Ná, ham paṭloṭ pajái cukali hai.
- Nambar tin sau ektis Máí abbe dudh khauláigá?
Ná, u dudh khaulái bhail hai.
Ki to: Ná, u dudh khaulái cukal hai.
- Nambar tin sau battis : Báp abbe rastá par caligá?
Ná, u rastá par cal bhail hai.
Ki to: Ná, u rastá par cal cukal hai.
3. Nambar cár sau taitis Kuch phal khá lei?
Ná, ham abbe phal khaili hai.
Ki to: Ná, ham abbe phal kháí cukali / bhaili hai.
- Nambar cár sau cautis : Ekgo parsiná khá lei?
Ná, hamlog abbe parsiná khaili hai.
Ki to: Ná, hamlog abbe parsiná kháí cukali / bhaili hai.
- Nambar cár sau paitis Kuch gobhi lei lei?
Ná, ham abbe gobhi leili hai.
Ki to: Ná, ham abbe gobhi lei cukali / bhaili hai.
- Nambar cár sau chattis Kuch gos lei lei?
Ná, hamlog abbe gos leili hai.
Ki to: Ná, hamlog abbe gos lei cukali / bhaili hai.
- Nambar cár sau saitis Ek botal soft pi lei?
Ná, ham abbe soft pi leili hai.
Ki to: Ná, ham abbe soft pi cukali / bhaili hai.
- Nambar cár sau ar̥tis : Ek gilás cáh pi lei?
Ná, hamlog abbe cáh pili hai.
Ki to: Ná, hamlog abbe cáh pi cukali / bhaili hai.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Páth 30 A ekát dáfe likh.
2. Bát ke calan: phal / kháí / lewe / howe
Kuch phal khá lei? Ná, ham phal kháí bhaili hai.

Ab tu aisane likh: báná / kháí / lewe / cuke
 Dál / kháí / lewe / howe
 Dudh / piye / lewe / cuke
 Cáh / piye / lewe / howe
 Bhát / lewe / lewe / cuke
 Roṭi / kháí / lewe / howe
 Stroop / piye / lewe / cuke
 Koffie / piye / lewe / howe

3. Bát ke calan: U / cáh / pi sake / cuke
*U cáh pi sake hai ki ná?
Ná, u abbe pi cukal hai.*

Ab tu aisane likh: U / álu / kháí sake / howe
 Ham / tomáti / kháí sake / cuke
 Ulog / cáh / pi sake / howe
 Hamlog / stroop / pi sake / cuke
 Máí / ám / kháí sake / howe
 Báp / kohonrá / kháí sake / cuke

4. Páth 29 A ke chápá ke dekh aur i sawál ke jabáb soncke likh:
  - Gitá kaun cij kare hai?
  - Oke cáhi káhe ke dukán jái ke?
  - Ulogke dheṛ koffie hai ki ná?
  - Aur cini aur nimakh se ká bhail?
  - Gitá ke cáhi káhá jái ke tarkári kine?
  - Oke kaun tarkári ke jarurat hai?
  - Oke cáhi káhe ke murgi wálá ke lage jái ke?
  - Oke abbe kuch gos hai ki ná?
  - Ulogke stroop aur soft hai?
  - Keke cáhi stroop aur soft kine ke?
  - Káhe ke oke cáhi jái ke aur ná Gitá ke?

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji   Nandá aur Rawendar kaun cij ját rahá kare?
Sikhe wálá   Ját rahá bhojan kare.

- M. : Hábib ulogke sanghe bhojan kar leis ki ná?
 S.w. : Ná, u bhojan kar bhail rahá.
 M. : U kai baje bhojan kar bhail rahá?
 S.w. : Saṛhe bára baje.
 M. : Tab u cáh pi leis ki ná?
 S.w. : Hán, u pi leis.
 M. : Rawendar káhá mángat rahá cáh piye?
 S.w. : Ekwá koṭhri meṇ.
 M. : Nandá káhe ke ná mángis ki Hábib koṭhri dekhe?
 S.w. : Koṭhri bahut chitir-bitir rahá.
 M. : Káhe ke?
 S.w. : Nandá ápan ádmi ke samán rakhat rahá.
 M. : Rawendar kaun cij gail kare?
 S.w. : U kám se dusar des ját.
 M. : Nandá okar sanghe ját ki ná?
 S.w. : Ná, u ná mángat rahá jái.
 M. : Káhe ke ná?
 S.w. : U mángat rahá larṅkan ke sanghe rahe.
2. Mástar ji : Chápá tin sau sattáis meṇ dekh. Máí abbe kaun cij kar bhail rahá?
 Sikhe wálá : U abbe koṭhri jhár bhail rahá.
- M. : Chápá tin sau attháis meṇ dekh. Tulog abbe ká kar bhaile rahile?
 S.w. : Hamlog ápan jutá safá kar bhaili rahili.
- M. : Chápá tin sau ontis meṇ dekh. Ham abbe kaun cij kar bhaili rahili?
 S.w. : Tu khirki khol bhaile rahile.
- M. : Chápá tin sau tis meṇ dekh. Tu abbe ká kar bhaile rahile?
 S.w. : Ham paṭloṭ pajái bhaili rahili.
- M. : Chápá tin sau ektis meṇ dekh. Mause abbe kaun cij kar bhail rahá?
 S.w. : U dudh khaulái bhail rahá.
- M. : Chápá tin sau battis meṇ dekh. Báp abbe ká kar bhail rahá?
 S.w. : U rastá par cal bhail rahá.
3. M. : Tin sau sattáiswá chápá ke dekh. Máí abbe kaun cij kar cukal rahá?
 S.w. : U abbe koṭhri jhár cukal rahá.
- M. : Tin sau attháiswá chápá ke dekh.
 Tulog abbe ká kar cukale rahile?
 S.w. : Hamlog abbe jutá safá kar cukali rahili.
- M. : Tin sau óntiswá chápá ke dekh. Ham abbe kaun cij kar cukali rahili?

- S.w. : Tu abbe khirki khol cukale rahile.
M. : Tin sau tiswa chápá ke dekh. Tu abbe ká kar cukale rahile?
S.w. : Ham abbe paṭṭoṭ pajái cukali rahili.
- M. Tin sau ektiswa chápá ke dekh.
Mausi abbe kaun cij kar cukal rahá?
S.w. U abbe dudh khaulái cukal rahá.
- M. : Tin sau battiswa chápá ke dekh. Báp abbe ká kar cukal rahá?
S.w. : U abbe rastá par cal cukal rahá.
4. Ab mástar ji páth 30 C 1 ke sawál puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
5. M. Chápá cár sau taitis men dekh. Náni kuch phal khá leis ki ná?
S.w. Ná, u abbe phal khái bhail rahá.
- M. Chápá cár sau cautis men dekh. Tu ekgo parsiná khá leile ki ná?
S.w. Ná, ham abbe ekgo parsiná khái bhaili rahili.
- M. : Chápá cár sau paitis men dekh. Nandá kuch gobhi lei leis ki ná?
S.w. : Ná, u abbe gobhi lei bhail rahá.
- M. : Chápá cár sau chattis men dekh. Tu kuch gos lei leile ki ná?
S.w. : Ná, ham abbe gos lei bhaili rahili.
- M. : Chápá cár sau saitis men dekh. Tu ek botal soft pi leile ki ná?
S.w. : Ná, ham abbe soft pi bhaili rahili.
- M. Chápá cár sau arṭis men dekh. Báp ek gilás cáh pi leis ki ná?
S.w. Ná, u abbe cáh pi bhail rahá.
6. M. Cár sau taitiswa chápá men dekh. Náná kuch phal khá leis ki ná?
S.w. Ná, u abbe phal khái cukal rahá.
- M. : Cár sau cautiswa chápá men dekh. Ham ekgo parsiná khaili ki ná?
S.w. : Ná, tu abbe parsina khái cukale rahile.
- M. Cár sau paitiswa chápá men dekh.
Rawendar kuch gobhi lei leis ki ná?
S.w. : Ná, u abbe gobhi lei cukal rahá.
- M. Cár sau chattiswa chápá men dekh. Tu kuch gos lei leile ki ná?
S.w. Ná, ham abbe gos lei cukali rahili.
- M. Cár sau saitiswa chápá men dekh.
Ham ek botal soft pi sakab ki ná?

S.w : Ná, tu abbe soft pi cukale rahile.

M. : Cár sau artiswá chápá men dekh. Báp ek gilás cáh pi leis ki ná?

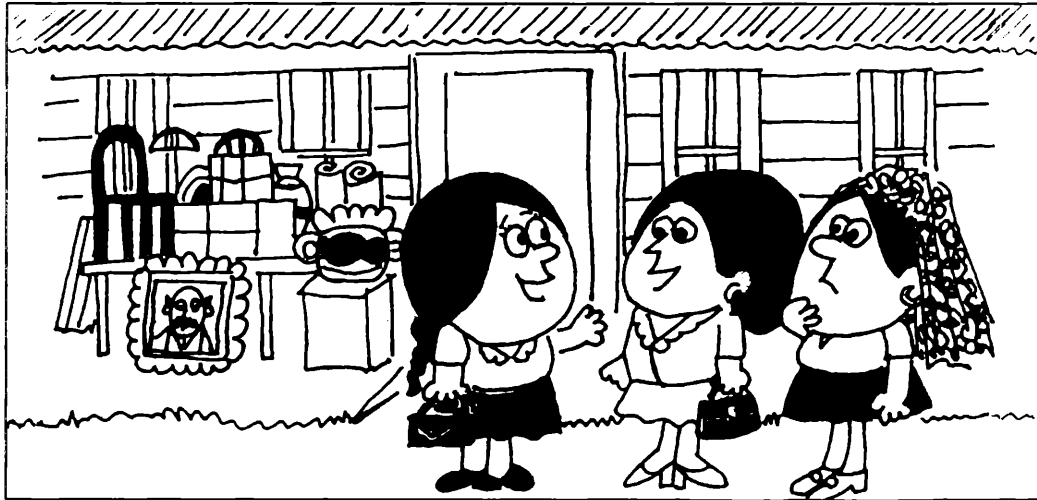
S.w. : Ná, u abbe cáh pi cukal rahá.

7. Ab mástar ji páth 30 C 2 ke sawál puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá.
8. Tab mástar ji aur duigo sikhe wálan páth 30 A ke chápá tákigá aur Nandá, Hábib aur Rawendar ke jagahá par tin dáfe apne men bhojan aur dusar des jái ke bise men batiyáigá. Dusará aur tisará dáfe usabke cáhi jagahá badale ke.

PÁTH 31

A.

- Munná ke mái : Prem ke báp ke ghar bikái gail ki ná?
 Faisal ke mái : Hán, bikáil. Okar ghar ohin haptá men bikáil.
 M. ke mái : U hin yá se cal gail nává ghar men?
 F. ke mái : Ná, abbe ná gail hai. U abbe hin yá hai. Bihán cal jái.
 M. ke mái : Kab? Bihán sabere?
 F. ke mái : Ná, bihán sanjhá ke. Hamke bará kharáb lage hai.
 Bará barhin yá parosi rahá
 Citrá ke mái : U bará acchá manai rahá. Hamlogke sab koi ke kharáb lagigá.
 M. ke mái : Nauká manaiyan kab i ghar men áigá?
 F. ke mái : Hamare ján men ekwá bihán.
 C. ke mái : Tu Prem ke báp áj dekhihe, Faisal ke mái?
 F. ke mái : Hán, dekhab.
 C. ke mái : Tab hamár namaste bol deihe.
 M. ke mái : Prem ke báp becára! U ná mángat rahá hin yá se jái.
 F. ke mái : Ná, u ná mángat rahá, baki okar aurat mángat rahá.

B. PHIR SE BOL:

539

barkhá barse

540

andhiyár howe

541

jái

542

jáge

543

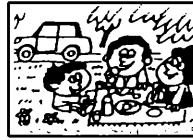
pahun̄ ce

544

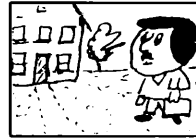
cit̄thi likhe

545

chutti ke din

546

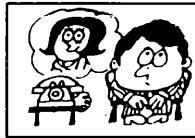
ghare jái

547

bár kaṭwáwe

548

tár kare

549

ḍárhī chile

550

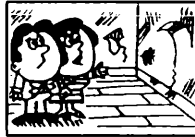
fális setiyáwe

551

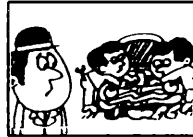
jháre

552

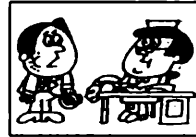
koṭhri range

553

gáři banáwe

554

bát-cit kare

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

Nambar pán sau ontális : Kál barkhá barsal rahá.
Hán̄, aur bihán phin se barsigá.

Nambar pán sau cális : Kál haldi se andhiyár bhail.
Hán̄, aur bihán phin se hoigá.

Nambar pán sau ektális : Kál u kám par gail rahá.
Hán̄, aur bihán u phin se jáigá.

Nambar pán sau bayális : Kál u deri ke jágal rahá.
Hán̄, aur bihán u phin deri ke jáigá.

Nambar pán sau teitális : Kál u pahun̄ cal rahá.
Hán̄, aur bihán okar aurat bhi pahun̄ cigá.

Nambar pán sau cauwális : Kál u dheṛ cit̄thi likhis hai.
Hán̄, aur bihán u phin dheṛ likhigá.

Nambar pán sau paitális : Kál okar chutti ke din rahá.
Hán̄, aur bihán bhi ekgo chutti ke din rahigá.

Nambar pán sau chiyális : Kál ulog saukere ghare gail rahá.

	Hán, aur bihán phin saukere jáigá.
Nambar pán sau saitális :	U mahinná u ápan bár kaṭwáis rahá. Hán, aur i mahinná u phin se kaṭwáigá
Nambar pán sau aṛtális :	Kál u hamke tár karis rahá. Hán, aur bihán u phin se tár karigá.
Nambar pán sau oncás	Kál u dárhi chilis rahá. Hán, aur bihán u phin se chiligá.
Nambar pán sau pacás :	Kál u ápan fális setiyáis rahá. Hán, aur bihán u phin se setiyáigá.
Nambar pán sau ekkáwan :	Kál u ghar jháris rahá. Hán, aur bihán phin se jhárigá.
Nambar pán sau báwan :	Kál ulog koṭhri rangis rahá. Hán, aur bihán ulog ek dusar koṭhri rangigá.
Nambar pán sau tirpan	Kál ulog okar gári banáis rahá. Hán, aur bihán hamár gári banáigá.
Nambar pán sau cauwan :	Kál u bát-cit karis rahá. Hán, aur bihán u phin se bát-cit karigá.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Bát ke calan: ham / kál / deri ke jáge / bihán phin se
Kál ham deri ke jagali rahili. Bihán phin se deri ke jágab.

Tu / kalhiṇyá / saukere áwe / bihán phin se
 Ham / u haptá / ápan bár kaṭwáwe / ekwá mahinná phin se
 Ham / kál / oke tár kare / bihán phin se
 Tu / kál / dárhi chile / bihán phin se
 Ham / kál / fális setiyáwe / bihán phin se
 Báp / kalhiṇyá / kamári range / bihán kursi
 Ham kalhiṇyá bát-cit kare / bihán phin se
 Tu / kalhiṇyá / gári banáwe / bihán phin se
 Máí / kál / baskitá khaliyáwe / bihán phin se
 Náni / kál / phal khái / bihán phin se

2. Páth 31 A ekát dáfe likh.
3. Páth 30 A ke chápá ke dekh aur i sawál soṅcke likhihe:

- Hábib Nandá aur Rawendar ke sanghe bhojan kar leis ki ná?
- U kab bhojan kar bhail rahá?
- U cáh pi leis ki ná?
- Rawendar káhá mángis cáh piye?
- Nandá káhe ke ná mángis ki Hábib okar koṭhri dekhe?
- Koṭhri káhe ke bahut chitir-bitir rahá?
- Rawendar káhá já hai?
- Nandá káhe ke okar sanghe ná jáigá?

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Kekar ghar bikái gail?
 Sikhe wálá : Prem ke báp ke.
 M. : Kab bikáil?
 S.w. : Ohin haptá men.
 M. : U hin yá se cal gail nává ghar men ki ná?
 S.w. : Ná, abbe ná gail hai. U abbe hin yá hai.
 M. : Kab jái?
 S.w. : Bihán.
 M. : Bihán sabere?
 S.w. : Ná, sanjhá ke.
 M. : Kaise Faisal ke mái ke lage hai?
 S.w. : Oke bará kharáb lage hai.
 M. : Prem ke báp kaun rakam parosi rahá?
 S.w. : Bará barhin yá parosi rahá.
 M. : Sab koi ke kaise lagigá jab u cal jáigá?
 S.w. : Sab koi ke kharáb lagigá.
 M. : Nává manaiyan kab okar ghar men áigá?
 S.w. : Faisal ke mái ke ján men ekwá bihán.
 M. : Áj Faisal ke mái Prem ke báp ke dekhi ki ná?
 S.w. : Hán, dekhigá.
 M. : Tab u ká karigá?
 S.w. : U Citrá ke mái ke namaste bol deigá.
 M. : Prem ke báp mángat rahá hin yá se cal jái ki ná?
 S.w. : Ná, u ná mángat rahá.
 M. : Tab káhe ke cal jái?
 S.w. : Okar aurat mángat rahá jái.

2. M. : Chápá pán sau ontális men dekh. Barkhá kab barsal rahá?
 S.w. : Kál barkhá barsal rahá.
 M. : Aur kab phin se barsigá?
 S.w. : Bihán.

Mástar ji páth 31 C ke sab nambar i rakam se pun chigá aur sikhe wálá jabáb deigá. U kháli B ke chápá táke hai.

Tab u bhi sab nambar punchigá aur mástar ji jabáb deigá. Sikhe wálá phin se kháli chápá táke hai.

3. M. Pán sau ektáliswá chápá ke dekh. Tu kál kám par gaile rahile ki ná?
 S.w. Hán, ham gaili rahili.
 M. Aur bihán?
 S.w. Bihán phin se jábe.
- M. : Pán sau bayáliswá chápá ke dekh. Tu kál deri ke jagale rahile ki ná?
 S.w. : Hán, deri ke jagali rahili.
 M. : Aur bihán?
 S.w. : Bihán phin se deri ke jágab.
- M. : Pán sau teitáliswá chápá ke dekh. Tu kál pahuncle rahile ki ná?
 S.w. : Hán, pahuncle rahili.
 M. : Aur bihán?
 S.w. : Bihán hamár aurat bhi pahuncigá.
- M. : Pán sau cauwáliswá chápá ke dekh. Tu kál dheṛ ciṭṭhi likhle rahile ki ná?
 S.w. : Hán, dheṛ likhli rahili.
 M. : Aur bihán?
 S.w. : Bihán phin dheṛ likhab.
- M. : Pán sau paitáliswá chápá ke dekh. Kál tor chutti ke din rahá ki ná?
 S.w. : Hán, rahá.
 M. : Aur bihán?
 S.w. : Bihán bhi rahigá.
- M. Pán sau chiyáliswá chápá ke dekh. Tulog kál saukere ghare gaile rahile ki ná?
 S.w. : Hán, saukere gaili rahili.
 M. : Aur bihán?
 S.w. : Bihán phin saukere ghare jábe.
- M. Pán sau saitáliswá chápá ke dekh. Tu u mahinná ápan bár kaṭwaile rahile ki ná?
 S.w. : Hán.
 M. : Aur i mahinná?
 S.w. : I mahinná phin se kaṭwábe.
- M. Pán sau arṭáliswá chápá ke dekh. Tu kál oke tár karle rahile ki ná?
 S.w. Hán, oke tár karli rahili.
 M. Aur ekwá haptá?
 S.w. Ekwá haptá ham oke phin se tár karab.
- M. : Pán sau oncáswá chápá ke dekh. Tu kál dárhi chille rahile ki ná?

- S.w. : Hán.
M. : Aur bihán?
S.w. : Bihán ham phin se chilab.
- M. : Pán sau pacáswá chápá ke dekh. Tu kál ápan fális setiyaile rahile ki ná?
S.w. : Hán, setiyaili rahili.
M. : Aur ekwá bihán?
S.w. : Ekwá bihán ham phin se setiyábe.
- M. : Pán sau ekkáwanwá chápá ke dekh. Tu kál ghar jharle rahile ki ná?
S.w. : Hán, ham jharli rahili.
M. : Aur bihán?
S.w. : Bihán phin se jhárab.
- M. : Pán sau báwanwá chápá ke dekh. Tulog kál ápan koṭhri rangle rahile ki ná?
S.w. : Hán, rangli rahili.
M. : Aur ekwá haptá?
S.w. : Ekwá haptá hamlog ek dusar koṭhri rangab.
- M. : Pán sau tirpanwá chápá ke dekh. Tulog kál okar gáři banaile rahile ki ná?
S.w. : Hán, banaili rahili.
M. : Aur bihán?
S.w. : Bihán hamlog hamár gáři banáb.
- M. : Pán sau cauwanwá chápá ke dekh. Tu kál bát-cit karle ki ná?
S.w. : Hán, bát-cit karli rahili.
M. : Aur ekwá mahinná?
S.w. : Ekwá mahinná phin se bát-cit karab.
4. M. : Chápá pán sau ektális men dekh. Kalhinyá ham bajár gaili ki ná?
S.w. : Hán, gaile rahile.
M. : Aur ekwá bihán?
S.w. : Ekwá bihán tu phin se jaihe.
- M. : Chápá pán sau teitális men dekh. Kalhinyá ham hinyá pahuncli rahili ki ná?
S.w. : Hán, pahuncle rahile.
M. : Aur bihán?
S.w. : Bihán tor aurat bhi pahuncligá.
- M. : Chápá pán sau saitális men dekh. U haptá ham ápan bár kaṭwaili rahili ki ná?
S.w. : Hán, kaṭwaile rahile.
M. : Aur ekwá mahinná?
S.w. : Ekwá mahinná tu phin se kaṭwaihe.

- M. Chápá pán sau oncás men dekh. Kalhiñyá ham ápan dārhi chilli rahili ki ná?
 S.w. Hāñ, chille rahile.
 M. Aur bihán?
 S.w. Bihán phin chilihe.
- M. : Chápá pán sau ekkáwan men dekh. Kalhiñyá ham ghar jharli rahili ki ná?
 S.w. : Hāñ, jharle rahile.
 M. : Aur ekwá bihán?
 S.w. : Ekwá bihán tu phin se jharihe.
- M. Chápá pán sau tirpan men dekh. Kalhiñyá hamlog okar gāri banaili rahili ki ná?
 S.w. : Hāñ, banaile rahile.
 M. : Aur ekwá haptá?
 S.w. : Ekwá haptá phin se banaihe.
- M. : Chápá pán sau bayális men dekh. Kalhiñyá ham deri ke jagali rahili ki ná?
 S.w. : Hāñ, deri ke jagale rahile.
 M. : Aur bihán?
 S.w. : Bihán tu phin se deri ke jagaihe.
- M. Chápá pán sau cauwális men dekh. Kalhiñyá ham dheṛ citti likhli rahili ki ná?
 S.w. Hāñ, dheṛ likhle rahile.
 M. Aur áj?
 S.w. Áj phin se dheṛ likhihe.
- M. Chápá pán sau chiyális men dekh. Kalhiñyá hamlog saukere ghare gaili rahili ki ná?
 S.w. Hāñ, saukere gaile rahile.
 M. Aur áj?
 S.w. Áj tu phin se saukere jaihe.
- M. : Chápá pán sau artális men dekh. Kalhiñyá ham oke tár karli ki ná?
 S.w. : Hāñ, oke tár karle rahile.
 M. : Aur áj rát ke?
 S.w. : Áj rát ke phin se tár karihe.
- M. Chápá pán sau pacás men dekh. Kalhiñyá ham ápan fális setiyaili rahili ki ná?
 S.w. Hāñ, setiyaile rahile.
 M. Aur ekwá haptá?
 S.w. Ekwá haptá tu phin se setiyaihe.

M. Chápá pán sau báwan meṅ dekh. Kalhiṅyá hamlog ápan koṭhri rangli rahili ki ná?

S.w. Hán, rangle rahile.

M. Aur bihán sabere?

S.w. Bihán sabere ek dusar koṭhri rangihe.

M. : Chápá pán sau chauwan meṅ dekh. Kalhiṅyá hamlog bát-cit karli rahili ki ná?

S.w. Hán, bát-cit karle rahile.

M. Aur ekwá mahinná?

S.w. Ekwá mahinná tulog phin se bát-cit karihe.

5. Mástar ji aur duigo sikhe wálá páṭh 31 A ke tingo aurat ke jagahá par Prem ke báp ke ghar ke bise meṅ batiyáigá. Dusará aur tisará dáfe sab koi ke cáhi jagahá badale ke.

PÁTH 32

A. Hamlogke bagal men Sewdat Mangal rahe hai.
U S.L.M. ke pilot hai.

Pahile K.L.M. men rahá.

U mahinná New York jáigá.

Aur dui mahinná bád Tokyo jáigá.

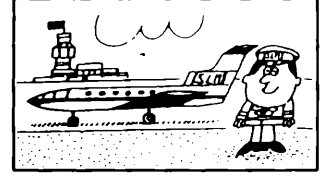
Isáit u Madrid men hai.
Ek haptá bhail Spanje gail rahá.

Dui haptá bád phin Sarnám áí jáí.

Isáit u ektális baris ke hai. Aur ekát des chorke
duniyá bhar ghum cukal hai.

Okar kám oke acchá lage hai, baki okar aurat ke ná
acchá lage hai. U hardam ghare rahe hai.

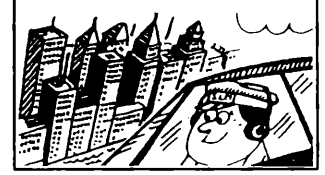
1

2

3

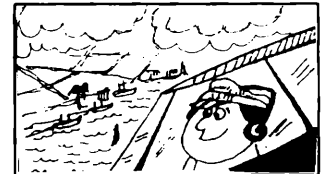
4

5

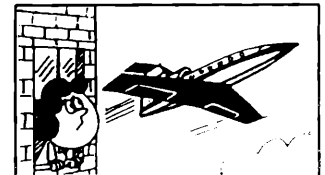
6

7

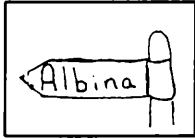

8

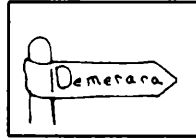
B. PHIR SE BOL

655

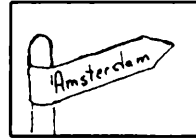
Albina

656

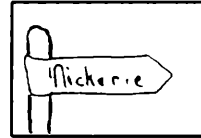
Demarara

657

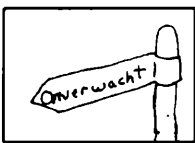
Amsterdam

658

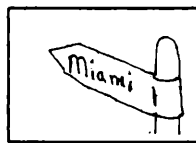
Nickerie

659

Onverwacht

660

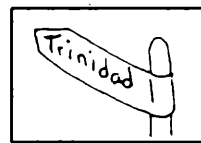
Miami

661

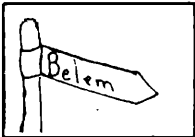
Curaçao

662

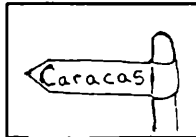
Trinidad

663

Belem

664

Caracas

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

Nambar chau sau pacpan : Ek baris bhail (ki) ham Albina gaili rahili. Aur tu?
Ham ekwá baris jáb.

Nambar chau sau chappan: Dui haptá bhail (ki) Hári Demarara gail rahá. Aur Sitá?
U dui haptá bád jáigá.

Nambar chau sau satáwan: Dui roj bhail (ki) Náwin log Amsterdam se áil hai.
Aur tulog?
Hamlog dui roj bád lautke ábe.

Nambar chau sau atthánwá: Ek mahinná bhail (ki) tu Nickerie gaile rahile. Aur ham?
Tu ek mahinná bád jaihe.

Nambar chau sau onsath : Ek ghanṭá bhail (ki) bus Onverwacht cal gail.
Kab phien se jái? Dui ghanṭá bád.

Nambar chau sau sáth Dui roj bhail (ki) Arti Miami gail rahá. Aur tulog?
Hamlog dui roj bád jáb.

- Nambar chau sau eksaṭh : Ek ghanṭá bhail (ki) mái báp Curaçao gail rahá. Aur ham?
Tu cár ghanṭá bád jaihe.
- Nambar chau sau básaṭh : Tin ghanṭá bhail (ki) ek jaháj Trinidad gail rahá.
Aur dusarká? Dusarká ek haptá bád jái.
- Nambar chau sau tirsāṭh : Ek baris bhail (ki) Jagdes Belem se lautke áil rahá.
Aur Kamal? U ekwá mahinná bád áigá.
- Nambar chau sau causaṭh : Chau haptá bhail (ki) Silá Curaçao se lautke ái gail rahá.
Aur okar bahin? U chau haptá bád áigá.

D. LIKHE KE PÁTH

- Páth 32 A ekát dáfe likh.
- Páth 31 ke chápá ke dekh aur soṅcke i sawál ke jabáb likh:

- Kekar ghar bikái gail?
- Kab bikáil?
- U hiṅyá se cal gail náwá ghar men ki ná?
- Kab cal jái?
- Kaise Faisal ke mái ke lage hai?
- Prem ke báp kaun rakam parosi rahá?
- Jab u cal jáigá, tab sab koi se kaise lagigá?
- Náwá manaiyan kab áigá okar ghar men rahe?
- Áj Faisal ke mái Prem ke báp se ká boligá?
- Prem ke báp mángat rahá hiṅyá se jái ki ná?
- Tab u káhe ke jáigá?

- Bát ke calan: ham / Moengo / dui mahinná / mái
Dui mahinná bhail (ki) ham Moengo gaili rahili.
Aur mái dui mahinná bád jáigá.

Ab tu aisane likhihe:

tu / Paramaribo / tin haptá / Prem
u / Nickerie / ek baris / tu
hamlog / Saramacca / cár roj / ulog
tulog / Commewijne / chau ghanṭá / hamlog
ulog / Hanṣu / páñc mahinná / tulog

E. BÁT-CIT

- Mástar ji Ke hamlogke bagal men rahe hai?

- Sikhe wálá : Sewdat Mangal.
 M. : U káhá rahe hai?
 S.w. : Tulogke bagal men.
 M. : U kaun kám kare hai?
 S.w. : U S.L.M. ke piloot hai.
 M. : U hardam S.L.M. men rahá ki ná?
 S.w. : Ná, pahile K.L.M. men rahá.
 M. : U kab New York jáigá?
 S.w. : U mahinná.
 M. : Aur kab Tokyo jáigá?
 S.w. : Dui mahinná bád.
 SM. : Isáit u káhá hai?
 S.w. : U Madrid men hai.
 M. : Kab gail rahá?
 S.w. : Ek haptá bhail.
 M. : Aur kab Paramaribo áí?
 S.w. : Dui haptá bád.
 M. : Isáit u ketaná baris ke hai?
 S.w. : Ektális baris.
 M. : Aur u ketaná des ghum bhail hai?
 S.w. : U ekát des chorke duniyá bhar ghum cukal hai.
 M. : Okar aurat ke káhe ke ná acchá lage hai?
 S.w. : U hardam ghare rahe ke pare hai.
2. Mástar ji : Chápá chau sau pacpan men dekh.
 Tu kab Albina gaile rahile? / ek baris
- Sikhe wálá : Ek baris bhail.
 M. : Aur ham?
 S.w. : Tu ek baris bád jaihe.
- M. : Chápá chau sau chappan men dekh.
 Tu kab Demarara gaile rahile? / dui haptá
- S.w. : Dui haptá bhail.
 M. : Aur ham?
 S.w. : Tu dui haptá bád jaihe.
- M. : Chápá chau sau satáwan men dekh.
 Tulog kab Amsterdam se áí gaile hai? / dui roj
- S.w. : Dui roj bhail.
 M. : Aur hamlog?
 S.w. : Tulog dui roj bád aihe.
- M. : Chápá chau sau attháwan men dekh.
 U kab Nickerie gail rahá? / ek mahinná
- S.w. : Ek mahinná bhail.
 M. : Aur Shákuntálá?

- S.w. : U ek mahinná bád jáigá.
- M. Chápá chau sau onsath men dekh.
Bus kab Onverwacht gail? / dui ghanṭá
- S.w. : Dui ghanṭá bhail.
- M. : Kab phir se jái?
- S.w. : Dui ghanṭá bád.
- M. : Chápá chau sau sáth men dekh.
Tu kab Miami gaile rahile? / dui roj
- S.w. : Dui roj bhail.
- M. : Aur ham?
- S.w. : Tu dui roj bád jaihe.
- M. Chápá chau sau eksath men dekh.
Tulog kab Curaçao gaile rahile? / ek haptá
- S.w. : Ek haptá bhail.
- M. : Aur hamlog?
- S.w. : Tulog ek haptá bád jaihe.
- M. : Chápá chau sau básath men dekh.
Jaháj kab Trinidad gail? / ek haptá.
- S.w. : Ek haptá bhail.
- M. : Aur dusarká?
- S.w. : Dusarká ek haptá bád jáigá.
- M. : Chápá chau sau tirsath men dekh.
Ham kab Belem se lautke aili rahili? / ek baris
- S.w. : Ek baris bhail.
- M. : Aur tu?
- S.w. : Ham ek baris bád lautke ábe.
- M. Chápá chau sau causath men dekh.
Ham kab Caracas se aili rahili? /chau mahinná
- S.w. : Chau mahinná bhail.
- M. : Aur ekwan?
- S.w. : Ekwan chau mahinná bád áigá.
3. Mástar ji : Tu hamse punç ki ham kab Albina gaili rahili.
.....ki ham kab Demarara gaili rahili.
.....ki hamlog kab Amsterdam se ái gaili hai.
.....ki ham kab Nickerie gaili rahili.
.....ki bus kab Onverwacht gail.
.....ki ham kab Miami gaili rahili.
.....ki ulog kab Curaçao gail rahá.
.....ki jaháj kab Trinidad gail.

.....ki ham kab Belem se lautke aili rahili.
 .....ki hamlog kab Caracas se aili hai.

4. Mástar ji: Tu hamse bhi puñc ki tu kab Albina jaihe.
 ..... ki tu kab Demarara jaihe
 ..... ki tulog kab Amsterdam jaihe.
 ..... ki ham kab Nickerie jáb.
 ..... ki bus kab phir se Onverwacht jái.
 ..... ki tulog kab Miami jaihe.
 ..... ki hamlog kab Curaçao jábe.
 ..... ki dusar jaháj kab Trinidad jáigá.
 ..... ki tu kab Belem jaihe.
 ..... ki ham kab Caracas se lautke ábe.
5. Mástar ji páth 32 C ke sab nambar puñchigá aur sikhe wálá jabáb deigá. Tab sikhe wálá sab nambar puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.
6. Sikhe wálá páth 32 A ke chápá tákigá aur mástar ji se sab cij Sewdat Mangal ke bise meñ batáigá.

PÁTH 33

A.

- Náni : Beṭi, Rohit kártá paṭháis hai. Eke paṛhke suná de to.
 Milá : Acchá, náni, sun. "Ham Holán menú ái gaili hai aur phuwá ke beṭá sanghe rahilá."
 Náni : Káhá par?
 Milá : Phuwá ke beṭá hiṇyá.
 Náni : Káhá par?
 Milá : U ápan palwár ke sanghe rahe hai.
 Náni : Aur kaun cij auro likhis hai?
 Milá : "Ham haliye ek ciṭṭhi likhab aur soṇcilá ki tulog baṛhiṇyá se báte."
 Náni : Kaun cij? Aur jor se paṛh, beṭi. Ham ná ṭhik se sun paili.
 Milá : U likhis hai ki: "Ham haldi se ek ciṭṭhi likhab aur soṇcilá ki tulogan acchá hoihe. Namaste, Rohit."
 Náni : Etane? Bahut ná likhis hai, ná?
 Milá : U ekgo kártá par bahut ná likh páwe hai.

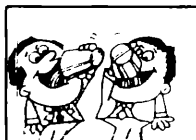
B. PHIR SE BOL

765

thak jái

766

pyás lage hai

767

ṭhandhá lage hai

768

jiw ná ṭhik hai

769

sardi bhail hai

770

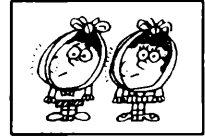
mur pirá hai

771

kán pirá hai

772

dát pirá hai

773

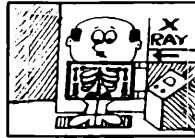
bár kaṭwáwe

774

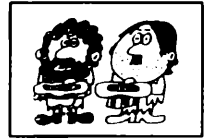

ná calái páwe

775

Röntgen foto
banwáwe

776

paisá mánge

777

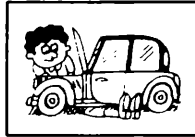
bus agore

778

bus lewe

779

gáři banáwe

780

ghar beṅce

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

1. Nambar sát sau painṣaṭh: Ham thak gaili. Kaun cij?
U bole hai ki u thak gail hai.
Ki to : U bole hai ki: "Ham thak gaili."
- Nambar sát sau chiyásāṭh : Hamlogke pyás lagal hai. Kaun cij?
Isab bole hai ki isabke pyás lagal hai.
Ki to : Isab bole hai ki: "Hamlogke pyás lagal hai."
- Nambar sát sau sarṣaṭh : Hamke ṭhandhá lage hai. Kaun cij?
U bole hai ki oke ṭhandhá lage hai.
Ki to : U bole hai ki: "Hamke ṭhandhá lage hai."
- Nambar sát sau arṣaṭh : Hamár jiw tanko ná ṭhik hai. Kaun cij?
U bole hai ki okar jiw tanko ná ṭhik hai.
Ki to : U bole hai ki: "Hamár jiw tanko ná ṭhik hai."
- Nambar sát sau onhattar : Hamke sardi bhail hai. Kaun cij?

- Ki to : Bole hai ki oke sardi bhail hai.
Ki to : Bole hai ki: "Hamke sardi bhail hai."
- Nambar sát sau sattar : Hamár mur pirá hai. Kaun cij?
Bole hai ki okar mur pirá hai.
Ki to : Bole hai ki: "Hamár mur pirá hai."
- Nambar sát sau ekhattar : Hamár kán pirá hai. Kaun cij?
Bole hai ki okar kán pirá hai.
Ki to : Bole hai ki: "Hamár kán pirá hai."
- Nambar sát sau bahattar : Hamlogke dát pirá hai. Kaun cij?
Bole hai ki ulogke dát pirá hai.
Ki to : Bole hai ki: "Hamlogke dát pirá hai."
2. Nambar sát sau tihattar : U kaun cij jáne hai?
Jáne hai ki oke cáhi ápan bár kaṭwáwe ke.
- Nambar sát sau cauhattar : U kaun cij jáne hai?
Jáne hai ki u oṭo ná calái páwe hai.
- Nambar sát sau pachattar : U kaun cij soṅce hai?
Soṅce hai ki oke cáhi Röntgen foto banwáwe ke.
- Nambar sát sau chihattar : Usab kaun cij mánge hai?
Bole hai ki usab kuch paisá mánge hai.
Ki to : Bole hai ki: "Hamlog kuch paisá mángilá."
- Nambar sát sau sathattar : Oke kaun cij ke soṅc hai?
Oke soṅc hai ki oke bus agore ke cáhi.
- Nambar sát sau aṭhattar : U ká bole hai?
Bole hai ki u bus leigá.
Ki to : Bole hai ki: "Ham bus lei leb."
- Nambar sát sau onási : Ulog kaun cij ke deṛá hai?
Deṛá hai ki ulog ápan gári ná banái páigá.
- Nambar sát sau assi : Oke ká bujhá hai?
Bujhá hai ki u i ghar beṅcigá.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Páth 33 A ekát dáfe likh.

2. Páth 32 A ke chápá ke dekh aur soñcke jabáb likhihe:

- Sewdat Mangal kaun kám kare hai?
- U hardam S.L.M. ke pilot rahá ki ná?
- U kab New York jáigá?
- Aur kab Tokiyo jáigá?
- Isáit u káhá hai?
- Kab huñwá gail rahá?
- Aur kab Paramaribo ái jái?
- Isáit u kai baris ke hai?
- Aur ketaná des u ghum bhail hai?
- Okar aurat ke káhe ke ná acchá lage hai?

3. Bát ke calan: ham / kán / pirá

*Hamár kán pirá hai. Ká bole hai? / Kaun cij?
Bole hai ki okar kán pirá hai.*

Aisane bhi likh: u / bokhár / lage

Ulog / peṭ / pirá hai

Ham / sardi / howe

Hamlog / nikási / nikare

Ulog / kwábu / howe

U / thak / jái

Hamlog / bhukh / lage

Ham / garam / lage

Ulog / burhái / jái

U / bhulái / jái

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Náni kaun cij mánge hai?
- Sikhe wálá : Mánge hai ki Milá Rohit ke kártá parhke suná dewe.
- M. : Rohit kaun des gail rahá?
- S.w. : Holáñ meñ.
- M. : Huñwá par káhá rahe hai?
- S.w. : Ápan phuwá ke beṭá hiñyá.
- M. : Káhá par?
- S.w. : U ápan palwár lage rahe hai.
- M. : U kaun cij aur likhis hai?
- S.w. : Likhis hai ki u haliye ek ciṭṭhi likhigá.
- M. : U kaun cij soñce hai?
- S.w. : Soñce hai ki sab koi barhiñyá se hai.
- M. : Náni káhe ke bole hai ki: “Aur jor se parh, beṭi.”?
- S.w. : U ná ṭhik se sun páwe hai.
- M. : Rohit káhe ke bahut ná likhis hai?

- S.w. : Ekgo kártá par bahut ná likh páwe hai.
2. M. Sát sau pain_usathwá chápá men_u dekh.
I laundá bole hai ki oke pyás lagal hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w. : Bole hai ki: “Ham thak gaili hai.”
- M. Sát sau chiyásathwá chápá men_u dekh.
I ádmi bole hai ki u thak gail hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u ká bole hai?
- S.w. : Bole hai ki: “Hamlogke pyás lagal hai.”
- M. Sát sau sarsathwá chápá men_u dekh.
I aurat bole hai ki oke garam lage hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w. : Bole hai ki “Hamke thandhá lage hai.”
- M. Sát sau ar_usathwá chápá men_u dekh.
I laundá bole hai ki okar jiw thik hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u ká bole hai?
- S.w. : Bole hai ki: “Hamár jiw tanko ná thik hai.”
- M. Sát sau onhattarwá chápá men_u dekh.
U ádmi bole hai ki okar dát pirá hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w. : Bole hai ki: “Hamke sardi bhail hai.”
- M. Sát sau sattarwá chápá men_u dekh.
U aurat bole hai ki okar kán pirá hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u ká bole hai?
- S.w. : Bole hai ki: “Hamár mur pirá hai.”
- M. Sát sau ekhattarwá chápá men_u dekh.
U lar_uká bole hai ki oke sardi bhail hai.
- S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
- M. : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w. : Bole hai ki: “Hamár kán pirá hai.”
- M. Sát sau bahattarwá chápá men_u dekh.
U lar_ukan bole hai ki ulogke mur pirá hai.

- S.w. : Ná, ulog aise ná bole hai.
M. : Tab ulog ká bole hai?
S.w. : Bole hai ki: “Hamlogke dát pirá hai.”
3. M. : Sát sau tihattarwá chápá men dekh.
I ádmi jáne hai ki oke bus agore ke cáhi.
S.w. : Ná, u i bát ná jáne hai.
M. : Tab u kaun cij jáne hai?
S.w. : Jáne hai ki: “Hamke cáhi ápan bár kaṭwáwe ke.”
- M. : Sát sau cauhattarwá chápá men dekh.
Aurat jáne hai ki oke cáhi Röntgen foto banwáwe ke.
S.w. : Ná, u i bát ná jáne hai.
M. : Tab u ká jáne hai?
S.w. : Jáne hai ki: “Ham oṭo ná calái páilá.”
- M. : Sát sau pachattarwá chápá men dekh.
I manai sonce hai ki usab okar gáři ná banái páwe hai.
S.W. : Ná, u aise ná sonce hai.
M. : Tab u kaun cij sonce hai?
S.w. : Sonce hai ki: “Hamke cáhi Röntgen foto banwáwe ke.”
- M. : Sát sau chihattarwá chápá men dekh.
I manaiyan bole hai ki isabke cáhi ápan dārhi chile ke.
S.w. : Ná, usab aise ná bole hai.
M. : Tab ulog ká bole hai?
S.w. : Bole hai ki: “Hamlog kuch paisá mángilá”.
- M. : Sát sau sathattarwá chápá men dekh.
U aurat ke sonc hai ki oke cáhi ápan gáři caláwe ke.
S.w. : Ná, oke aisan sonc ná hai.
M. : Tab kaun cij sonc hai?
S.w. : Oke sonc hai ki bus agore ke cáhi.
- M. : Sát sau aṭhattarwá chápá men dekh.
U ádmi bole hai ki u mánge hai ápan gáři caláwe.
S.W. : Ná, u aise ná bole hai.
M. : Tab u ká bole hai?
S.w. : Bole hai ki: “Ham mángilá bus lewe.”
- M. : Sát sau onáiswá chápá men dekh.
Ulog derá hai ki ulog ápan gáři ná beṅ cigá.
S.w. : Ná, ulog okar khát ná derá hai.
M. : Tab ulog kaun cij derá hai?
S.w. : Derá hai ki ulog ápan gáři ná banái páigá.

- M.   Sāt sau assi^wá chápá men^u dekh.
Oke bujhá hai ki u ápan ghar rang^í sakigá.
- S.w.   : Ná, oke aisan bujhá ná hai.
- M.   : Tab kaun cij bujhá hai?
- S.W.   : Bujhá hai ki u ápan ghar beⁿc sakigá.
4. M.   Chápá sāt sau bahattar ke dekh.
Ulog bole hai: “Hamlog thak gaili hai.”
- S.w.   : Ná, ulog aise ná bole hai.
- M.   : Tab ká bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki ulogke dát pirá hai.
- M.   : Chápá sāt sau ekhattar ke dekh.
U bole hai: “Hamke pyás lagal hai.”
- S.w.   : Ná, u aise ná bole hai.
- M.   : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki okar kán pirá hai.
- M.   Chápá sāt sau sattar ke dekh.
U bole hai: “Hamke thandhá lage hai.”
- S.w.   : Ná, u aise ná bole hai.
- M.   : Tab u ká bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki okar mur pirá hai.
- M.   : Chápá sāt sau onhattar ke dekh.
U bole hai: “Hamke nikási nikaral hai.”
- S.w.   : Ná, u aise ná bole hai.
- M.   : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki oke sardi bhail hai.
- M.   : Chápá sāt sau ar^sath ke dekh.
U bole hai: “Hamke skul bahut acchá lage hai.”
- S.w.   : Ná, u aise ná bole hai.
- M.   : Tab u ká bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki okar jiw tanko ná thik hai.
- M.   : Chápá sāt sau sars^sath ke dekh. U bole hai: “Hamár mur pirá hai.”
- S.w.   : Ná, u aise ná bole hai.
- M.   : Tab u kaun cij bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki oke thandhá lage hai.
- M.   : Chápá sāt sau chiyás^sath ke dekh.
Ulog bole hai: “Hamlogke bhukh lage hai.”
- S.w.   : Ná, ulog aise ná bole hai.
- M.   : Tab usab ká bole hai?
- S.w.   : Bole hai ki ulogke pyás lagal hai.

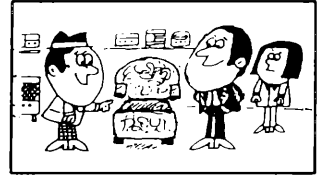
- M. : Chápá sát sau painsath ke dekh. U bole hai: “Hamár dát pirá hai.”
S.w. : Ná, u aise ná bole hai.
M. : Tab u kaun cij bole hai?
S.w. : Bole hai ki u thak gail hai.

5. Ab mástar ji aur dui tingo sikhe wálan páth 33 B ke chápá tákigá aur apáne meñ páth 33 C ke bát batiyáigá, 765 se 780 talak. Mástar kháli “Kaun cij?,” “Ká?” aur “Ká bole hai?” puñchigá aur sikhe wálan jabáb deigá. Dusará aur tísará dáfe usabke cáhi jagahá badale ke.
6. Tab (mástar ji aur) sikhe wálan Rohit ke náni aur mái kheligá, aur ekát dáfe jagahá badaligá.

PÁTH 34

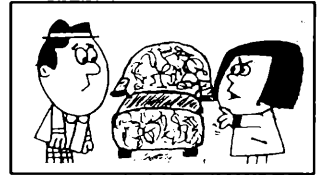
A. Mahendar : Hamke i kursi bahut acchá lage hai.
Ketaná meñ biká hai?

1

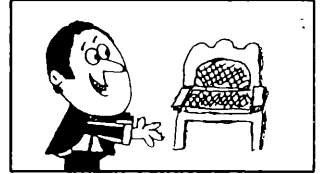
Dukándár : I sab se mahangá wálá hai jaun hamlog
beñ cilá. I dui sau sattar hajár rupiyá hai.
Shantá : I to bahut mahangá hai.
Hamlogke otaná paisá ná hai.

2

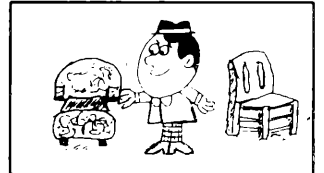
Dukándár : I wálá auro sastá hai. I ek sau bis hajár
rupiyá hai. Baki otaná barhinyá ná hai

3

Mahendar : I wálá hamke ná acchá lage hai. U wálá auro
mahangá hai, baki hamke auro acchá lage hai.

4

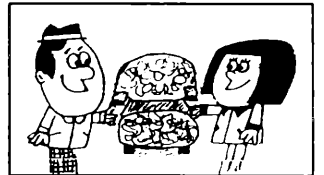
Mahendar : Hamlog udhár par lei sakab?
Dukándár : Hán, ekdam! Abbe pacás hajár rupiyá bhar de,
tab har haptá das hajár rupiyá pacis haptá talak
bharihe.

5

Mahendar : Shantá, toke i acchá lage hai ki ná?
Shantá : Hán, hamme acchá lage hai jaise tu, baki
bahut mahangá hai. Tu hardam sab se
barhinyá cij mánge hai, baki hamlogke bahut
paisá ná hai. Tu hardam kare hai jaise tu set bâte.
Mahendar : Set logan ke udhár par ná kine ke pare hai.

6

B. PHIR SE BOL:

881

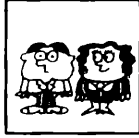
miṭhā

882

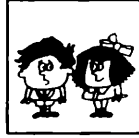
lambā

883

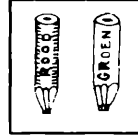
náṭā

884

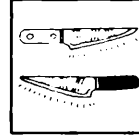
baṛkā

885

bhothar

886

cokh

887

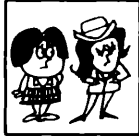
safā

888

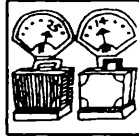
moṭā

889

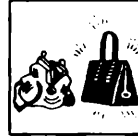
sajal

890

halluk

891

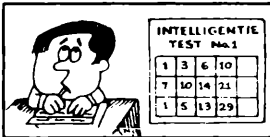
náwā

892

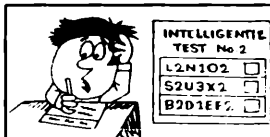
mahangā

893

kaṛā

894

auro kaṛā

895

sab se kaṛā

896

baṛhiṇyā

897

kamti baṛhiṇyā

898

tanko ná baṛhiṇyā

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

Nambar áṭh sau ekási

Lalkwá phal hariyarkwá se miṭhā hai ki ná?
Ná, duno miṭhā hai.

Nambar áṭh sau beyási

: Mard aurat sipáhiṇ se lambā hai ki ná?
Ná, duno ek barábar hai.

Nambar áṭh sau tirási

Ádmi aurat se náṭā hai ki ná?
Ná, duno ek barábar hai.

Nambar áṭh sau caurási

Laundwá chauri se umir meṇ baṛkā hai ki ná?
Ná, duno ek umir ke hai.

- Nambar áth sau pacási : Lalká paṭloṭ hariyarkwá se bhothar hai ki ná?
Ná, duno ek rakam bhothar hai.
- Nambar áth sau chiyási : Ujjarká churiyá karikwá se cokh hai ki ná?
Ná, duno cokh hai.
- Nambar áth sau satási : Piyar wálá gáři ekwá se safá hai ki ná?
Ná, otaná safá ná hai.
- Nambar áth sau aṭhási : Aurat ádmi se moṭá hai ki ná?
Ná, otaná moṭá ná hai.
- Nambar áth sau nauwási : Bává kait ke aurat ekwá se sajal hai ki ná?
Ná, otaná sajal ná hai.
- Nambar áth sau nabbe : Bruinká fáliswá bláwká se halluk hai ki ná?
Ná, otaná halluk ná hai.
- Nambar áth sau ekánbe : Ujjarká táswá karikwá se nává hai ki ná?
Ná, otaná nává ná hai.
- Nambar áth sau bánbe : Bává kait wálá kursi ekwá se mahangá hai ki ná?
Ná, otaná mahangá ná hai.
- Nambar áth sau tiránbe : I páth kará hai.
- Nambar áth sau cauránbe : U páth auro kará hai.
- Nambar áth sau pacánbe : Aur i wálá sab se kará hai.
- Nambar áth sau chiyánbe : I pustak barhin_uyá hai.
- Nambar áth sau sattánbe : I pustak otaná barhin_uyá ná hai.
- Nambar áth sau aṭthánbe : Aur i wálá tanko barhin_uyá ná hai.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Páth 34 A ekát dáfe likh.
2. Páth 33 A ke chápá ke dekh aur i sawál parhke soñcke jabáb likh:
  - Náni kaun cij mánge hai?
  - Rohit kaun des gail hai?
  - Hun_uwá par káhá rahe hai?
  - U kaun cij auro likhis hai?
  - Aur ká soñce hai?
  - Náni káhe ke bole hai: “Auro jor se parh, beṭi.”?
  - Rohit káhe ke bahut ná likhis hai?

3. Bāt ke calan: Ham bahut thak gaili hai.
Ham bahut thak gaili jaise tu.
Ham tose auro thak gaili.
Aur u sab se thak gail hai.

Ab tu aisane likhihe: Ham khushi báṭi jaise tu.
 Ham calák báṭi jaise tu.
 Ham leskattá báṭi jaise tu.
 Ham kamásut báṭi jaise tu.
 Ham dubbar hai jaise tu.

4. Bāt ke calan: *I kám auro kaṛá hai. Ná, i kám kamti kaṛá hai.*
I sab se kamti kaṛá kám hai.

Ab tu aisane likhihe: I radio auro sastá hai.
 I páṭh auro sahaj hai.
 I parsiná auro mithá hai.
 I aurat auro sajal hai.
 I churi auro bhothar hai.

5. Bāt ke calan: lál gáṛi / auro mahangá / ujjar gáṛi
Lál gáṛi ujjarkwá se auro mahangá hai ki ná?
Ná, duno barábar hai.

Ab tu aisane likhihe: purán churi / kamti cokh / náwá churi
 Mástar / auro moṭá / mástarin
 Hariyar ṭopi / kamti bisál / piyar ṭopi
 Jawán kamkartá / auro kamásut / buṛhwá kamkartá
 Bharal bákas / kamti mahangá / kháli bákas

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Mahendar aur Shantá kaun cij mángat rahá kine?
 Sikhe wálá : Mángat rahá ekgo kursi kine.
 M. : Dukándár usabke kaun kursi dekháis?
 S.w. : Sab se mahangá wálá dekháis.
 M. : Ekar dám ketaná hai?
 S.w. : Dui sau sattar hajár rupiyá.
 M. : Tab Shantá ká bolis?
 S.w. : Bolis: “U to bahut mahangá hai.”
 M. : Kaun cij aur bolis?
 S.w. : Bolis: “Hamlogke otaná paisá ná hai.”
 M. : Sastá wálá ke dám ká hai?
 S.w. : Ek sau bis hajár rupiyá.
 M. : Otaná barhin yá rahá jaise mahangká ki ná?

- S.w. : Ná, otaná barhin yá ná rahá.
M. : Mahendar ke i sastá wálá ke kaise lage hai?
S.w. : Oke tanko ná acchá lage hai.
M. : Tab u ká bolis?
S.w. : Bolis: “Pahilká auro mahangá hai, baki auro barhin yá hai.”
M. : Tab u kaun rakam se mángat rahá kine?
S.w. : Mángat rahá udhár par kine.
M. : Oke cáhat rahá abbe ketaná paisá bhare ke?
S.w. : Pacás hajár rupiyá.
M. : Aur bád men ?
S.w. : Bád men har haptá das hajár rupiyá.
M. : Kab talak?
S.w. : Pacis haptá talak.
M. : Shantá ke i kaisan lage hai?
S.w. : Oke acchá lage hai.
M. : U kaun cij auro bolis?
S.w. : Bolis: “Baki bahut mahangá hai.”
M. : U kuch auro bolis?
S.w. : Hán, bolis: “Tu hardam sab se mahangá cij mánge hai, baki hamlogke otaná paisá ná hai. Tu hardam kare hai jaise tu set báte.”
M. : Tab okar ádmi ká bolis?
S.w. : Bolis: “Set logan ke udhár par ná kine ke pare hai.”
2. M. : I khub lambá sipáhin hai.
S.w. : Hán, baki u wálá aur lambá hai. U sab se lambá wálá hai.
- M. : I aurat bahut náṭá hai.
S.w. : Hán, baki u wálá aur náṭá hai. U sab se náṭá wálá hai.
- M. : I sab kursi bahut sastá hai.
S.w. : Hán, baki u wálan aur sastá hai. Usab sab se sastá wálan hai.
- M. : U churi bahut cokh hai.
S.w. : Hán, baki i wálá aur cokh hai. I sab se cokh wálá hai.
- M. : I lar̥ki bahut sughar hai.
S.w. : Hán, baki u wálá aur sughar hai. U sab se sughar hai.
- M. : I sab ádmi bahut leskattá hai.
S.w. : Hán, baki usab aur leskattá hai. Ulog sab se leskattá hai.
- M. : I bahut bar̥ká mandil hai.
S.w. : Hán, baki u wálá aur bar̥ká hai. U sab se bar̥ká wálá hai.

M. I bahut sahay páth hai.
S.w. Hān, baki u wálá aur sahay hai. U sab se sahay wálá hai.

M. : I paṭloṭ bahut bhothar hai.
S.w. : Hān, baki u wálá aur bhothar hai. U sab se bhothar wálá hai.

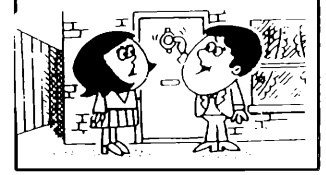
M. : U laundá bahut dubbar hai.
S.w. : Hān, baki i wálá aur dubbar hai. I sab se dubbar hai.

3. Sikhe wálá B ke chápá tákke C ke sab nambar puñchigá aur mástar ji jabáb deigá.
4. Mástar ji C ke nambar 881-891 puñchigá aur sikhe wálá kháli B ke chápá tákke jabáb deigá.
5. Mástar ji : Chápá áth sau tiránbe ke dekh. I páth kará ki sahay hai?
Sikhe wálá : Sahaj ná hai, kará hai.
M. : Chápá áth sau cauránbe ke dekh. Aur u wálá kamti kará hai ki ná?
S.w. : Ná, kamti kará ná hai, auro kará hai.
M. : Chápá áth sau pacánbe ke dekh. Aur i wálá?
S.w. : I sab se kará wálá hai.
M. : Chápá áth sau chiyánbe ke dekh. I pustak barhin_{yá} hai ki ná?
S.w. : Hān, barhin_{yá} hai.
M. : Chápá áth sau sattánbe ke dekh. I wálá auro barhin_{yá} hai ki ná?
S.w. : Ná, otaná barhin_{yá} ná hai.
M. : Chápá áth sau atthánbe ke dekh. Aur i wálá?
S.w. : Ná, i wálá tanko barhin_{yá} ná hai.
6. Ab sikhe wálá kháli A ke chápá tákigá aur mástar ji se batáigá kaise Mahendar aur Shantá ekgo kursi kinis rahá.
7. Tab tingo sikhe wálan Mahendar, Shantá aur dukándár kheligá aur ekát dáfe jagahá badaligá.

PÁTH 35

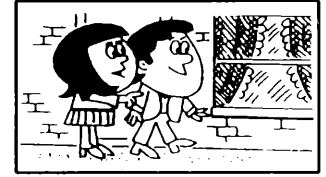
A. Shánti : Koi ná hai ghare?
Prem : Agor, ham ek dáfe aur khuṭkhuṭái.
Bhittar to ekdam saná man hai.
Bujhá hai ki koi ná hai.

1

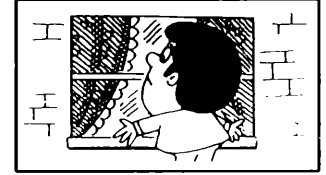
Shánti : Baki i ná hoi sake hai. Silá aur Ráj
hamlogke boláis hai bhojan kare ke.
Dekh to khirki lage se.

2

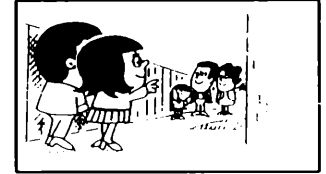
Shánti : Koi dekhá hai ki ná?
Prem : Koi ná!

3

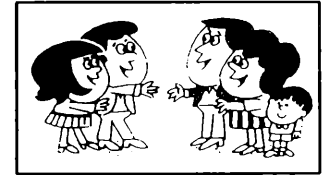
Shánti : Áw cali dekh piche ke kamári se.
Prem : Dekh, sab koi ghar ke páche hai!

4

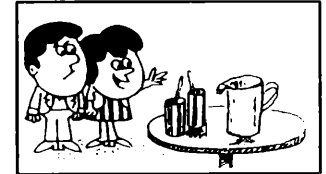
Silá : Kaise Shánti? Kaise Prem?
Ráj : Tulog kaise hai? Áw ghar ke páche, hun wá
khub hauwá cale hai.

5

Silá : Áw cali kuch pi lei já.
Prem : Acchá.
Silá : Soft don hoi gail, hamlogke kháli ṭhandhá
páni hai.
Prem : Kháli páni??

6

Ráj : Ekar bát ná biswás karihe, Prem.
I dilagi kare hai. Hamlogke soft hai.

7

B. PHIR SE BOL:

999

Sab koi sute hai.

1000

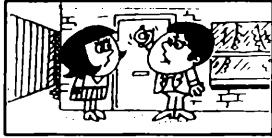
Sab chitir-bitir hai.

1010

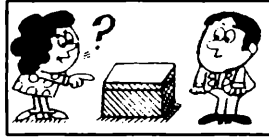
Ham ápan kalam sagaro khojli.

2011

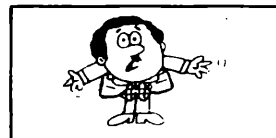
Koi hai ghare?

3012

I doswá meñ kuch hai?

4013

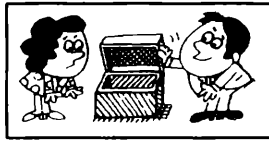
Ham ápan kalam káhuñ ná paili.

5014

Koi ná ghare hai.

6015

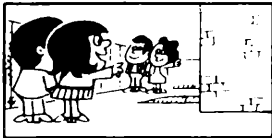

I doswá meñ kuch ná hai.

7016

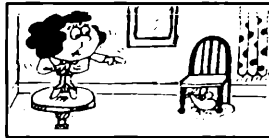
Kalhinyá káhuñ gaile rahile?
Káhuñ ná, ghare rahili.

8017

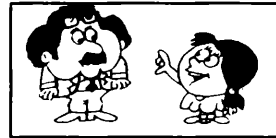
Koi ghar ke páche hai.

9018

Kursi ke nicce kuch hai.

10.019

Hamár casmá tor muri par hai.

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

Nambar nau sau ninánbe : Sab koi ká kare hai? Sab koi sute hai.

Nambar ek hajár : I koṭhri kaise dekhá hai? Bahut chitir-bitir hai.

Nambar dui hajár gyará : Koi ghare hai? Ham ná jánilá, sáit koi ná hoi.

Nambar tin hajár bára : I doswá meñ kuch hai ki ná? Ná, emeñ kuch ná hai.

Nambar cár hajár terá : Tu ápan kalam paile ki ná? Ná, káhuñ ná paili.

- Nambar pán̄c hajár caudá : Tu kuch sunle ki ná? Ná, hamke bujhá hai ki koi ná hai.
- Nambar chau hajár pandrá: Tu dekhle? Háj̄n̄, dekhli. I doswá men̄ kuch ná hai.
- Nambar sát hajár sorá Kalh̄in̄yá tu káhin̄ gaile rahile? Káhuñ ná, ghare rahili.
- Nambar áth hajár satrá Ghar ke páche koi hai ki ná? Háj̄n̄, hai.
- Nambar nau hajár at̄thará : Ná deṛá, kuch ná hai. Háj̄n̄, kursi ke nicce kuch hai!
- Nambar das hajár onnáis : Hamár casmá tor muri par hai. Tu to oke pahirle hai!

D. LIKHE KE PÁTH

1. Páth 35 A ekát dáfe likh.

2. Páth 34 ke chápá ke dekh aur i sawál par̄hke soñcke likh:

- Mahendar aur Shantá kaun cij mángat rahá kine?
- Dukándár usabke kaun kursi dekáis?
- Ekar dám ketaná rahá?
- Tab Shantá ká bolis?
- Sastá wálá ke dám ketaná rahá?
- Otaná bar̄h̄in̄yá rahá jaise mahangká ki ná?
- Mahendar ke i sastá wálá kaisan lage hai?
- U ká bolis?
- U kaun rakam se mángat rahá kine?
- Oke cáhi ketaná paisá abbe bhare ke?
- Aur bád men̄? Kab talak?
- Shantá ke i kaisan lage hai?
- U ápan ádmi se ká bole hai?
- Seṭ logan kaise ná kine hai?

3. Bāt ke calan: tu / piye / Nandá *Toke kuch hai piye ke? Ná, hamke kuch ná hai. Aur Nandá ke? Háj̄n̄, oke kuch hai piye ke.*

Ab tu aisane likhihe:

U / khái / Rawendar

Mái / kare / báp

Fáruk / par̄he / tu

Didi / likhe / okar bhái

Tu / beñce / Shantá

4. Bāt ke calan: tu / kuch / sune *Tu kuch sunle hai? Ná, ham kuch ná sunli hai.*
tu / koi / batiyá *Tu koi se batiyaile? Ná, ham koi se ná batiyaili.*

Ab tu aisane likhihe:

Áji / kuch / beñce
 Ájá / koi / bole
 Mausi / kuch / banáwe
 Mausá / koi / batáwe
 Tu / kuch / pakáwe
 Tu / koi / boláwe

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Shánti aur Prem káhá hai?
 Sikhe wálá : Silá aur Ráj ke ghar ke áge.
 M. : Koi ghare ná hai?
 S.w. : Ná, koi ná hai.
 M. : Prem káhe ke bole hai: “Agor kar”?
 S.w. : U mánge hai ek dáfe aur khatkhatáwe.
 M. : Bhittar kaise hai?
 S.w. : Bhittar to ekdam saná man hai.
 M. : Prem ke ká bujhá hai?
 S.w. : Bujhá hai ki koi ná ghare hai.
 M. : Aur Shánti ke?
 S.w. : U bole hai ki i ná hoi sake hai.
 M. : Káhe ke ná?
 S.w. : Silá aur Ráj ulogke boláis hai bhojan kare ke.
 M. : Tab Shánti mánge hai káhá se dekhe?
 S.w. : Khirki lage se.
 M. : Hun wá par koi dekhá hai ki ná?
 S.w. : Koi ná.
 M. : Tab Shánti mánge hai káhá bhi dekhe?
 S.w. : Ghar ke páche.
 M. : Hun wá koi dekhá hai ki ná?
 S.w. : Hán, sab koi hun wá hai.
 M. : Ulog káhe ke bahare hai?
 S.w. : Hauwá cale hai, hun wá garam ná hai.
 M. : Usab ká kare hai?
 S.w. : Sab koi mánge hai bhojan kare.
 M. : Tab Silá ká bole hai?
 S.w. : Bole hai: “Kaise Shánti? Kaise Prem?”
 M. : Kuch aur bole hai ki ná?
 S.w. : Hán, bole hai: “Áw cali sanghe kuch pi lei já.”
 M. : Prem sonce hai ki u kaun cij pigá?
 S.w. : Ek gilás soft.
 M. : Tab Silá ká bole hai?
 S.w. : Bole hai: “Soft don hoi gail.”

- M. Bole hai ki Prem kaun cij pi sake hai?
 S.w. Thandhá páni.
 M. I Prem ke acchá lage hai ki ná?
 S.w. Ná, tanko ná.
 M. Prem ke cáhi káhe ke Silá ke bát ná biswás kare ke?
 S.w. Soft to hai. U dilagi kare hai.
2. M. : Tu kuch sunle hai ki ná?
 S.w. : Ná, ham kuch ná sunli hai.
 Aisane bhi:
 M. : Tu kuch dekhle hai ki ná?
 S.w. : Ná, ...
- M. : Tu kuch parhle hai ki ná?
 Tu kuch kinle hai ki ná?
 Tu kuch karle hai ki ná?
 Tu kuch khaile hai ki ná?
 Tu kuch pile hai ki ná?
- M. : Tu koi se batiyaile hai ki ná?
 S.w. : Hán, ...
 Tu koi se pun cle hai ki ná?
 Tu koi se bolle hai ki ná?
 Tu koi ke likhle hai ki ná?
 Tu koi ke dekhle hai ki ná?
 Tu koi ke pathaile hai ki ná?
- M. : Tu káhin gaile rahile ki ná?
 S.W. : Ná, ...
 Tu káhin khojle rahile ki ná?
 Tu káhin ghumle rahile ki ná?
 Tu káhin kám karle rahile ki ná?
 Tu káhin áike dekhle rahile ki ná?
 Tu káhin kuch legaile rahile ki ná?
- M. : Toke kuch hai parhe ke ki ná?
 S.w. : Ná, hamke kuch ná hai.
 M. : Aur Shánti ke?
 S.w. : Hán, oke kuch hai.
 Aisane bhi:
 M. : Prem ke kuch hai bole ke ki ná? / Aur Silá ke?
 Náni ke kuch hai batiyái ke ki ná? / Aur náná ke?
 Toke kuch hai batáwe ke ki ná? Aur oke?
 Shákuntálá ke kuch hai pakáwe ke ki ná? / Aur Silá ke?
 Máí ke kuch hai dewe ke ki ná? / Aur báp ke?
 Toke kuch hai pahine ke ki ná? / Aur didi ke?

3. M. Tu kuch sunle?
 S.w. Ná, kuch ná sunli.
 Aisane bhi:
 M. : Tu koi se bataile? Tu koi ke likhle?
 Tu káhin gaile? Tu káhin kám karle?
 Tu kuch dekhle? Tu kuch karle?
 Tu koi se puñcle? Tu koi ke dekhaile?
 Tu káhin khojle? Tu káhin áike dekhle?
 Tu kuch parhle? Tu kuch khaile?
 Tu koi se bolle? Tu koi ke paṭhaile?
 Tu káhin ghumle? Tu káhin kuch legaile?
 Tu kuch kinle? Tu kuch pile?

4. Ab mástar ji E 2 ke sawál i rakam se puñcigá: “Ham kuch sunli hai ki ná?” Aur sikhe wálá boligá: “Ná, tu kuch ná sunle hai.” Tab mástar ji puñchigá: “U kuch sunis hai?” Aur sikhe wálá boligá: “Ná, u kuch ná sunis hai.”
5. Ab cárgo sikhe wálá Shánti, Prem, Silá aur Ráj kheli aur ekát dáfe jagahá badaligá.
6. Tab duigo sikhe wálá páth 35 C ke chápá dekhke sab nambar apane men puñcigá aur jabáb deigá. Dusará dáfe ulogke cáhi jagahá badale ke.

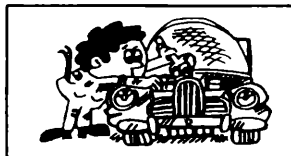
PÁTH 36

A. BAJÁR MEN

- Pardes ke aurat : I kaun bháji hai?
 Beñce wálá : I amsoi hai.
 Pardes ke aurat : Miṭhá bháji hai ki ná?
 Beñce wálá : Hán, bahut miṭhá hai.
 Pardes ke aurat : Hamke cáhi kaise pakáwe ke?
 Beñce wálá : O, tu dusar des se aile hai!
 Pardes ke aurat : Hán, ham Amerika se aili. Ham ná jánilá kaise pakáwal já hai.
 Beñce wálá : Acchá, i bháji páni se dhoike khub chotá tukkará men kátke tel men chauk deihe, tab pánc milit pakke deihe.
 Pardes ke aurat : Acchá, ham i rakam se pakábe. Aur i kaun machari hai?
 Beñce wálá : I trápun hai.
 Pardes ke aurat : Kaise pakáwal já hai?
 Beñce wálá : Pahile toke cáhi sab coitá nikár dewe ke, tab tel men báká kar deihe.
 Pardes ke aurat : Thik, hamme ek tukkará dei deihe. Aur bahut dhanbád.

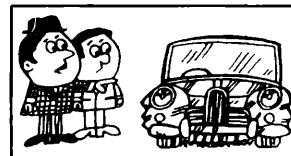
B. PHIR SE BOL:

1120

banáwe

2230

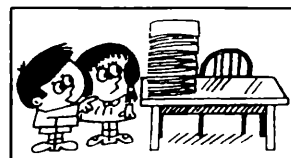
banáwal jái

3340

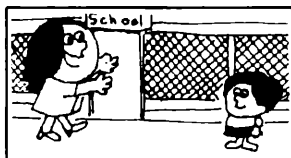
likhe

4450

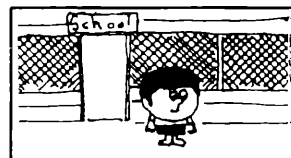
likhal jái

5560

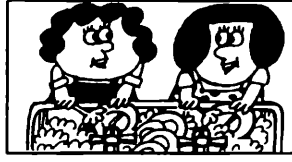
láwe

6670

láwal jái

7780

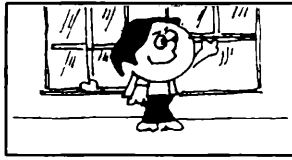
dhowe

8890

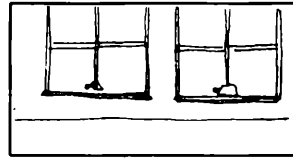
dhowal jái

9999

khole

10.000

kholal jái

C. JAISE HINDUSTÁNI LOGAN BOLE HAI:

- Nambar ek hájār ek sau bis : Kabhi koi i gáři banáwe hai ki ná?
Hán, i gáři hardam banáwal já hai.
- Nambar dui hájār dui sau tis : Abbe tor gáři koi ná banáis hai?
Ná, abbe ná, baki bihán banáwal jáigá.
- Nambar tin hájār tin sau cális : Kabhi koi i sab kágaj par likhe hai ki ná?
Hán, epar hardam likhhal já hai.
- Nambar cár hájār cár sau pacás : Abbe koi ná i sab kágaj par likhis hai?
Ná, epar abbe ná likhal gail hai.
- Nambar pán̄c hájār pán̄c sau sáth : Roj sabere koi oke láwe hai ki ná?
Hán, áj sabere u láwal gail hai aur bihán sabere phin se láwal jáigá.
- Nambar sát hájār sát sau assi : Kabhi koi i bartan dhowe hai ki ná?
Hán, i bartan roj dhowal já hai.
- Nambar áth hájār áth sau nabbe : Abbe i bartan koi ná dhois hai?
Ná, abbe ná dhowal gail hai, baki bihán sabere dhowal jáigá.
- Nambar nau hájār nau sau ninánbe: Kabhi koi i khirki khole hai ki ná?
Hán, hardam kholal já hai.

Nambar das hajár (=ek lách)

Abbe koi ná i khirki kholis hai?

Ná, abbe ná kholal gail hai, baki áj kholal jáigá.

D. LIKHE KE PÁTH

1. Páth 36 A ekát dáfe likh.

2. Páth 35 A ke chápá ke dekh aur nicce wálá sawál parhke soncke jabáb likhihe:

Shánti aur Prem káhá rahá?

Hun wá koi rahá?

Prem káhe ke “Agor.” bolis?

Usab káhe ke bahare rahá?

Bhittar kaise rahá?

Tab Silá ká bolis?

Prem ke ká bujhá rahá?

Prem kaun cij mángat rahá piye?

Aur Shánti ke?

Páni oke acchá lagal ki ná?

U mángis kaun kait se dekhe?

Soft rahá ki ná?

Hun wá se koi dekháis ki ná?

Silá káhe ke bolis ki kháli páni hai?

Tab u káhá se bhi mángis dekhe?

3. Bát ke calan: bháji / pakáwe

I bháji kaise pakáwal já hai?

Oisane pakáwal já hai.

Aisane likhihe: machari / báká kare

phal / khái

kháik / banáwe

bartan / máje

kaprá / dhowe

yápon / siye

gári / caláwe

citthi / likhe

E. BÁT-CIT

1. Mástar ji : Pardes ke aurat káhe ke gail bajár?
- Sikhe wálá : Mángat rahá tarkári kine.
- M. : U kaun bháji kinis?
- S.w. : Amsoi kinis.
- M. : Amsoi miṭhá bháji hai ki ná?
- S.w. : Hán, bahut miṭhá hai.
- M. : Aurat jánat rahá amsoi pakáwe?
- S.w. : Ná, ná jánat rahá.
- M. : Káhe ke ná?
- S.w. : U dur des se áil rahá.
- M. : Kaun des se?

- S.w. : Amerika se.
M. : Amsoi kaise pakáwal já hai?
S.w. : Páni se dhoike khub choṭá tukkará men káṭal já hai,
tab tel men chaukal já hai.
M. : Tab kai milit pakke ke cáhi?
S.w. : Pánc milit.
M. : Ekare bád aurat kaun machari kinis?
S.w. : Trápun kinis.
M. : I machari kaise pakáwal já hai?
S.w. : Pahile sab coitá ke cáhi nikár dewe ke, tab
aurat ke cáhi eke tel men báká kar dewe ke.
2. M. : Kabhi koi khirki khole hai?
S.w. : Hán, hardam kholal já hai.
M. : Kabhi koi koṭhri safá kare hai?
.... baskitá khaliyáwe hai?
.... churi pajáwe hai?
.... phul par páni giráwe?
.... kamári band kare hai?
.... ghar jháre hai?
.... koṭhri range hai?
.... palangá ponche hai?
.... u gilás dhowe hai?
3. M. : Abbe koi ná i chitṭhi likhis hai?
S.w. : Hán, likhal gail hai.
M. : Abbe koi ná i gári caláis hai?
S.w. : Ná, abbe ná caláwal gail hai.
M. : Abbe koi ná i bichauná bicháis hai?
S.w. : Hán, bicháwal gail hai.
M. : Abbe koi ná i kursi ponchis hai?
S.w. : Ná, abbe ná ponchal gail hai.
M. : Abbe koi ná dáktar ke boláis hai?
S.w. : Hán, boláwal gail hai.
M. : Abbe koi ná andá usnis hai?
S.w. : Ná, abbe ná usnal gail hai.
4. M. : Koi khirkiyan band karis hai ki ná?
S.w. : Ná, abbe ná band karal gail hai, sanjhá men band karal jáigá.
M. : Koi ghar jháris hai ki ná?
S.w. : Hán, jháral gail hai aur bihán phin se jháral jáigá.
M. : Koi fálisiyan khaliyáis hai ki ná?
S.w. : Ná, abbe ná khaliyáwal gail hai. Ekwá haptá khaliyáwal jáigá.
M. : Koi paṭloṭwan pajáis hai ki ná?
S.w. : Hán, pajáwal gail aur mángar ke phin se pajáwal jáigá.
M. : Koi kuttá ke piyáis hai ki ná?

- S.w. : Ná, abbe ná piyáwal gail hai, baki turant piyáwal jáigá.
M. : Koi kamári kholis hai ki ná?
S.w. : Hán, kholal gail hai aur áj sanjhá phin se kholal jáigá.
M. : Koi kaprá dois hai ki ná?
S.w. : Ná, abbe ná dhowal gail hai. Bihán dhowal jáigá.
M. : Koi roṭi banáís hai ki ná?
S.w. : Hán, roṭi banáwal gail hai aur sanjhá men auro banáwal jáigá.

5. Mástar ji aur sikhe wálá bence wálá aur pardes ke aurat kheligá, tab jagahá badaligá.
6. Tab sikhe wálá páṭh 36 C ke sab nambar punchigá aur mástar ji (aur dusar sikhe wálan) jabáb deigá. Tab mástar ji bhi sab nambar punchigá aur sikhe wálá ki to wálan jabáb deigá.

Suru Se

Suru Kar

Fonetische, Grammaticale
en Lexicale Toelichting
bij de lessen

FONETISCHE, GRAMMATICALE EN LEXICALE TOELICHTING

Inleiding

In deze toelichting heb ik geprobeerd een verklaring te geven van de voornaamste fonetische, grammaticale en lexicale kenmerken van het Sarnami Hindoestani die naar voren komen in de dialoog en in de oefeningen van elke les. Ze geven dus geen volledige beschrijving van de taal. De cursisten die tijdens het oefenen van de leerstof graag enige uitleg willen hebben van de grammaticale constructies die daarin voorkomen, kunnen gebruikt maken van de toelichtingen. Met de index zal het mogelijk zijn hetzelfde onderwerp in verschillende lessen na te slaan.

A.B.Huiskamp

TOELICHTING BIJ LES 21

A. GRAMMATICA

1. *Sake* ‘kunnen, mogen’

Sake wordt gebruikt als men wil uitdrukken dat iets in principe of moreel kan. *Ham i kaprá pahin sakilá?* ‘Kan ik deze kleren dragen?’ (Of zijn ze te oud?) *Lilá u pustak ná parh sake hai.* ‘Lila kan dat boek niet lezen.’ (Dat zou een slechte invloed op haar hebben.)

Sake kan ook ‘mogen’ betekenen. *Bilár i dudh pi sake hai.* ‘De poes kan (of mag) deze melk drinken.’ (Die is niet voor de kinderen bestemd.) *Hamlog sab phul lejái sakilá?* ‘Kunnen (of mogen) we alle bloemen meenemen? (Of zullen we er wat van hier laten?) *Shákuntalá radio ná sun sake hai.* ‘Shakuntala mag niet naar de radio luisteren. (Ze moet haar huiswerk maken.)

Indien men zuiver ‘in staat zijn’ wil uitdrukken, wordt meestal het werkwoord *páwe* ‘vinden, kunnen, krijgen’ gebruikt. *Lilá u pustak ná parh páwe hai.* ‘Lila kan dat boek niet lezen.’ (Ze is er niet toe in staat.) *Hamlog sab phul ná lejái páilá.* ‘We kunnen niet alle bloemen meenemen. (Dat zou te zwaar worden.)

Opgemerkt moet worden dat veel mensen de werkwoorden *sake* en *páwe* niet altijd precies in de juiste betekenis gebruiken.

Als *sake* en *páwe* als hulpwerkwoorden worden gebruikt, worden ze voorafgegaan door de stam van het hoofdwerkwoord. De werkwoorden van groep 2, waarvan de stam op een klinker eindigt, (zie toelichting bij lessen 5 B4 en 15 B2,) krijgen een i achter de stam: *Ham ná khái paili.* ‘Ik kon niet (was niet in staat te) eten. *Tu oke dei sake hai.* ‘Je kunt (mag) het hem geven.’

2. *Jáne* ‘weten, kennen’

De primaire betekenis van *jáne* is ‘weten, kennen.’ Maar het kan ook als hulpwerkwoord worden gebruikt als het gaat om iets te kunnen doen. Het wordt dan vooraf gegaan door de infinitief van het hoofdwerkwoord: *Tu andá ke kuku banáwe jáne hai?* ‘Kan jij eierkoeken maken?’

3. Vragend voornaamwoord *káhe ke?* ‘Waarom?’

In de *bát cit* van deze les komt een paar keer *Káhe ke (ná)* ‘Waarom (niet)? voor, waarop een antwoord volgt. Het zal de lezer opgefallen zijn dat men in het Nederlands vaak het antwoord zou beginnen met: ‘Omdat ...’. In het Sarnami Hindoestani worden voegwoorden zoals ‘omdat,’ ‘daarom,’ ‘want,’ ‘maar,’ enz. minder gebruikt dan in het Nederlands. Ze worden als regel weggelaten omdat uit de kontekst toch wel duidelijk is wat de relatie tussen de zinnen is.

4. *Tijp kare* ‘tijpen’

Hier wordt het Nederlandse woord ‘tijpen’ (afgekort) gecombineerd met het Sarnami werkwoord *kare* ‘doen’. Dit is een veel gebruikte constructie in het Sarnami Hindoestani.

B. VOCABULAIR

1. *Barkwá* letterlijk: 'de, het grote,' dat wil zeggen: de baas
2. *Likhái* 'handschrift'
3. *Ghar ke kám* letterlijk: 'het werk van het huis'. Dit is geen huiswerk, zoals men misschien zou denken, maar huishoudelijk werk. 'Huiswerk' is in het Sarnami *skul ke páth*, 'les van school.'
4. *Utháwe* letterlijk: 'doen opstaan,' optillen. Dit is de causative vorm van *uthe*, opstaan.
5. Leenwoorden: *biskut* 'biscuit', uit het Engels en 'meneer' uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 22

A. GRAMMATICA

1. *Tose* 'tegen u, jou.'
Dit is een samentrekking van het persoonlijk voornaamwoord *tu* en het achterzetsel *se*. Hetzelfde gebeurt met het persoonlijk voornaamwoord voor de derde persoon: *u* 'hij' en *se* 'met, tegen, tot' wordt *ose*. Let op de klinkerverandering.
2. *Hamhu* 'ik ook' is een nadrukkelijke vorm van het persoonlijk voornaamwoord *ham* 'ik.'
3. *Khái* 'eten'.
De primaire betekenis van dit werkwoord is 'eten,' maar het wordt ook gebruikt in de betekenis van 'lusten,' 'houden van.' In de dialoog staat: "*Hán, ham kháilá amsoi, baki hamár ghar wálá ná khá hai.*" Dat kan vertaald worden met: "Ja, ik lust wel amsoi, maar mijn man houdt er niet van." In C van deze les zijn hiervan nog meer voorbeelden.
4. *Lewe* 'nemen' (vervoeging)
In C wordt de toekomstige tijd van het werkwoord *lewe* 'nemen' gebruikt. Hiervolgt de volledige vervoeging:
  - Onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd:
Ham / hamlog lebe 'ik zal / wij zullen nemen'
Tu / tulog leihe 'jij zal / jullie zullen nemen'
U / ulog leigá 'hij zal / zij zullen nemen'
  - Onvoltooid verleden toekomstige tijd:
Ham / hamlog leiti 'ik zou / wij zouden nemen'
Tu / tulog leite 'jij zou / jullie zouden nemen'
U / ulog lewat 'hij zou / zij zouden nemen'

Alle werkwoorden waarvan de infinitief op *-we* eindigt, worden op deze manier vervoegd: *ham dhobe* 'ik zal wassen', *tu banaihe* 'je zal maken', *u deigá* 'hij zal geven', *hamlog bataiti* 'wij zouden vertellen', *tulog roite* 'jullie zouden huilen', *ulog dewat* 'ze zouden geven.'

5. Werkwoorden groep 1 eidigend op medeklinker en *-ye* in de o.v.t.t. De werkwoorden van groep 1 (waarvan de stam op een medeklinker eindigt) hebben voor de onvoltooid verleden toekomende tijd dezelfde uitgangen behalve de *i* bij 1ste en 2de persoon:

Ham / hamlog dekhti 'ik zou / wij zouden zien'

Tu / tulog dekhte 'jij zou / jullie zouden zien'

U / ulog dekhat 'hij zou / zij zouden zien'

Voor de onvoltooid tegenwoordige toekomende tijd: zie de toelichting bij les 19 A2.

De werkwoorden waarvan de stam op *-ye* eindigt, krijgen in de onvoltooid verleden toekomende tijd ook geen *i*, want de stam eindigt al op een *i*: *piye* 'drinken':

Ham / hamlog piti 'ik zou / wij zouden drinken'

Tu / tulog pite 'jij zou / jullie zouden drinken'

U / ulog piyat 'hij zou / zij zouden drinken'

6. *Cáhi* 'nodig hebben'
Áj toke kuch cáhi? (Letterlijk: 'Vandaag aan u iets moet?') 'Hebt u vandaag iets nodig?' Behalve 'moeten' kan *cáhi* dus ook de betekenis hebben van 'nodig hebben.' Er volgt dan geen ander werkwoord en de zinsconstructie is gelijk aan die waarin het werkwoord *lage* voorkomt dat met gevoel te maken heeft. Zie de toelichtingen bij les 5 B1, 15 A3, 24 A4 en 29 A3.

7. Rangtelwoorden

Deze worden gevormd door de uitgang *-wá* aan de telwoorden toe te voegen: *nau - nauwá*, *tis - tiswá*, enz. Er zijn echter enige telwoorden die hierin onregelmatig zijn:

Ek - pahilá 'een, eerste,' *dui - dusará* 'twee, tweede,' *tin - tisará* 'drie, derde,' *cár - chautá* 'vier, vierde,' *pánc - pacwá* 'vijf, vijfde,' *chau - chaṭwá* 'zes, zesde.'

Let op de klinkerverandering in sommige rangtelwoorden. Bij de tientallen tot en met achttien komt er een *h* bij: *bará - bárahwá* 'twaalf, twaalfde,' enz.

B. VOCABULAIR

1. *Ben̄ce wálá* is letterlijk: verkooppersoon. Het meer formele woord is *mahájan* 'handelaar', maar dat wordt minder gebruikt. Zie toelichting bij les 4 B6.
2. *Tarkári* is een verzamelnaam van allerlei groenten en toespisjs.
3. *Marsá* is één van de klaroen soorten, een bladgroente.
4. *Aṭiyá* 'bos, bundel.'
5. *Toekkará* 'stuk' (van een geheel).
6. *Karailá* 'sopropo,' een aan komkommer verwante groente.

7. *Madh* 'honing.' Daarbij hoort het woord *cáte* 'likken.'
8. *Sacce* 'waar.' 'Waarheid' is *saccái*.
9. *Álu* 'aardappel'
10. *Tanko ná* 'helemaal niet(s)'
11. *Didi* 'oudere zuster', vooral als aanspreektitel.
12. *Cáh* 'thee'
13. *Mausi* 'moeders zuster.' Haar man wordt *mausá* genoemd.
14. *Bhát* 'gekookte rijst.' Rauwe rijst is *caur*, ongelopen rijst is *dhán*.
15. *Gobhi* 'kool'
16. *Machari* 'vis'
16. *Dál* 'erwtensaus'
17. *Hiláwe* 'schudden,' 'doen bewegen'(causatief)

Leenwoorden: *Báná* 'bananen', *parsiná* 'sinaasappels', *tomáti* 'tomaten', uit het Sranan, koffie uit het Nederlands, *soft* en *breť* uit het Engels.

In A zegt de verkoper dat het stuk pampoen ..... gulden kost. In verband met de wisselende koers is dat niet ingevuld. De leraar moet daar zelf een prijs invullen.

TOELICHTING BIJ LES 23

A. GRAMMATICA

1. Voegwoord *yáne* 'ofte wel'
"Hamke ekgo kalam yáne pen cáhat rahá." 'Ik heb een pen nodig.' Omdat het woord *kalam* niet vaak gebruikt wordt, verduidelijkt de spreekster zich door te zeggen "*yáne pen*" 'of pen'. Dit 'of' betekent 'ofte wel', 'dat wil zeggen.' Het wordt ook wel afgekort tot *yá*.
 Het voegwoord 'of' dat een keuze aanduidt, staat in de volgende zin: "*Bláw ki to kariyá wálá?*" 'een blauwe of een zwarte?'
2. Bijvoegelijke woordgroep
Citthi likhe wálá kágaj (Letterlijk: 'brief schrijven soort papier') is een manier om aan te geven welk soort papier men wil hebben. Het Sarnami gebruikt relatief weinig bijvoegelijke naamwoorden. De meest voorkomende zijn *acchá* 'goed', *kharáb* 'slecht', *choťá* 'klein', *barká* 'groot', *náwá* 'nieuw' en *purán* 'oud.' Andere bijvoegelijk gebruikte woorden krijgen er meestal *wálá* bij: *bital wálá haptá* 'de afgelopen week', *dhári wálá kaprá* 'gestreepte stof', *dudh wálá* 'melk persoon.' Zie ook de toelichting bij les 4 B6.
3. *Kháli* 'slechts, alleen' (bijwoord)

Hamke kháli barkwá hai. ‘Ik heb alleen maar grote.’ Wanneer *kháli* wordt gebruikt als bijvoeglijk naamwoord, betekent het ‘leeg,’ als bijwoord betekent het ‘slechts, alleen maar.’ De juiste betekenis zal moeten blijken uit het zinsverband.

4. *Lautár dewe* ‘teruggeven’
Hamár phutkar paisá lautár deihe. ‘Geef me mijn wisselgeld terug, alstublieft.’ Het werkwoord *laute* is ‘terugkeren’, de causative vorm is *lautáre* ‘doen terugkeren.’ Door (het hier als hulpwerkwoord gebruikte) *deihe* erbij te zetten, wordt de gebiedende wijs *lautár* verzacht tot een verzoek.
5. *Phutkar* – (samengesteld bijvoeglijk naamwoord)
Phutkar paisá is letterlijk: ‘breken doen geld,’ ‘wisselgeld.’ De samenstelling komt van *phuṭe* ‘breken, uiteen vallen’ en *kare* ‘doen’. Van beide werkwoorden wordt de stam gebruikt.
6. Vragend voornaamwoord *kai* ‘hoeveel?’
Kai bajal hai? (Letterlijk: ‘hoeveel geklonken heeft?’) Het vragend voornaamwoord vraagt naar een aantal. *Kaigo laṛkan áil?* ‘Hoeveel kinderen kwamen er?’ *Ham kaigo ám lei sakab?* Hoeveel manja’s mag ik nemen?
7. *Baje* ‘klinken van muziek’
Het slaan van een klok wordt als muziek ervaren. *Kai bajal hai?* betekent: ‘Hoeveel heeft geklonken?’ Gevraagd wordt naar het aantal slagen toen de klok voor het laatst sloeg.

B. VOCABULAIR

1. *Chor de.* (Letterlijk: ‘laat los.’) Dit wordt in de conversatie gebruikt voor: laat maar. De dame had hier ook kunnen zeggen: *rahen de*, wat hetzelfde betekent.
2. *Caur* ‘rijst’
Dit is gepelde, ongekookte rijst. Zie de toelichting bij les 22 B14.
3. *Jámun*
Dit is een donker paarse vrucht die in trossen aan vrij hoge bomen groeit. Hij wordt ook wel ‘koelie droifi’ genoemd, maar het is geen druif, al lijkt de vorm er wel op.
4. Leenwoorden: *kreti* ‘krijt’, *kási* ‘kaas’, *bonki* ‘bonen’ uit het Sranan Tongo.

TOELICHTING BIJ LES 24

A. GRAMMATICA

1. *Bhail* 'werd, gebeurde'

In A komen we de vraag tegen: *Oke ká bhail hai?* (Letterlijk: 'Aan hem wat geworden /gebeurd is?') 'Wat is er met hem?' Het werkwoord *howe* 'worden, gebeuren' is, zoals in veel talen, onregelmatig. De verleden tijd van *howe* is *bhaili*, *bhaile*, *bhail* voor eerste, tweede en derde persoon. De voltooid tegenwoordige tijd wordt gevormd door het hulpwerkwoord *rahe* erbij te voegen: *Ham bhaili hai* 'Ik ben geworden', enz.

2. Meewerkend voorwerp + *ke* + onderwerp + *howe*

De zinskonstruktie van *Oke sardi bhail hai*. (Letterlijk: 'Aan hem verkoudheid gebeurd is.') 'Hij is verkouden (geworden)' is dezelfde als we gezien hebben in les 5 B1: *Oke thandá lage hai*. 'Hij heeft het koud.' In de eerste zin is *sardi* 'verkoudheid' het onderwerp en *oke* 'hem' het meewerkend voorwerp.

3. *Dekháwe* 'tonen, laten zien, eruit zien'

In de toelichting bij les 20 A4 hebben we het oorzakelijke werkwoord *dekháwe* genoemd.

In *Oisane dekhá hai* zegt de vader: 'Zo ziet het er uit.' En in *Ápan jib dekháw* gebruikt de dokter de gebiedende wijs van datzelfde werkwoord: 'Laat je tong zien.'

4. *Cáhi* 'moeten, nodig zijn'

Dit is weer de zinskonstruktie zoals in 2 hierboven genoemd wordt. *Oke cáhi tin din bedi par rahe ke*. (Letterlijk: 'Aan hem is nodig drie dagen bed op blijven te.') 'Hij moet drie dagen op bed blijven.' 'Aan hem' is het meewerkend voorwerp, de rest van de zin is het onderwerp. Zie ook de toelichtingen bij les 5 B1 en 15 B3.

5. *Rahe* 'zijn, blijven, wonen'

Na het werkwoord *cáhe* 'moeten, nodig zijn,' volgt altijd de infinitief van een werkwoord. In les 25 A8 zullen we het gebruik van het werkwoord *rahe* verder bespreken.

6. *Pirái* 'pijn doen'

Okar mur pirái hai. 'Zijn hoofd doet pijn.' In C wordt *pirái* gebruikt, een werkwoord van groep 2 dat op *-ái* eindigt.

7. Achterzetseluitdrukking *ke pás* 'naar'

Oke cáhi dáktar ke pás jái ke. 'Hij moet naar de dokter gaan.' In plaats van *ke pás* had de spreker ook kunnen zeggen *ke lage* of *ke hiṅyá*. Er is geen verschil in betekenis.

B. VOCABULAIR

1. *Jiw* 'leven, gezondheid'
2. *Okar jiw ná thik hai.* (Letterlijk: 'Zijn leven niet goed is.') 'Hij voelt zich niet goed.' *Jiw* komt van *jiwan* 'leven' en duidt vooral op de lichamelijke kant van leven.
3. *Dáktar* 'dokter'
Hoewel het Sranan leenwoord 'datra' ook veel gebruikt wordt, is hier toch het woord *dáktar* gebruikt, dat uit het Engels is geleend. Men kwam al met dit woord uit India.
4. *Suny* 'nul'
Het wiskundig begrip 'nul' als getal is in India uitgevonden. Zoals bij de andere getallen, wordt meestal het Nederlandse woord 'nul' gebruikt.
5. *Bokhár* 'koorts'
6. *Kán* 'oor'
7. *Dát* 'tand, kies' Ook in de woordgroep *dát wálá dáktar* 'tandarts'.
8. *Dawái* 'medicijn' Dit woord dekt in het Sarnami een iets groter veld dan het Nederlandse woord 'medicijn.' Zo wordt bijvoorbeeld mierenvergif ook *dawái* genoemd.
9. *Nikási* 'mazelen' Het werkwoord dat hierbij hoort is *nikare* 'eruit komen.'
10. *Kwábu* 'de bof' Het werkwoord dat hierbij hoort is *howe* 'gebeuren.'

TOELICHTING BIJ LES 25

A. GRAMMATICA

1. *Ekát sanghatiyá*
Omdat *ekát* 'enkele' al aangeeft dat het om meer dan één gaat, heeft het zelfstandig naamwoord *sanghatiyá* 'vrienden' geen meervoudsuitgang nodig.
Zie de toelichtingen bij les 8 A1 en les 10 B9.
2. *Jái* als hulpwerkwoord
Toke cáhi sarhe das baje ghare ái jái ke. (Letterlijk: 'Je aan nodig is half plus tien klinken thuis kom gaan te.') 'Je moet om half elf thuis zijn.' *Toke cáhi kab pahunc jái ke?* (Letterlijk: 'Je aan nodig is wanneer arriveer gaan te?') 'Wanneer moet je aankomen?' In deze les vinden we nog enkele voorbeelden van het gebruik van *jái* na de stam van een ander werkwoord. Dit gebruik van *jái* geeft aan dat een bepaalde toestand bereikt is (of zal worden.) Vergelijk de toelichtingen bij les 10 B2 en 36 A1.

In no. 2 van de dialoog zegt de vader van Dewdat eerst dat hij niet laat thuis moet komen. *Deri ke ghare ná aihe.* (Zonder *jái*.) Daarna zegt hij hem wanneer hij thuis moet zijn. *Toke cáhi sarhe das baje ghare ái jái ke.* (Met *jái*.) In de eerste zin is ‘komen’ voldoende om de richting van het huis aan te duiden. In de tweede zin geeft de vader aan welke toestand hij om die tijd wenst te zien. *Jái* heeft hier zijn primaire betekenis verloren en is een hulpwerkwoord geworden om een bepaald aspect aan het hoofdwerkwoord toe te voegen. Zie ook de toelichtingen bij les 28 A6 en 31 A1.

3. Verbogen vorm van *ghar* ‘huis’

In de voorbeelden hierboven wordt de verbogen vorm van *ghar* ‘huis’ gebruikt om richting of plaats aan te duiden: *ghare* ‘naar huis, thuis.’ De *-e* is een naamvalsuitgang.

4. *Mile* ‘tegenkomen, krijgen’

De primaire betekenis van *mile* is ‘tegenkomen.’ Maar het wordt niet alleen voor personen gebruikt, maar ook voor het ‘tegenkomen’ van zaken, d.w.z. krijgen.

Tab hamke ... chábi mil sake hai? (Letterlijk: ‘Dan aan mij ... sleutel tegenkomen kan?’) ‘Kan ik dan de ... sleutel krijgen?’ Wat iemand krijgt, is het onderwerp van de zin, de ontvanger is het meewerkend voorwerp. Dat krijgt dan ook *ke* erachter.

5. Verkorte vorm van de derde persoon onvolt. tegenw. toekomstige tijd

Het antwoord van Dewdats vader is: *Ná, ná mili.* Wat hij bedoelt is: *Ná, toke chábi ná miligá.* Omdat ze echter beide weten waarover ze het hebben, kunnen *toke* en *chábi* weggelaten worden. *Miligá* en *mili* zijn beide vormen van de derde persoon onvoltooid tegenw. toekomstige tijd. Het verschil is dat de uitgang *-igá* grotere zekerheid uitdrukt dan de uitgang *-i*. Misschien heeft Dewdats vader al enigzins in gedachten dat z’n zoon de sleutel toch wel kan krijgen. In spreektaal wordt de korte vorm meer gebruikt dan in schijftaal. In *Ek kwárt pás hoi jái gyará baj ke* is *jái* de verkorte vorm van *jáigá*.

6. *Ke* als achterzetsel om tijd aan te geven

Dewdat ab atthára baris ke hai. ‘Dewdat is nu achttien jaar’ *Deri ke ghare ná aihe.* ‘Kom niet laat thuis’. In beide gevallen wordt het achterzetsel *ke* gebruikt om aan te geven dat het om een bepaalde (leef)tijd gaat. Zie ook de toelichting bij les 26 A8 en 27 B4.

7. Toekomstige tijd en gebiedende wijs

In no. 2 en 5 van de dialoog zegt de vader tegen zijn zoon *Deri ke ghare ná aihe.* ‘Kom niet laat thuis’ en *Baki ek kwárt pás gyará baje se deri ná karihe.* ‘Maak het niet later dan kwart over elf.’ In het Nederlands wordt hier de gebiedende wijs van ‘komen’ en ‘maken’ gebruikt. In het Sarnami had dat ook gekund, maar de vader geeft de voorkeur aan de tweede persoon toekomstige tijd. Deze verzacht het bevel wat en klinkt vriendelijker. Het maakt het bevel meer tot een verzoek. In no. 6 doet de moeder hetzelfde: *Khub khusiyáli manaihe.* (in plaats van *manáw.*) (Letterlijk: ‘Veel blijdschap vier.’) ‘Veel plezier.’

8. *Kab?* en *Kai baje?*

Het vragend voornaamwoord *kab* 'wanneer' wordt afgewisseld met *kai baje* (Letterlijk: 'hoeveel klinken?') 'Hoe laat?' om naar een bepaald tijdstip te informeren.

9. *Rahe* 'zijn, wonen, (ver)blijven)

Het werkwoord *rahe* 'zijn' wordt in het Sarnami Hindoestani voor een wijder begrip van 'zijn' gebruikt, namelijk ook voor 'blijven, logeren, wonen.'

Wanneer het werkwoord 'zijn' betekent, wordt de (onregelmatige) onvoltooid tegenwoordige tijd: *Ham hai, tu hai, u hai*. Voorbeelden: *Ham okare páche hai*. 'Ik ben achter hem.' *Tu pahilá wálá hai*. 'Je bent de eerste.' *U acchá ádmi hai*. 'Hij is een goede man.'

Wanneer de betekenis van *rahe* '(ver)blijven, wonen' is, dan wordt de (regelmatige) vervoeging gebruikt: *Ham rahilá, tu rahe hai, u rahe hai*.

10. *Jab*....., *tab*

De wederzijds op elkaar betrekking hebbende voegwoorden *jab* en *tab* 'als, dan' worden veelvuldig samen gebruikt zoals in E1 voorkomt: *Jab sarhe das baji, tab*. 'Als het half plus tien zal klinken, dan.' Er zijn nog enkele op elkaar betrekking hebbende voegwoorden die ook veel in het Sarnami worden gebruikt: *jáhá – táhá* (ook wel: *hun wá*) 'waar- daar,' *jaise – taise* 'zoals – evenzo,' *je –te* (ook wel: *u*) 'wie – die.' Zie ook de toelichting bij les 28 A3.

B. VOCABULAIR1. *Rát* 'avond, nacht'2. *Deri* 'laat'3. *Saukere* 'vroeg'4. *Sarhe das baje* 'half elf'

Sarhe voegt een half toe aan het getal dat volgt, zodat *sarhe das* betekent 'half en tien.'

5. *Derh* 'anderhalf'

Derh bajal 'half twee,' *derh sau* 'honderdvijftig.'

6. *Arháí* 'twee en een half'

Arháí bajal 'half drie,' *arháí sau* 'tweehonderdvijftig'

7. Klok kijken

Er zijn volledige uitdrukkingen om te zeggen hoe laat het is, maar het wordt ook veel in verkorte vorm gezegd, zoals u in de dialoog en in C hebt gezien. 'Kwart over elf'

kan op verschillende manieren worden gezegd: “*Ek kwárt pás gyára baj ke.*” “*Kwárt pás gyára baj ke.*” “*Gyára baje kwárt pás.*”

‘Kwart voor twaalf’ is “*(Ek) kwárt kamti hai bára baje men,*” of “*Kwárt kam bára.*”

Wanneer hele uren worden aangeduid, wordt *bajal* gebruikt, de 3de persoon verleden tijd van *baje* ‘klinken,’ behalve als er nog een mededeling volgt. Dan wordt *baje* gebruikt: *Kai bajal hai? Dui bajal hai.* Maar: *Hamke cáhi dui baje ghare áwe ke.* ‘Ik moet om twee uur thuis zijn.’ Ditzelfde geldt voor *derh bajal* ‘half twee’ en *arháí bajal* ‘half drie.’

8. *Láwe* ‘brengen’ (naar de spreker toe)
Dit woord is een samentrekking van *lewe* ‘nemen’ en *áwe* ‘komen.’
9. Leenwoord: *kwárt*, uit het Nederlands. Zoals gebruikelijk wordt de Nederlandse a een open ‘aa’ in het Sarnami.

TOELICHTING BIJ LES 26

A. GRAMMATICA

1. Onregelmatig werkwoord *jái* in de voltooid verleden tijd
Deze wordt gevormd door de verleden tijd van het hoofdwkwoord, met als hulp werkwoord de verleden tijd van het werkwoord *rahe* ‘zijn,’ waarvan *hai* de onregelmatige tegenwoordige tijd is: *Dukán gáile rahile?* (Letterlijk: ‘winkel ging was?’) ‘Bent u naar de winkel geweest?’ (Het Nederlands gebruikt in een dergelijke situatie niet de voltooid verleden tijd maar de voltooid tegenwoordige tijd.)
Hán, dukán gáili rahili. (Letterlijk: ‘Ja, winkel ging was.’) ‘Ja, ik ben naar de winkel geweest.’

Hier volgt de voltooid verleden tijd van *jái* ‘gaan in alle personen:

<i>Ham / hamlog gáili rahili</i>	‘ik was / wij waren gegaan’
<i>Tu / tulog gáile rahile</i>	‘jij was / jullie waren gegaan’
<i>U / ulog gáil raha</i>	‘hij was / zij waren gegaan’

Zie de toelichting bij les 10 B2 voor de tegenwoordig voltooide tijd.

2. Onvoltooid verleden tijd van *rahe* ‘zijn’ als koppel- en hulpwerkwoord

<i>Ham / hamlog rahili</i>	‘ik was / wij waren’
<i>Tu / tulog rahile</i>	‘jij was / jullie waren’
<i>U / ulog raha</i>	‘hij was / zij waren’

Onvoltooid verleden tijd van *rahe* ‘(ver)blijven, wonen’

<i>Ham / hamlog rahat rahili</i>	‘ik woonde / wij woonden’
<i>Tu / tulog rahat rahiele</i>	‘jij woonde / jullie woonden’
<i>U / ulog rahat raha</i>	‘hij woonde / zij woonden’

3. *Tohu* ‘jij ook’
In de toelichting bij les 22 A2 is de additieve voornaamwoordelijke vorm *hamhu* besproken. In deze les treffen we dezelfde vorm aan in de tweede persoon. Let op de klinkerverandering van *u* naar *o*.
4. *U haptá – i haptá*
De vorige week (die verder weg is,) en deze week. *U haptá men Sudes skol ná gail rahá, ná?* (Letterlijk: ‘In die week Sudes school niet ging was, niet?’) ‘Vorige week is Sudes niet naar school geweest, hè?’ *I haptá hamlog Han su jábe ápan mái hinjá.* (Letterlijk: ‘Deze week wij Meerzorg zullen gaan mijn moeder hier.’) ‘Deze week gaan we naar Meerzorg, naar mijn moeder.’
U haptá kan ook ‘de volgende week’ betekenen. Dat blijkt uit de tijd waarin het werkwoord staat. Het Sarnami gebruikt consequent de toekomstige tijd voor handelingen die in de toekomst liggen, het Nederlands doet dat vaak niet.
5. *Hinjá* als achterzetsel
Het woord *hinjá* ‘hier’ wordt hier gebruikt als achterzetsel met de betekenis ‘naar’. De spreker had ook *ápan mái ke pás* of *-ke lage* kunnen zeggen. Er is geen verschil in betekenis. Als het om personen gaat, komt er een achterzetsel bij: *Hamlog ápan mái hinjá, okar sanghatiyá ke pás, dáktar ke lage jábe.* Maar als het om plaatsen gaat, hoeft er geen achterzetsel bij: *Hamlog skol, bajár, aspatál, dukán jábe.* ‘We gaan naar school, de markt, het ziekenhuis, de winkel.’ Zie ook de toelichting bij les 24 A7.
6. Dubbele ontkenning
In het Sarnami Hindoestani komen geen dubbele ontkenningen voor, d.w.z. niet twee maal ‘niet,’ ‘on-’ of ‘geen’ in dezelfde zin. Een Nederlandse zin als: ‘Dat is hier niet ongewoon,’ zou in het Sarnami niet letterlijk vertaald kunnen worden. In de dialoog komt de zin voor: *U haptá men u skol ná gail rahá, ná?* ‘Vorige week was hij niet op school, niet?’ Dit lijkt een dubbele ontkenning, maar is dit niet. Het tweede *ná* is eigenlijk een nieuwe zin en fungeert min of meer als vraagteken. Het antwoord had kunnen zijn: *Ná, ná gail raha.* ‘Nee, hij is niet gegaan.’ Het eerste *Ná* is al antwoord op de vraag. Het vormt een zin op zichzelf. Maar dat zou erg kortaf klinken, daarom wordt het antwoord twee maal gegeven. In de volgende zin komt dan weer *ná* voor.
7. *Sab koi* ‘iedereen’
Koi betekent ‘iemand’ en *sab* betekent ‘al(le)’ ‘Alle iemanden’ is dus ‘iedereen.’ Zo is *koi ná* ‘iemand niet’ ofte wel ‘niemand.’
In les 35 A1 worden nog enkele onbepaalde voornaamwoorden genoemd.
8. *Ke* als achterzetsel om tijd aan te geven
In de toelichting bij les 25 A5 zagen we dat *ke* volgt op een aanduiding van tijd. In deze les komen we dat weer tegen: *Ham etwár ek janwari ke gaili rahili.* ‘Ik ben op zondag één januari gegaan.’ Zie ook de toelichting bij les 25 A6 en 27 B4.

B. VOCABULAIR

1. *Kine* 'kopen'
2. *Bajár* 'markt'
3. De dagen van de week: *etwár* 'zondag,' *somár* 'maandag,' *mángar* 'dinsdag,' *budh* 'woensdag,' *bife* 'donderdag,' *sukh* 'vrijdag,' *sanicar* 'zaterdag.'
4. *Roj* 'dag, dagelijks' Dit woord is een zelfstandig naamwoord in: *U dui roj rahi gail.* 'Hij bleef twee dagen.' Het is ook een bijwoord in: *U roj bajár já hai.* 'Ze gaat dagelijks naar de markt.'
5. *Haṅsu* 'Meerzorg'
6. De maanden van het jaar: *janwari, farwari, marc, april, mai, jun, julái, agast, sitembar, aktubar, nawambar, disembar.*
7. *Mandil* 'Hindoe tempel' Het wordt ook wel uitgesproken als *mandir.*
8. *Bret wálá* (Letterlijk: 'brood persoon') 'bakker'
9. *Cinwá ke dukán* 'de winkel van de Chinees'
10. *Sonár* 'goudsmid'
11. *Milit* 'minuut' De *l* wordt ook wel als *n* uitgesproken.

TOELICHTING BIJ LES 27

A. GRAMMATICA

1. Vragend voornaamwoord *Kaisan?* 'Hoe?'
Toke Rawendar kaisan lage hai? (Letterlijk: 'Jou aan Rawendar hoe overkomt?')
 'Hoe vind jij Rawendar?' *Kaisan* is het vragend voornaamwoord dat bij *aisan* 'zo een' hoort.
Kaisan gevolgd door een zelfstandig naamwoord wordt dan ook vertaald met 'Wat voor?' *U kaisan ádmi hai?* 'Wat voor man is hij?'
2. *Lage* voorafgegaan door meew. voorwerp + *ke* + onderwerp + vragend v.n.woord
Toke Rawendar kaisan lage hai? 'Hoe vind jij Rawendar?' In de toelichting bij les 5 B1 en 10 B1 hebben we de speciale grammaticale konstruktie en de vervoeging van het werkwoord *lage* beschreven. Het wordt vaak gebruikt om een gevoel weer te geven. Zie ook de toelichting bij les 31 A4.
 In dit voorbeeld is *Rawendar* het onderwerp. Hij is het die bepaalde gevoelens veroorzaakt. Het onderwerp wordt gevolgd door het vraagwoord *kaisan* om te vragen naar de gevoelens van Gita. Het meewerkend voorwerp is *tu*, gevolgd door *ke*, wat samen *toke* wordt.
3. *Mánge* 'willen, iemand mogen'
Ham oke tanko ná mángilá. (Letterlijk: 'Ik hem helemaal niet mag, wil.') 'Ik mag hem helemaal niet.' In C2 wordt *mánge* 'willen' als hulpwerkwoord gebruikt. In een enkelvoudige zin wordt het gevolgd door de infinitief van het hoofdwerkwoord: *Ham mángilá tor kaprá dhowe.* 'Ik wil je kleren wassen.'

In een samengestelde zin waarin ‘willen’ in de hoofdzin staat, wordt in de bijzin de tegenwoordige tijd van de aanvoegende wijs gebruikt: *Ham ná mángilá ki tu hamár biṭiyá ke fir se tár kar.* ‘Ik wil niet dat je mijn dochter weer belt.’

De vervoeging van deze tegenwoordige tijd van de aanvoegende wijs is als volgt:

Voor woorden van groep 1: *U mánge hai ki ham / hamlog kari, cali, dekhi*
 ..... *ki tu / tulog kar, cal, dekh*
 ..... *ki u / ulog kare, cale, dekhe*

Voor woorden van groep 2: *U mánge hai ki ham / hamlog dhoi, lei, bolái*
 ..... *ki tu / tulog dhow, le, boláw*
 ..... *ki u / ulog dhowe, lewe, boláwe*

Voor woorden van groep 2 op –ái: *U mánge hai ki ham / hamlog batiyái, jái, khái*
 ..... *ki tu / tulog batiyá, já, khá*
 ..... *ki u / ulog batiyái, jái, khái*

Voor woorden van groep 2 op –ye: *U mánge hai ki ham / hamlog si, pi*
 ..... *ki tu / tulog si, pi*
 ..... *ki u / ulog siye, piye*

Voor de verleden tijd van de aanvoegende wijs verwijzen we naar de toelichting bij les 22 A4. Deze is dezelfde als de verleden toekomstige tijd.

Wanneer *mánge* of ook andere werkwoorden die een wens of hoop uitdrukken, in de hoofdzin worden gebruikt en er volgt in de bijzin een werkwoord in de aanvoegende wijs, dan is de vervulling van die wens nog in de toekomst. Als echter die wens op dat moment al in vervulling gaat, wordt de aantonende wijs gebruikt: *Mái mánge hai ki ham tár karilá.* De spreker is dan al aan het bellen.

4. Onvoltooid verleden tijd, afgewisseld met de voltooid verleden tijd

In de conversatie van A gebruikt Gita de onvoltooid verleden tijd om haar verhaal te vertellen. De vragen van Sita zijn geen deel van Gita’s verhaal en die zijn gesteld in de voltooid verleden tijd. (behalve in 1 en 3, maar Gita’s verhaal begint pas in 2.)

De vervoeging van de voltooid verleden tijd is als volgt:

Ham / hamlog karli rahili, roili rahili, aili rahili
Tu / tulog karle rahile, roile rahile, aile rahile
U / ulog karis rahá, rois rahá, áil rahá

5. *Usne* ‘koken in water’

Ham kál sabere andá usinli. ‘(Letterlijk: ‘Ik gisteren morgen eieren kookte.’) ‘Gisternoggen kookte ik eieren.’ In B plaatje 37 is een vrouw aan het eieren koken. Daarvoor wordt het werkwoord *usne* gebruikt, wat een ander woord is dan voor eten koken in het algemeen, (*Kháik banáwe* of *pakáwe*), en ook weer anders dan het

onovergankelijke werkwoord ‘koken’ (*khaule*) of ‘doen koken’ (*khauláwe*). *Usne* is iets in water koken. Het is enigszins onregelmatig. De stam is *usin*. De vervoeging is als volgt:

Aantonende wijs:	Tegenwoordige tijd:	Verleden tijd;
	<i>Ham / hamlog usinlá</i>	<i>usinli</i>
	<i>Tu / tulog usne hai</i>	<i>usinle</i>
	<i>U / ulog usne hai</i>	<i>usnis</i>

Aanvoegende wijs:	<i>Ham / hamlog usni</i>	<i>usinti</i>
	<i>Tu / tulog usin</i>	<i>usinte</i>
	<i>U / ulog usne</i>	<i>usnat</i>

6. Gebiedende wijs van *rahe* ‘zijn, blijven’
Dáktar mánge hai ki tu bedi par raw. (Letterlijk: ‘Dokter wil dat je bed op blijft’) ‘De dokter wil dat je op bed blijft.’ De regelmatige stam van dit werkwoord is *rah*, maar die wordt *rahi* als het woord wordt gevolgd door een hoofdwkwoord: *Ham hiñyá par rahi sakilá* ‘Ik mag hier blijven,’ en *raw* of *rahu* als het om een gebiedende wijs gaat: *Hiñyá par raw / rahu!* ‘Blijf hier!’

B. VOCABULAIR

1. *Tanko ná* ‘helemaal niet’
2. *Parso* ‘eergisteren’ Men zegt ook wel: *Ekwá kalhiñyá*
3. *Kalhiñyá / kál* ‘gisteren’
4. Delen van de dag: *sabere* ‘morgen’ *sanjhá* ‘middag’ *rát* ‘avond, nacht’
 Als deze woorden worden gebruikt om een tijdstip aan te geven, krijgen *sanjhá* en *rát* er *ke* achter. Zie toelichting bij les 25 A5 en 26 A8.
5. Leenwoord: *aspatál* ‘hospitaal, ziekenhuis’ uit het Engels.

TOELICHTING BIJ LES 28

A. GRAMMATICA

1. Duratieve verleden tijd
U mángat rahá Waterkant jái. (Letterlijk: ‘Ze willende was Waterkant gaan’) ‘Ze wilde naar de Waterkant’
 Als iemand gedurende een bepaalde periode in het verleden iets deed of een toestand zo was, maakt het Sarnami Hindoestani gebruik van de duratieve verleden tijd. In het Nederlands wordt een dergelijke handeling of situatie aangeduid met ‘Hij was aan het ...’ De duratieve verleden tijd wordt dikwijls gebruikt om achtergrondinformatie te geven en aan te geven dat iets herhaaldelijk gebeurde.

In deze les wordt de duratieve verleden tijd behalve in bovenstaand voorbeeld nog enkele keren gebruikt: *U Hindustani ná samjhat rahá.* ‘Hij begreep geen Sarnami’ *U ...kháli Spaans batiyát rahá.* ‘Hij ... sprak alleen Spaans’ Beide handelingen gebeurden niet even, op een bepaald moment, maar waren van voortdurende aard. Hier volgt de vervoeging voor werkwoorden van groep 1 en 2:

Ham / hamlog karat, dhowat, ját rahili ‘Ik was / wij waren aan het doen, wassen, komen’
Tu / tulog karat, dhowat, ját rahile ‘Jij was/ jullie waren aan het doen, wassen, komen’
U / ulog karat, dhowat, ját rahá ‘Hij was / zij waren aan het doen, wassen, komen’

2. Werkwoorden die uitdrukken dat iets wordt waargenomen

In de dialoog komt de zin voor: *Etane men u dekhis ki ekgo ádmi bushalte lage khará hai.* (Letterlijk: ‘Intussen ze zag dat een man bushalte bij staat’) ‘Intussen zag ze dat er een man bij de bushalte stond.’ Men zou verwachten dat het laatste werkwoord in de verleden tijd zou staan. Maar in het Sarnami wordt een werkwoord dat uitdrukt dat iets wordt waargenomen, zoals *dekhe* ‘zien,’ *sune* ‘horen,’ *ján jái* ‘te weten komen,’ enz. gevolgd door een bijzin waarin het werkwoord in de tegenwoordige tijd staat. Op dat moment in het verleden, is iets zo.

3. *Jab* ....., *tab* .....

Zoals eerder al werd vermeld, komt de zinskonstruktie met *jab* ....., *tab* .... ‘als, wanneer....., dan’..... in het Sarnami veel voor. Als een zin begint met *Jab* ..., dan moet er altijd *tab* .... volgen. Dat geldt ook voor de overige op elkaar betrekking hebbende voegwoorden. Zie toelichting bij les 25 A9.

Jab kan op een tijdstip duiden: *Jab u áge ke kamári kholat rahile, tab tár áil.* ‘Toen hij de voordeur aan het openen was, ging de telefoon.’ Maar het kan ook een voorwaarde aanduiden: *Jab tu aise ná karihe, tab ham cal jáb.* ‘Als je het niet doet, ga ik weg.’

Als de tweede zin in de *jab* ....., *tab* .... konstruktie een vraag is, wordt in het antwoord de eerste zin niet herhaald, maar het antwoord wordt voorafgegaan door *tab*. *Jab citthi wálá áil, tab tor bhái ká karat rahá?* Antwoord: *Tab u ghar se ját rahá.*

Als de vraag gesteld wordt met het vragend voornaamwoord *kab* ‘wanneer?’ wordt de eerste zin herhaald, zoals in E3 van deze les, maar voor de tweede zin wordt volstaan met *tab*. De rest van de zin wordt impliciet gelaten.

4. Formele werkwoordsuitgang

In de dialoog spreekt de dame die de weg niet weet, de haar onbekende heer aan met *áp*, het formele persoonlijke voornaamwoord voor 2de persoon enkelvoud. Daarbij horen de formele werkwoordsuitgangen *-o* voor het hoofdwkwoord en voor het hulpwerk-woord: *Áp hamse batái sako ho ...?* ‘Kunt u mij vertellen ...?’ Deze vorm wordt in het dagelijks leven niet vaak gebruikt, maar wel bij officiële gelegenheden of tot mensen die duidelijk een hogere positie bekleden. Zie ook de toelichting bij les 1 B3c.

5. *Lage* ‘beginnen te ...’

Dit werkwoord ‘beginnen te’ wordt gebruikt als er een hoofdwkwoord in de zin voorkomt: *Tab ádmi muskiyái lagal.* ‘De man begon te glimlachen.’

Het wordt altijd voorafgegaan door de onbepaalde wijs (infinitief) van het hoofdwerkwoord, hier *muskiyái* 'glimlachen.' Zie ook de toelichting bij les 10 B1 N.B.

6. *Jái* als hulpwerkwoord

Om een wat blijvende toestand tot uitdrukking te brengen, kan aan het hoofdwerkwoord het hulpwerkwoord *jái* 'gaan' worden toegevoegd. Het geeft aan dat er nu een zekere toestand is ingetreden. De primaire betekenis van *jái* vervalt dan. Voorbeeld: ... *baki u rastá bhulái gail rahá.* '...., (Letterlijk: ... 'maar ze weg vergeten gegaan was.') 'maar ze was de weg vergeten.' Zo was dus nu de toestand. De rest van het verhaaltje is daarop gebaseerd. Hetzelfde vinden we in: *Tab u bicláike gir paral aur chotái gail.* (Letterlijk: 'Toen ze uitglijdende vallen kwam te en gewond ging.') 'Ze gleed uit, kwam te vallen en raakte gewond.' Nu was ze dus (voor een poosje) gewond. Er was een nieuwe, min of meer blijvende toestand ontstaan. Zie ook de toelichting bij les 25 A2.

7. *Pare* 'komen te ...., gebeuren'

Dit werkwoord is moeilijk in het Nederlands te vertalen. Het geeft weer dat er onbedoeld iets gebeurt waarnaar men zich te schikken heeft. Of iets dat men noodgedwongen moet doen. Het wordt vervoegd zoals alle andere onovergankelijke werkwoorden van groep 1 en het wordt steeds vooraf gegaan door de stam van het hoofdwerkwoord: *U gir paral.* 'Ze kwam te vallen.'

8. *Jaise* ....., *oise* .....

Evenals bij de zinskonstruktie met *jab* ....., *tab* .... zoals hierboven in punt 3 beschreven, worden ook de voegwoorden *jaise* ....., *oise* .... 'net toen....., toen ....' gebruikt als een paar dat bij elkaar hoort en voor een samengestelde zin wordt gebruikt. Zie ook de toelichting bij les 25 A9.

B. VOCABULAIR

1. *Sahar* 'stad'
2. *Khará* 'rechttop,' *khará rahe* '(rechttop) staan'
3. *Soñce* 'denken' *Apane man men soñce* 'Bij zichzelf denken'
4. *Khutkhuṭáwe* 'kloppen.' Men zegt ook wel *khatkhatáwe*.
5. *Etane men* 'intussen' Soms wordt ook *otane men* gebruikt. Het leidt dikwijls een nieuwe alinea in, zodat de hoorder weet: nu begint er een nieuwe episode in het verhaal.
6. *Pardesi* 'buitenlander'
7. *Jebi* 'zak (in kleding)'
8. *Máf kare* (Letterlijk: 'vergeving doen') 'excuseren, niet kwalijk nemen'
9. *Káte* 'snijden, knippen, zagen'
10. Leenwoord: bushalte, uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 29

A. GRAMMATICA

1. Vragend voornaamwoord *ketaná?* 'hoeveel?'
Hamlogke ketaná cij ke kám hai? (Letterlijk: 'Ons aan hoeveel dingen werk zijn?') 'Hoeveel hebben we nodig?' De tegenhanger van *ketaná* is *etaná* 'zoveel.' In tegenstelling tot *kai(go)* 'hoeveel' vraagt *ketaná* naar een hoeveelheid die niet direkt in getallen uit te drukken is. Zie de toelichting bij les 23 A6.

2. *Kám, jarurat* 'nodig'
Hamlogke dher cij ke kám hai. (Letterlijk: 'Ons aan veel dingen werk zijn.') 'We hebben veel nodig.'
 De woorden *kám* en *jarurat* kunnen elkaar meestal vervangen, hoewel *jarurat* (of: *jaruri*) wat sterker is. Beide woorden worden vooral gebruikt wanneer men onder elkaar bespreekt wat men zoal nodig heeft.

3. *Cáhi* 'nodig hebben'
 Op de markt en in winkels wordt vaak gebruik gemaakt van het werkwoord *cáhi* om kenbaar te maken wat men kopen wil. Een verkoper kan vragen: "*Toke kaun cij cáhi?*" (Letterlijk: 'Aan u wat ding(en) moet?') 'Wat hebt u nodig?' Vergelijk de toelichtingen bij les 15 B3, en 24 A4.

4. *Hamhuke* 'ik ook'
 Als Gita zegt dat ze niet veel geld heeft, reageert Amar met "*Hamhuke to ná hai!*" (Letterlijk: 'Van mij ook immers niet is!') "Maar ik heb ook niets!" Het achtervoegsel *-u* of *-hu* drukt uit 'ook' en benadrukt het persoonlijk voornaamwoord waar het bij hoort. Sommige (meest oudere) mensen zeggen: *hamhuh*. Zie ook de toelichtingen bij les 5 B2 en 8 A5. In het bovenstaande voorbeeld komt er nog een tweede naamvals *-ke* achter. Zie de toelichting bij les 7 B2.

5. Werkwoord + *ke rahe* 'hebben te + (werkwoord)'
 In E3 komt de zin voor: *Gitá ke dusar saudá kine ke hai.* (Letterlijk: 'Aan Gita ander boodschappen kopen te zijn.') 'Gita heeft andere dingen te kopen.' Deze zinsconstructie is dezelfde als wanneer het werkwoord *pare* wordt gebruikt. Zie de toelichting bij les 28 A7. Het verschil in betekenis tussen *pare ke* en *rahe ke* is dat *pare* gebruikt wordt als iemand ongewild iets te doen krijgt of er iets ongewild gebeurt. In de bovenstaande zin heeft Gita wel iets te doen, maar ze heeft dit zelf gewild en was van plan deze dingen te kopen.

B. VOCABULAIR

1. *Saudá* 'boodschappen, goederen' *Saudá ke list* 'boodschappenlijst'
2. *Álu* 'aardappelen'

3. *Cini* 'suiker'
4. *Nimakh* 'zout'
5. *Murgi* 'kip'
6. *Gos* 'vlees'
7. *Cáh* 'thee'
8. *Gobhi* 'kool'
9. Leenwoorden: 'list' en 'soft,' uit het Engels, 'koffie' en 'stroop,' uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 30

A. GRAMMATICA

1. Duratieve verleden tijd van *jái* + werkwoord in onbepaalde wijs
 In no. 2 van de dialoog wordt de duratieve verleden tijd van *jái* gebruikt met een werkwoord in de onbepaalde wijs. *Hamlog ab ját rahili bhojan kare.* (Letterlijk: 'We nu gaande waren maaltijd doen.') 'We stonden juist op het punt om te gaan eten.' *Jái* is hier een hulpwerkwoord om een bepaalde toestand te beschrijven. Zie hiervoor de toelichting bij les 25 A2. Voor de vervoeging van de duratieve verleden tijd van *jái* zie de toelichting bij les 28 A1.
2. Achterzetsel uitdrukking *ke sanghe* 'samen, bij'
Ham larkan ke sanghe rahabe. (Letterlijk: 'Ik kinderen samen zal blijven') 'Ik blijf bij de kinderen.' In E1 staat: *Habib ulogke sanghe bhojan kar leis ki ná?* (Letterlijk: 'Habib hen samen maaltijd doe nam of niet?') 'At Habib met hen mee of niet?'
 Als *sanghe* op een zelfstandig naamwoord volgt, wordt *ke* ook wel eens weggelaten. Het eerste voorbeeld had ook kunnen zijn: *Ham larkan sanghe rahabe.* Maar als *sanghe* na een persoonlijk voornaamwoord komt, wordt dit altijd verbogen omdat het in de vierde naamval staat: *hamare sanghe, tor sanghe, okar sanghe, hamlogke sanghe, tulogke sanghe, ulogke sanghe.* Daaraan weten we dat *ke sanghe* juist is dan alleen *sanghe*.
3. Werkwoordstam + *lewe*
Tu bhi áw bhojan kar le. (Letterlijk: 'Jij ook kom maaltijd doe neem') 'Kom ook maar eten.' De spreker gebruikt hier de samengestelde gebiedende wijs omdat het hier een uitnodiging betreft. Zie de toelichtingen bij les 9 A3, 10 B8 en 15 B1.
4. Voltooid tegenwoordige tijd
 Zoals in les 10 B2 beschreven staat, wordt de voltooid tegenwoordige tijd gevormd door de verleden tijd van het hoofdwkwoord en de tegenwoordige tijd *hai* voor alle personen van het hulpwerkwoord *rahe* 'zijn.' In C van deze les wordt de voltooid tegenwoordige tijd geoefend. De voltooid tegenwoordige tijd wordt gebruikt als een handeling in het nabije verleden voltooid is. De voltooid verleden tijd wordt gebruikt voor handelingen die in een verder verleden hebben plaats gevonden. Voorbeeld: *Ham abbe kaun cij karli hai? Tu khirki kholle hai.* 'Wat heb ik net gedaan? Je hebt

Ham abbe kaun cij karli hai? Tu khirki kholle hai. ‘Wat heb ik net gedaan? Je hebt het raam geopend.’ *Tu bital baris káhá gaile rahile? Ham Hindustán gaili rahili.* ‘Waar was je vorig jaar geweest? Ik was naar India gegaan.’

5. Voltooid tegenwoordige tijd van *howe* voor een voltooide handeling
In C2 van deze les wordt de voltooid tegenwoordige tijd van *howe* geoefend: *Ná, u koṭhri jhár bhail hai.* ‘Nee, ze heeft de kamer al geveegd.’ Deze voltooid tegenwoordige tijd wordt gevormd door de onregelmatige verleden tijd daarvan (zie toelichting bij les 24 A1) met *hai* als hulpwerkwoord en vooraf gegaan door de stam van het hoofdwerkwoord *jháre* ‘vegen.’ Als de stam van het hoofdwerkwoord op *-á* eindigt, komt er in dit geval een *-i* bij: *U dudh khaulái bhail hai.* ‘Ze heeft de melk al gekookt.’
6. Voltooid tegenwoordige tijd van *cuke* voor een voltooide handeling
In de dialoog zegt Habib: *Ham sarhe bára baje bhojan kar cukali.* (Letterlijk: ‘Ik half twaalf klinken maaltijd doe voltooide.’) ‘Ik heb om half één al gegeten.’ Het werkwoord *cuke* legt nog sterker de nadruk op het voltooid zijn van, het klaar zijn met een handeling dan *howe*. Het wordt daarom ook vaker gebruikt.
7. *Khaule, khauláwe* ‘koken’
Khaule is het onovergankelijke werkwoord voor ‘koken’ (van vloeistoffen): *Páni khaule hai.* ‘Het water kookt.’ In deze les wordt een paar maal de oorzakelijke (of causatieve, overgankelijke) vorm *khauláwe* ‘doen koken’ gebruikt: *U dudh khaulái cukal hai.* ‘Ze heeft de melk al gekookt.’ Voor oorzakelijke werkwoorden, zie de toelichting bij les 20 A4.

B. VOCABULAIR

1. *Phal* ‘fruit, vrucht’
2. *Roti* ‘broodkoek’, een typisch Hindoestaans gerecht, dat lijkt op een pannenkoek, maar van brooddeeg is gemaakt.

TOELICHTING BIJ LES 31

A. GRAMMATICA

1. Hulpwerkwoord *jái*
In de dialoog lezen we dat de moeder van Moenna vraagt: *“Prem ke báp ke ghar bikái gail ki ná?”* (Letterlijk: ‘Prem van vader van huis verkocht ging of niet? Ja, verkocht werd.’) ‘Is het huis van Prem z’n vader verkocht?’ Hier wordt het werkwoord *bikái* ‘verkocht worden’ gevolgd door de verleden tijd *gail* van het hulpwerkwoord *jái* om een veranderde toestand aan te duiden wat het huis betreft. Het is nu van iemand anders. Zie de toelichting bij les 25 A2 en 28 A6. Wanneer men snel spreekt, wordt

gail vaak afgezwakt tot *ge*. Men hoort dan: *bikáige*, *cotáige*, *bhuláige*, *calge*, enz. Maar in schrijftaal wordt voluit *gail* geschreven en als apart woord.

In het antwoord *Hán*, *bikáil*. 'Ja, het is verkocht.' wordt de regelmatige verleden tijd gebruikt van de werkwoorden van groep 2 die op *-ái* eindigen. *Bikáil* verwijst naar de handeling zelf, *bikái gail* naar de nieuw ontstane toestand als resultaat daarvan.

2. *Ki ná?* 'of niet?'

Als er in het Sarnami Hindoestani een vraag wordt gesteld waarop men 'ja' of 'nee' kan antwoorden, wordt die dikwijls gevolgd door *ki ná*, 'of niet?' Zie het voorbeeld in A1. In het Nederlands wordt 'of niet' meestal impliciet gelaten.

2. *Hamare ján men* 'voor zover ik weet'

Letterlijk staat hier: 'in mijn weten.' Het wordt gebruikt als men iets meent te weten, maar niet helemaal zeker is.

3. *Kharáb lage* 'slecht voelen'

Een van de buurvrouwen zegt: *Hamke bará kharáb lage hai*. (Letterlijk: 'Aan mij zeer slecht voelt') 'Ik vind het helemaal niet leuk (dat hij weggaat).' Hier is weer sprake van een gevoel, waarvoor het werkwoord *lage* wordt gebruikt en de zinskonstuktie is zoals die in de toelichtingen van les 5 B1, 24 A2 en 27 A2 wordt beschreven.

4. Achterzetsel *se* 'vandaan'

Zie de toelichting bij les 4 B5 voor een overeenkomend gebruik van dit achterzetsel.

B. VOCABULAIR

1. *Ohin* *haptá* 'vorige, verleden week' *Ohin* is de nadrukkelijke vorm van *u*, zoals beschreven in de toelichting van les 7 B5. *U* *haptá* en *Ohin* *haptá* worden zowel voor de vorige als de volgende week gebruikt, evenals *ekwá* *haptá*. Uit de kontekst blijkt meestal wel wat er bedoeld wordt.
2. *Bihán* 'morgen'
3. *Bihán ke bihán* 'overmorgen'
4. *Bará* 'erg, zeer' Een synoniem van *bahut* en *khub*.
5. *Parosi* 'buurman.' Buurvrouw is *parosin*.
2. *Becára* 'stakker, die arme man' Voor een vrouw zegt men *becári*.
3. *Barkhá* 'regen' Het woord *páni* 'water' wordt ook vaak gebruikt voor regen.
4. *Barse* 'regenen' *Barkhá barse hai*. 'Het regent.'
5. *Jáge* 'wakker worden, ontwaken'
6. *Pahunce* 'aankomen, arriveren'
7. *Bár katwáwe* 'haar laten knippen. We zien hier de causatieve vorm van het werkwoord *káte* 'snijden, knippen, zagen.'
8. *Setiyáwe* 'Ordenen, regelen'
9. *Mahinná* 'maand'

10. Getallen: *Pán sau* '500' (In plaats van *pánç sau*); voor '26' horen we zowel *chaubis* als *chabbis*, voor '46' *chiyális* als *cheyális*, voor '51' *ekkáwan* als *ekyáwan*, voor '53' *tirpan* als *tripan*.

TOELICHTING BIJ LES 32

B. GRAMMATICA

1. Achterzetsel *bád* 'later, daarna'

In A vinden we twee voorbeelden daarvan: *Aur dui mahinná bád Tokiyo jáigá.* (Letterlijk: 'Twee maanden later Tokiyo zal gaan.') 'Over twee maanden gaat hij naar Tokiyo.' *Dui haptá bád phin Sarnám ái jái.* (Letterlijk: 'Twee weken daarna weer Suriname kom zal gaan.') 'Over twee weken is hij weer in Suriname.'

Merk op dat in beide zinnen in het Sarnami het onderwerp is weggelaten. De hoofdpersoon van dit verhaaltje is in de eerste zin geïntroduceerd, daarna hoeft hij niet meer genoemd te worden, totdat er een andere persoon bij komt. Dat is in de laatste zin, maar dat is tevens het einde van het verhaaltje. Zie voor weglaten van het onderwerp ook de toelichtingen bij les 4 B7, 5 B5 en 13 A3.

2. *Bhail* 'gebeurde'

Ek haptá bhail Spanje gail rahá. (Letterlijk: 'Een week gebeurde Spanje ging was.') 'Een week geleden is hij naar Spanje gegaan.' In het Sarnami wordt *howe* 'worden, gebeuren' dus ook gebruikt om een verloop van tijd aan te geven.

3. Voltooid verleden tijd

In C zien we dat de voltooid verleden tijd wordt gebruikt voor voltooide handelingen in het verleden: *Ek baris bhail ham Albina gaili rahili.* (Letterlijk: 'Een jaar gebeurde ik Albina ging was.') 'Een jaar geleden ben ik naar Albina gegaan.' Het Nederlands gebruikt hier (onlogisch) de voltooid tegenwoordige tijd, '...ben gegaan' in plaats van de voltooid verleden tijd '...was gegaan.' Vergelijk de toelichtingen bij les 26 A1 en 28 A4.

4. *Laute* 'terugkomen'

Hoewel het woord *laute* 'terugkomen' ook zelfstandig wordt gebruikt, zoals in *Ham ná lautab.* 'Ik kom niet terug,' wordt het dikwijls in combinatie met het werkwoord *áwe* 'komen' of *jái* 'gaan' gebruikt. Daarvan zijn verschillende voorbeelden in deze les te vinden, zoals *Ek baris bhail (ki) Jagdes Belem se lautke áil rahá.* 'Het is een jaar geleden dat Jagdes uit Belem is terug gekomen.'

5. *Ki* 'dat'

In het hierboven gebruikte voorbeeld staat *ki* 'dat' tussen haakjes. Het kan in het Sarnami worden weggelaten, maar het mag er ook bij. Onder invloed van het Nederlands voelen sommigen dat daar een woordje hoort, maar aan de andere kant is

het Sarnami zeer economisch met woordgebruik en laat onnodige woorden al gauw weg.

6. *Dusarká* ‘tweede, andere, volgende’

In C komen we de volgende zinnen tegen: *Tin ghanṭá bhail ki ek jaháj Trinidad gail rahá. Aur dusarká? Dusarká ek haptá bád jái.* ‘Drie uur geleden is er een schip naar Trinidad vertrokken. En het volgende? Het volgende gaat over een week.’ *Dusarká* betekent in de eerste plaats ‘tweede’, wat we zien aan *du* uit het telwoord *dui* ‘twee.’ Als er van iets twee zijn, dan is de tweede vanzelf ook de ‘andere.’ In de kontekst waarin de voorbeeldzinnen staan, betekent het ‘de volgende.’ Impliciet is dat de schepen één voor één gaan.

B. VOCABULAIR

1. *Isáit* ‘nu.’ Het is een synoniem van *ab* ‘nu.’
2. *Duniyá* ‘wereld’
3. *Hardam* ‘altijd, geregeld’
4. *Chorke* ‘daargelaten, afgezien van’ *Chore* betekent ‘loslaten.’
5. *Ghanṭá* ‘uur, periode van 60 minuten’
6. Leenwoord: piloot uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 33

A. GRAMMATICA

1. Oorzakelijke werkwoorden (Causatieven)

- a) Er zijn enkele en dubbele causatieve werkwoorden. In de toelichting bij les 20 A4 werd beschreven hoe in het Sarnami werkwoorden oorzakelijk kunnen worden gemaakt door de toevoeging van *-áwe* aan de stam. In deze les is daarvan een voorbeeld in de dialoog A: *Eke parhke suná de to.* (Letterlijk: ‘Hem lezende doe horen geef alsjeblieft.’) ‘Laat hem alsjeblieft horen.’ Of: ‘Wil je hem alsjeblieft voorlezen.’ *Sune* ‘horen’ wordt ‘doen horen’ door *-áwe* achter de stam te plaatsen. De gebiedende wijs wordt dan *suná*. Dit is een enkele causatief, waar bij twee personen zijn betrokken: 1) grootmoeder die hoort en 2) dochter die doet horen (=voorleest).
- b) Het kan ook gebeuren dat er een derde persoon bij betrokken is. Als grootvader z’n dochter had gevraagd de kaart aan grootmoeder te ‘doen horen’, dan krijgen we een zin als: *Náná Rohit ke kártá náni ke sunwáís hai.* (Letterlijk: ‘Grootvader heeft grootmoeder Rohit van kaart doen laten horen.’) ‘Grootvader heeft de kaart van Rohit aan grootmoeder doen laten horen (= laten voorlezen).’ Dat is een dubbele causatief. Deze wordt in het Sarnami regelmatig gebruikt en wordt gevormd door *-wáwe* achter de stam te plaatsen. Hierbij zijn drie personen

betrokken: 1) grootmoeder die hoort, de dochter die doet horen (=voorleest) en 3) grootvader die de dochter laat voorlezen.

Hetzelfde zien we bij het niet-causatieve werkwoord *bane*, dat moeilijk in het Nederlands te vertalen is, maar soms met ‘worden’ of ‘ontstaan’ vertaald zou kunnen worden. De causatieve vorm *banáwe* ‘doen worden’ ofte wel ‘maken’ wordt veel vaker gebruikt. En als men iets laat maken, hebben we een dubbele causatief: *banwáwe*. *Oke cáhi ekgo Röntgen foto banwáwe ke*. ‘Hij moet een Röntgen foto laten maken.’ Zie ook de voorbeelden in de toelichting bij les 36 A2.

2. *Soñce* ‘denken’

Rohit schrijft op zijn kaart: *Ham ...soñ cilá ki tulogan acchá hoihe*. ‘Ik denk dat jullie het goed maken.’ Hij bedoelt hier dat hij het hoopt, maar drukt dit uit met het werkwoord *soñce* ‘denken.’

3. *Soñc rahe* ‘vervelend vinden, zorgen maken over’

In no. 777 van C hebben we een voorbeeld van de onpersoonlijke konstruktie met *soñc rahe*. *Oke soñc hai ki oke bus agore ke cáhi*. ‘Ze vind het vervelend dat ze op de bus moet wachten.’

Als deze onpersoonlijke konstruktie gepaard gaat met ‘op iets of iemand’, is de betekenis meer: zorgen maken over iets of iemand. *Hamke soñc hai ulogke uppar*. ‘Ik maak me zorgen over hen.’ In dit geval kan men ook zeggen: *Ham ulogke uppar soñc karilá*.

4. *Deṛái* ‘bang zijn’

In no. 779 van C lezen we: *Ulog kaun cij ke deṛá hai? Deṛá hai ki ulog ápan gári ná banái páigá*. (Letterlijk: ‘Zij welk ding voor bang zijn? Bang zijn dat ze hun wagen niet maken zullen kunnen.’) ‘Waar zijn ze bang voor? Ze zijn bang dat ze hun auto niet zullen kunnen repareren.’ Het werkwoord *deṛái* hoort bij groep 2. Het hangt samen met het zelfstandig naamwoord *dar* ‘angst.’

5. Direkte en indirekte rede

Het Sarnami Hindoestani gebruikt veel meer de direkte rede dan de indirekte rede. Er zijn zelfs mensen die zeggen dat er geen indirekte rede bestaat in het Sarnami, maar onder invloed van het Nederlands wordt deze af en toe toch wel gehoord. In C van deze les worden bij de antwoorden steeds de indirekte en de direkte rede gegeven. Bij de direkte rede kan het voegwoord *ki* ‘dat’ ook worden weggelaten, bij de indirekte rede kan dat niet. Vergelijk: *U bole hai ki u haliye se ekgo cithi likhighá*. (Indirekte rede) ‘Hij zegt dat hij spoedig een brief zal schrijven.’ *U bole hai ki: “Ham haliye se ekgo chitti likhab.”* (Direkte rede met *ki*) *U bole hai: “Ham haliye se ekgo cithi likhab.”* (Direkte rede zonder *ki*)

B. VOCABULAIR

1. *Beṛi* ‘dochter’

De vrouwelijke vorm van *beḥá* ‘zoon’ is *beḥi* ‘dochter’. Dit woord wordt ook gebruikt als aangesproken persoon. Als men over een (bepaalde) dochter spreekt, wordt de langere vorm *biḥiyá* gebruikt.

2. *Phuwá* ‘tante, vaders zuster’
3. *Haldi se* ‘spoedig, gauw.’ Men hoort ook wel *jáldi se* of *haliye se* zeggen.
4. *Barhinyá se* ‘mooi’
Zonder *se* erbij zijn we *barhinyá* al tegengekomen als bijvoegelijk naamwoord: *barhinyá kaprá* ‘mooie kleren.’ Met *se* erbij wordt het een bijwoord: *barhinyá se likhe* ‘mooi schrijven.’ Dit geldt voor alle bijvoegelijke naamwoorden.
5. *Jor se* ‘luid, hardop’
Ook dit is met *se* erbij een bijwoord.
6. *Beṅce* ‘verkopen’
7. *Etane* ‘(maar) zoveel, zo weinig’
Het woordt *etaná* zijn we al eerder tegengekomen als ‘zoveel.’ Als aan het eind de *-a* een *-e* wordt, drukt de spreker daarmee uit dat hij de hoeveelheid niet veel vindt.
8. Leenwoorden: *kártá* ‘kaart’; Röntgen foto, uit het Nederlands.

TOELICHTING BIJ LES 34

A. GRAMMATICA

1. *Otaná* ‘zoveel’
In no. 2 van de dialoog zegt Shantá: “*Hamlogke otaná paisá ná hai.*” ‘Zoveel geld hebben we niet.’ Het bijvoegelijk naamwoord *otaná* heeft een andere vorm die we al zijn tegengekomen: *etaná* ‘zoveel.’ Het verschil tussen de klinkers van de eerste lettergreep is het beste te vergelijken met het verschil tussen *i* ‘dit, deze’ en *u* ‘dat, die,’ waarmee respectievelijk iets of iemand dichtbij of verder weg wordt aangeduid. Door *otaná* te zeggen, wijst Shantá dat hoge bedrag als het ware van zich af, neemt er afstand van. Zie ook de toelichtingen bij les 1 B2, 35 A7 en 36 A3.
2. Trappen van vergelijking
  - a) Van de vergelijkende trap vinden we een voorbeeld in de dialoog, in D3 en E1. *Otaná barhinyá rahá jaise mahangká ki ná?* ‘Was hij net zo mooi als de dure?’ *Hamme acchá lage hai jaise tu.* ‘Ik vind hem net zo mooi als jij.’ Bij een vergelijking kan dus het woord *jaise* ‘als’ worden gebruikt. Een andere manier om uit te drukken dat twee personen of zaken hetzelfde zijn, is door gebruik te maken van het woord *barábar*, *ek rakam*, of het bijvoegelijk naamwoord te

gebruiken dat de eigenschap uitdrukt: *Duno barábar hai*. ‘Ze zijn beide gelijk.’ *U churi ek rakam bhothar hai*. ‘Die messen zijn even bot.’ *Duno miṭhá hai*. ‘Ze zijn allebei (even) lekker.’

- b) De vergrotende trap wordt in het Sarnami Hindoestani gemaakt door het woord *aur(o)* ‘meer’ of *kamti* ‘minder.’ *I wálá auro sastá hai*. (Letterlijk: ‘Deze (genoemde) meer goedkoop is.’) ‘Deze is goedkoper.’ Wanneer een bepaalde eigenschap bij de een meer aanwezig is dan bij de ander, wordt het woord *aur(o)* dus gebruikt. Er schijnt geen verschil te zijn tussen *aur* en *auro*. Het tegenovergestelde zien we in C: *Aur u wálá kamti kará hai ki ná?* (Letterlijk: ‘En die weinig moeilijk is of niet?’) ‘En is die minder moeilijk?’ Naast *kamti* wordt ook veel *ná otaná* ‘niet zo(veel)’ gebruikt: *Otaná halluk ná hai*. ‘Hij is niet zo zwaar.’ (Het onderwerp wordt hier weggelaten.)

Een andere manier van vergelijken is door het achterzetsel *se*: *Ádmi aurat se náṭá hai ki ná?* ‘Is de man korter dan de vrouw?’ Het achterzetsel *se* wordt hier dus gebruikt om de vergrotende trap te vormen.

- c) De overtreffende trap komen we in de dialoog tegen: *Tu hardam sab se barhiṇyá cij mánge hai*, (Letterlijk: ‘Jij altijd al van mooi ding wil.’) ‘Jij wilt altijd het allermooiste hebben.’ *Sab se* drukt de hoogste mate uit van een eigenschap die iets of iemand bezit. Vergelijk de toelichting bij lessen 9 A6 en 14 A3.

3. Voegwoord *jaise* ‘als, (net) zoals, alsof’

We zijn intussen vertrouwd geraakt met het gebruik van *jaise* in de betekenis van ‘zoals, de manier waarop’ in *Jaise Hindustáni logan bole hai*.

In deze les wordt het gebruikt in de vergelijkende trap (zie A2a) en ook in D3. *Ham khusi báṭi jaise tu*. ‘Ik ben net zo blij als jij.’

In de dialoog zien we dat *jaise* ook wordt gebruikt voor ‘alsof’: *Tu hardam kare hai jaise tu ekgo seṭ báṭe*. ‘Jij doet altijd alsof je een rijkard bent.’ Dit is ook een vergelijking, alleen klopt hij niet met de werkelijkheid.

4. Betrekkelijk voornaamwoord *jaun*

In de toelichting bij les 12 A3 hebben we gezien dat het betrekkelijk voornaamwoord *jaun* in het Sarnami Hindoestani alleen gebruikt kan worden als er sprake is van een beperkende bijvoegelijke bijzin. In het Nederlands wordt het betrekkelijk voornaamwoord ook gebruikt voor een uitbreidende bijvoegelijke bijzin, maar in het Sarnami wordt dan meestal de zinsconstructie *jab....., tab .....* gebruikt en niet *jaun*. *I sab se mahangá wálá hai jaun hamlog beṇcílá*. ‘Dit is de duurste die wij verkopen.’

In het Sarnami kan een samengestelde zin ook beginnen met de bijzin, die dan wordt voorafgegaan door het betrekkelijk voornaamwoord *jaun*. Voorbeeld: *Jaun kursi tu mánge hai kine, u bahut mahangá hai*. (Letterlijk: ‘Die stoel die je wilt kopen, hij erg duur is.’) ‘De stoel die je wilt kopen is erg duur.’ Merk op dat de bijvoegelijke bijzin in de hoofdzin in samengevatte vorm (*u*) wordt herhaald: *u bahut mahangá hai*.

B. VOCABULAIR

1. *Dám* 'prijs'
2. *Bhare* 'betalen' Dit is een homoniem van *bhare* 'vullen.'
3. *Rupiyá* 'gulden.' Dit woord is meegekomen uit India.
4. *Udhár par lewe* (of: – *kine*) (Letterlijk: 'schuld op nemen.') 'Op afbetaling nemen of kopen.'
5. *Bád men* 'daarna.' Zie ook de toelichting bij les 32 A1.
6. *Talak* 'tot.' Dit kan zowel op tijd als op plaats betrekking hebben.
7. *Seṭ* 'rijkaart'
8. *Chauri* 'meisje'
9. *Umir* 'leeftijd'
10. *Sajal* 'opgesmukt' (Letterlijk: 'versierd,' van het werkwoord *sajáwe* 'versieren.')
11. *Kará* 'moeilijk'
12. *Sughar* 'knap van uiterlijk.' Synoniem van *khabsurat* en *khubsurat*.

TOELICHTING BIJ LES 35

A. GRAMMATICA

1. Onbepaalde voornaamwoorden

<i>Koi</i> 'iemand'	<i>koi ná</i> 'niemand'
<i>Sab koi</i> 'iedereen'	<i>koi koi</i> 'sommigen'
<i>Kuch</i> 'iets'	<i>kuch ná</i> 'niets'
<i>Káhiṅ / Káhun</i> 'ergens'	<i>káhiṅ / káhun ná</i> 'nergens'
<i>Sagaro</i> 'overal'	

In deze les worden een aantal van deze onbepaalde voornaamwoorden gebruikt, waarvan er al meerdere in vorige lessen voorkwamen.

2. *Khutkhuṭái* of *Khaṭkhaṭái* 'kloppen'
 In de dialoog staat: *Ham ek dáfe aur khutkhuṭái.* 'Laat ik nog eens kloppen.' Dit is de eerste persoon onvoltooid tegenwoordige tijd van de aanvoegende wijs van het werkwoord *khutkhuṭáwe* 'kloppen.' De aanvoegende wijs wordt hier gebruikt omdat Prem hier een voorstel doet. Een tweede voorbeeld hiervan doet zich voor in no. 4 van de dialoog: *Áw cali dekh piche ke kamári se.* 'Laten we bij de achterdeur gaan kijken.'
  3. *Ná hoi sake* 'niet kunnen (gebeuren)'
 Shánti zegt tegen Prem: *Baki i ná hoi sake hai.* (Letterlijk: 'Maar dit niet gebeur kan.')
- Maar dit kan niet.' In het Sarnami wordt het werkwoord *howe* 'gebeuren' gebruikt, wat in het Nederlands wordt weggelaten (maar wel bedoeld.)

4. *Boláwe* ‘roepen, uitnodigen’
De betekenis van ‘roepen’ en uitnodigen’ ligt dicht bij elkaar. In het Sarnami is dit dan ook hetzelfde woord.
5. Achterzetsel *se* ‘vanuit, door’
Dekh to khirki lage se. (Letterlijk: ‘Kijk immers raam bij vandaan.’) ‘Kijk eens vanuit / door het raam.’ Dit achterzetsel kan dus in bepaalde gevallen ook met ‘door’ vertaald worden.
6. Oorzakelijk werkwoord *dekháwe* ‘(zich) laten zien’
Koi ná dekhá hai? (Letterlijk: ‘Iemand niet laat zien?’) ‘Laat niemand zich zien?’ (Maar in het Nederlands zeggen we in zo’n geval: ‘Is er niemand te zien?’) Hier is het oorzakelijk werkwoord *dekháwe* van groep 2 ‘laten zien, tonen’ het beste te vertalen met ‘zich laten zien.’ Zie ook de toelichting bij les 24 A3, waar we *dekháwe* vertaald hebben met ‘eruit zien.’
7. *Emen* ‘erin, hierin’
In C komt de zin voor: *Emen kuch ná hai.* ‘Er zit niets in.’ *Emen* is een samentreksel van *i* ‘dit’ en het achterzetsel *men* ‘in.’ Zoals te verwachten was, bestaat ook het woord *omen* ‘erin.’ Het verschil tussen *emen* en *omen* is weer te vergelijken met het verschil tussen *i* ‘dit, deze’ en *u* ‘dat, die,’ of wel ‘hierin’ en ‘daarin.’ *Emen* en *omen* worden ook wel uitgesproken en geschreven als *eman* en *oman*. Zie ook de toelichting bij les 1 B2, 34 A1 en 36 A3 en 4.
8. *Howe* ‘gebeuren’ om onzekerheid uit te drukken
Ham ná jánilá, sáit koi ná hoi. ‘Ik weet het niet, misschien is er niemand.’ In plaats van het werkwoord *rahe* ‘zijn’ wordt hier een vorm van het werkwoord *howe* ‘gebeuren’ gebruikt om onzekerheid uit te drukken.
9. Werkwoordelijke uitdrukkingen met *kare* ‘doen’
In de laatste zin van de dialoog komt *dilagi kare* (Letterlijk: ‘grap doen’) voor. ‘Hij maakt een grap.’ Verder zegt Ráj tegen Prem: “*Ekar bát ná biswás karihe.*” (Letterlijk: ‘Zijn woord niet geloof zal doen.’) *Biswás* is het zelfstandig naamwoord ‘geloof,’ dat samen met het werkwoord *kare* ‘doen’ wordt gebruikt om ‘geloven’ uit te drukken.
10. *Bujhá rahe* ‘een idee hebben’
Dit is weer een van de onpersoonlijke zinskonstrukties die we ook gezien hebben in de toelichting bij les 5 B1, 15 B3, 24 A4 en 33 A3. *Hamke bujhá hai ki koi ná hai.* ‘Ik heb het idee dat er niemand is.’ In de dialoog van deze les laat de spreker *Hamke* ‘Aan mij’ weg omdat het toch wel duidelijk is wie dat idee heeft.

B. VOCABULAIR

1. *Ek dáfe aur* (Letterlijk: ‘Een keer meer’) ‘nog een keer’

2. *Saná man* ‘rustig, stil’
3. *Bát* ‘woord(en)’
4. *Khoje* ‘zoeken’
5. *Bhittar* ‘binnen’

TOELICHTING BIJ LES 36

A. GRAMMATICA

1. Lijdende vorm met *jái*

In de toelichting bij les 13 A2 en 14 B1 is al iets verteld over de lijdende vorm. In deze les wordt het deelwoord van de lijdende vorm gevolgd door het onregelmatige werkwoord *jái* ‘gaan,’ dat dienst doet als hulpwerkwoord om een min of meer permanente toestand uit te drukken en de betreffende uitgang krijgt voor persoon en tijd. Zie hierover de toelichtingen bij les 25 A2, 28 A6 en 31 A1.

Enkele voorbeelden: *Ham ná jánílá kaise pakáwal já hai.* ‘Ik weet niet hoe het gekookt wordt.’ *Áj sabere u láwal gail hai aur bihán sabere u phin láwal jáigá.* ‘Hij is vanmorgen gehaald en morgenochtend wordt hij weer gehaald.’ *Hamár gári abbe ná banáwal gail hai.* ‘Mijn auto is nog niet gemaakt.’

2. *Pakke* ‘koken’

In de dialoog wordt de onbepaalde wijs (infinitief) van dit werkwoord gebruikt: *Pánc milit pakke deihe.* (Letterlijk: ‘Vijf minuten koken geef.’) ‘Laat hem vijf minuten koken.’

Pakke heeft twee causatieven (oorzakelijke vormen): *pakáwe* en *pakwáwe*.

Voorbeelden:

Bháji pakke hai. ‘De groente kookt (zelf)’

Ham bháji pakáílá. ‘Ik kook de groente.’

Ham ápan bitiyá ke bháji pakwáílá. ‘Ik laat mijn dochter de groente koken.’ Zie ook de toelichting bij les 33 A1.

3. Bijwoord *oisane* ‘zo, op die manier’

In de schrijfles D komt de zin voor: *Oisane pakáwal já hai.* ‘Het wordt op die (zoiest omschreven) manier gekookt.’ De tegenhanger van *oisane* is *aisane*, ‘net zo.’ In een aantal lessen staat: *Ab tu aisane likhihe: ...* ‘Schrijf nu net zo: ...’ Het verschil tussen deze twee woorden is te vergelijken met het verschil tussen *etaná* en *otaná*. Zie de toelichtingen bij les 1 B2, 34 A1 en 35 A7. *Aisane* betekent: ‘net zo als dit, deze manier (net beschreven).’ *Oisane* neemt iets meer afstand: ‘net zoals dat, die manier.’

4. *Epar* ‘erop, hierop’

Dit is een samentrekking van *i* ‘dit, deze’ en *par* ‘op.’ Zoals te verwachten bestaat ook het woord *opar* ‘erop, daarop.’ Zie voor het verschil tussen deze twee woorden de toelichting bij les 35 A7 en wat hierboven over *aisane* en *oisane* is geschreven.

B. VOCABULAIR

1. *Pardes* 'buitenland' Een buitenlander is *pardesi*. Zie de dialoog van les 8 en les 28.
2. *Bháji* 'bladgroente'
3. *Mithá* 'zoet, lekker' Alle soorten zoetigheid zijn *mithái*.
4. *Dur* 'ver' Als het als bijwoord wordt gebruikt, wordt het *duri*.
5. *Tel* 'olie' Hier: 'spijsolie.'
6. *Chauke* 'aanfruiten'
7. *Coitá* 'schubben'
8. Leenwoorden: *trápun* 'trapeen', (een Surinaamse vissoort); *báká kare* 'bakken,' uit het Nederlands. Het Sarnami woord voor 'bakken' is *cháne*, maar dat wordt alleen voor zoete spijzen en voor *roji* gebruikt.

GRAMMATICALE INDEX

- Achterzetsel *bád* 'later, daarna' 32 A1
hiṅyá 'naar' 26 A5
ke (van tijd) 25 A6, 26 A8
se in vergrotende trap 34 A2b
'vanuit, door' 35 A5
'vandaan' 31 A5
- Achterzetseluitdrukking *ke sanghe* 'samen, met' 30 A2
ke pás 'naar' 24 A7
- Aisane* 'net zo' 36 A3
Baje 'klinken van muziek' 23 A7
Bhail 'werd, gebeurde' 24 A1, 32 A2
Bijvoegelijke woordgroep 23 A2
Bijwoord *oisane* 36 A3
Boláwe 'roepen, uitnodigen' 35 A4
Cáhi 'nodig hebben' 22 A5, 24 A4, 29 A3
Causatieven 33 A1, 36 A2
Cuke 'klaar komen' volt. teg. tijd 30 A6
Dekháwe 'tonen, laten zien' 20 A4, 24 A3, 35 A6
Derái 'bang zijn, vrezen' 33 A4
Direkte en indirecte rede 33 A5
Dubbele ontkenning 26 A6
Duratieve verleden tijd 28 A1, 30 A1
Dusarká 'tweede, andere, volgende' 32 A6
Ekát sanghatiyá 25 A1
Emen 'erin' 35 A7
Epar 'erop, hierop' 36 A4
Formele werkwoordsuitgang 28 A4
Gebiedende wijs en toekomstige tijd 25 A7 van *rahe* 'zijn, blijven' 26 A2
Ghar 'huis' (verbogen vorm) 25 A3
Hamare ján men 'voor zover ik weet' 31 A3
Hamhu 'ik ook' 22 A2, 29 A4
Hiṅyá 'hier' als achterzetsel 26 A5
Howe 'worden, gebeuren' 24 A1+2, 30 A4, 35 A8
Hulpwerkwoord *jái* 'gaan' 36 A1
lewe 'nemen' 10 B8, 11 B1
Jab ... , tab ... 'Als ..., dan ...' 28 A3
Jái 'gaan' als hulpwerkwoord 25 A2, 28 A6, 36 A1
voltooid verleden tijd 26 A1
Jaise ... , oise ... 'zoals..., netzo ...' 28 A6
Jáne 'weten, kennen' 21 A2
Kab?, Kai baje? 'Wanneer? Hoe laat?' 25 A8
Kám, jarurat 'nodig' 29 A2
Ke als achterzetsel van tijd 25 A6, 26 A8

- Khái* 'eten' 22 A3
Kháli 'slechts, alleen' 23 A3
Kharáb lage 'slecht voelen' 31 A4
Khaṭkhaṭái 'kloppen' 35 A2
Khaule, khauláwe 'koken' 30 A7
Ki 'dat' 32 A5
Ki ná? 'of niet?' 31 A2
Lage 'beginnen te ...' 28 A5
     na meewerkend voorwerp 27 A7
Lautár dewe 'teruggeven' 23 A4
Laute 'terugkomen' 32 A4
Lewe 'nemen' (vervoeging) 22 A4
 Lijdende vorm met *jái* 36 A1
Mángo 'willen, iemand mogen' 27 A3
Mile 'tegenkomen, krijgen' 25 A4
Ná hoi sake 'niet kunnen (gebeuren)' 35 A3
Oisane 'zo, op die manier' 36 A3
 Onbepaalde voornaamwoorden 35 A1
 Onregelmatig werkwoord *jái* 'gaan' in v.v.t. 26 A1
 Onvoltooid en voltooid verleden tijd 27 A4
 Onvoltooid verleden tijd van *rahe* 'zijn, blijven' 26 A2
 Onvoltooid verleden toekomstige tijd werkw. groep 1 19 A2, 22 A5,
 Oorzakelijke werkwoorden 20 A4, 24 A3, 33 A1, 35 A6, 36 A2
Opar 'erop, daarop' 36 A3
 Overtreffende trap 34 A2c
Pakke 'koken' (onoverg.) 36 A2
Pare 'komen te ..., gebeuren' 28 A7
Phuṭkar 'gebroken, gewisseld' 23 A5
Pirái 'pijn doen' (onoverg.) 24 A6
Rahe 'zijn, blijven, wonen' 24 A5, 25 A8, 26 A2, 27 A6, 29 A5
 Rangtelwoorden 22 A6
Sab koi 'iedereen' 26 A7
Sake 'kunnen, mogen' 21 A1
Soṅce 'denken' 33 A2
Soṅc rahe 'vervelend vinden' 33 A3
Tijp kare 'tijpen' 21 A4
 Toekomstige tijd en gebiedende wijs 25 A7
Tohu 'jij, u ook' 26 A3
Tose 'tegen jou, u' 22 A1
 Trappen van vergelijking 34 A2
U haptá – i haptá 26 A4
Usne 'koken in water' 27 A5
 Verbogen vorm van *ghar* 'huis' 25 A3
 Vergelijkende trap 34 A2a
 Vergrotende trap 34 A2b
 Verkorte vorm 3de pers. o.t.t.t. 25 A5

- Voegwoord *yáne* 'ofte wel' 23 A1
Voltooid tegenwoordige tijd 30 A4
Voltooid verleden tijd 32 A3
Vragend voornaamwoord *káhe ke (ná)?* 'Waarom (niet)?' 21 A3
    kai? 'Hoeveel?' 23 A6
    kaise? 'Hoe?' 27 A1
    ketaná? 'Hoeveel?' 29 A1
Werkwoord + *rahe* 'hebben te ...' 29 A5
Werkwoorden groep 1 onvolt.verl.toek.tijd 22 A5
Werkwoorden – waarneming 28 A2
Werkwoordelijke uitdrukking met *kare* 'doen' 35 A9
Werkwoordstam + *lewe* 30 A3

WOORDINDEX

ab	nu	áwe	komen	bát-cit	gesprek, afspraak
abbe	nog, net	aur	en	batiyái	praten
Abdul	(jongensnaam)	auro	meer	battis	32
acchá	goed, oké	aurat	vrouw	báwá	rechts
adamiyá	(de) man	bád	later	báwan	52
agast	augustus	badale	veranderen	bayális	42
agore	wachten	bádar	lucht, wolken	becará	stakker
aihe	(jij) zal komen	bagal	naast	bedi	bed
aili	(ik) kwam	bákas	kist	bemár	ziek
aile	(jij) kwam	baki	maar	ben ce	verkopen
aisan	dezelfde	bahare	buiten	beyási	82
aisane	net zo	bahattar	72	beṭá	zoon
aise	net zo	bahin	zuster	beṭi	dochter
ájá	vaders vader	bahut	erg, veel	beṭwá	de zoon
áji	vaders moeder	báis	22	bháí	broer
aktubar	oktober	baiṭhe	zitten	bhail	geworden
álu	aardappel	bajár	markt		gebeurd
ám	manja	baj(e)	uur, tijd	bháji	groene groente
Amar	(jongensnaam)	baje	klinken(muziek)	bhar	vol, geheel
Amrit	(jongensnaam)	báká kare	bakken	bhare	vullen
amsoi	(een groente)	báná	banaan		betalen
andá	ei	banáwe	maken	bhásá	taal
andhiyár	donker	bánbe	92	bhát	rijst (gekookt)
ápan	(bez. voornaamw)	band	dicht	bhi	ook
apane	zichzelf	báp	vader	bhittar	binnen
aprel	april	bár	haar	bhojan	maaltijd
arháí	twee en een half	bará	heel, erg	bhothar	bot
arsaṭh	68	barábar	hetzelfde	bhukh	honger
artális	48	bára	12	bhuláwe	vergeten
Arti	(meisjesnaam)	bárbir	kapper	bichauná	laken, kleed
artis	38	barhin yá	mooi	bicháwe	spreiden
Áshá	(meisjesnaam)	baris	jaar	bicláwe	(uit)glijden
Ashok	(jongensnaam)	barká	groot	bic men	tussen
aspatál	ziekenhuis	barkhá	regen	bife	donderdag
assi	80	barkwá	baas	bihán	morgen
áṭh	8	barse	regenen	bihán ke bihán	overmorgen
aṭhási	os, bundel	bartan	vaat		verkocht worden
aṭháis	28	básath	62	bikái	kat
aṭhánbe	98	baskitá	mand	biná	zonder
aṭhára	18	bát	woord	bis	20
aṭhattar	78	batáwe	vertellen	bisál	geweldig
aṭháwan	58	báṭe	zijn (w.w.)		

bise men	over	cauthá	4 ^{de}	derá	bang
biskut	beschuit	cautis	34	derh	anderhalf
biṭiyá	de dochter	cauwan	54	deri	laat
biswás kare	geloven	cauwális	44	des	land
bláw	blauw	chabbis	26	dewál	muur
bláwká	de blauwe	cháne	bakken	Dewdat	(jongensnaam)
Boike	(jongensnaam)	chápá	plaatje	dewe	geven
bokhár	koorts	chappan	56	dhanbád	dank
boláwe	roepen	chattis	36	dhani	rijkaard
bole	zeggen	chatwá	6 ^{de}	dhare	zetten, leggen
bonki	bonen	chau	6	dhaure	rennen
botal	fles	chaubis	26	dher	veel
botro	boter	chauk	schrik	dhire	zachtjes, langzaam
bret	brood	chauke	fruiten	dhowe	wassen
broki	brug	chauri	meisje	ḡibbá	doos
bruinká	de bruine	chihattar	76	Didi	oudere zuster
budh	woensdag	chile	schillen, scheren	dilagi	grap
bujhá	idee, gedachte	chitir-bitir	rommelig	din	dag
burhái	ouderdom	chiyális	46	Dipak	(jongensnaam)
burhiyá	oude vrouw	chiyánbe	96	disembar	december
burhwá	oude man	chiyásath	66	don	klaar
bus	bus	chiyási	86	doswá	de doos
bushalte	bushalte	chinwá	chinees	dubbar	mager
cábhi	sleutel	chore	loslaten	dudh	melk
cabáwe	kluiven	choṭá	klein	dui(go)	twee
cáh	thee	churi	mes	dukán	winkel
cahare	klimmen	chutti	vrij	dukándár	winkelier
cáhe	moeten	cini	suiker	dukándárin	winkelierster
calák	slim	cirai	vogel	duniyá	wereld
caláwe	(be)rijden	Citrá	(meisjesnaam)	duno	de twee, allebei
calan	verloop	citṭhi	brief	dur	ver
cale	lopen	coitá	schub	dusará	andere, tweede
cális	40	cokh	scherp	ek(go)	een, één
Candar	(jongensnaam)	cotái	verongelukt	ekánbe	91
Candrá	(meisjesnaam)	cuke	klaar komen	ekar(e)	zijn, haar
capkáwe	(doen) plakken	dáfe	keer, maal	ekási	81
casmá	bril	ḡáktar	dokter	ekát	enkele
cár(go)	4	dál	erwtensaus	ekdam	helemaal
cáte	likken	dám	prijs	eke	hem, haar, het (3 ^{de} +4 ^{de} naamval)
caubis	24	ḡárho	baard	ekhattar	71
caudá	14	das	tien	ekkáis	21
cauhattar	74	daswá	tiende	ekkáwan	51
caur	rijst (rauw)	dát	tand, kies	ekko (ná)	niet één
cauránbe	94	dawái	medicijn	ekwá	de andere
caurási	84	dekháwe	laten zien	eksáth	61
causath	64	dekhe	zien		

ektális	41	Han su	Meerzorg	julái	juli
ektis	31	haptá	week	jun	juni
emen	erin	har	elk	jutá	schoenen
etaná	zo(erg, veel)	Hári	(jongensnaam)	ká	wat?
etane	zo(erg, veel)	hariyar	groen	kab	wanneer?
etwár	zondag	hariyarkwá	de groene	kabhi	ooit
Faisal	(jongensnaam)	hauwá	wind	kágaj	papier
fális	koffer	hiláwe	schudden	káhá	waar?
Fáridá	(meisjesnaam)		bewegen	káhe ke	waarom?
Fáruk	(jongensnaam)	Hindustán	India	káhin	ergens (dichtbij)
farwari	februari	Hindustáni	Hindoestaans	káhun	ergens (verder)
fás	vaas	hin yá	hier	kai	hoeveel?
fir	weer, opnieuw	Holán	Nederland	kaisan	welk, wat voor?
foto	foto	hoi	vorm van <i>howe</i>	kaise	hoe?
gail(e/i)	vorm van <i>jái</i>	howe	worden, gebeuren	kait	kant
garam	warm	hunwá	daar	kál	gisteren
gilás	glas, beker	i	dit, deze, 3 ^{de} pers.	kalam	pen
giráwe	doen vallen		enkelv.	kalhin yá	gisteren
gire	vallen		dichtbij	kám	werk
Gitá	(meisjesnaam)	ilog	3 ^{de} pers. meervoud	Kamal	(jongensnaam)
ghantá	uur		dichtbij	kamári	deur
ghar	huis	isab	3 ^{de} pers. meerv.	kamásut	ijverig
ghare	thuis		dichtbij	kamkartá	werknemer
ghari	klok, horloge	isáit	nu	Kamlá	(meisjesnaam)
ghat	als	Iwan	(jongensnaam)	kamrá	kamer
ghume	wandelen, draaien	jab	als, wanneer	kam(ti)	weinig, minder
gobhi	kool	jabáb	antwoord	kán	oor
gos	vlees	jagahá	plaats	kantoro	kantoor
gyará	elf	Jagdes	(jongensnaam)	kaprá	kleren
gharáhwá	elfde	jáge	ontwaken	kará	zwaar, moeilijk
Hábib	(jongensnaam)	jaháj	schip	kare	doen
haddi	bot, been	jái	gaan	kariyá	zwart
hai	vorm van w.w. <i>zijn</i>	jaise	zoals	karik(w)á	de zwarte
hajár	duizend	jákit	jasje	kártá	kaart
hál	toestand	jámun	djamoen (vrucht)	kási	kaas, kast
haldi	snel	jáne	weten	káte	snijden, knippen
halluk	licht (gewicht)	janwari	januwari	katwáwe	laten snijden
ham	ik	jarurat	nodig		knippen
hamár	mijn	jaun	dat, die (betr. v.w.)	kaun	welke?
hamare	mijn	jháre	vegen, harken	ke	wie?
hamhu	ik ook	ji	(beleefdheidspatikel)	ke	(achterzetsel)
hamke	mij	jib	tong	kekar	van wie?
hamlog	wij	jiw	leven, gezondheid	keke	wie? (in 3 ^{de} +4 ^{de})
hamlogke	ons	Jiwan	(jongensnaam)		naamval)
hamse	met, tot mij	jebi	zak	ketaná	hoeveel?
hán	ja	jor	luid	khái	eten (w.w.)

kháik	voedsel	máf	verontschuldiging	nauwási	89
kháli	alleen, leeg	mahangá	duur	náwá	nieuw
khaliyáwe	leggen	mahangká	de dure	nawambar	november
kharáb	slecht	Mahendar	(jongensnaam)	Náwin	(jongensnaam)
khát(in)	voor, aan	mahinná	maand	nicce	onder, laag
khauláwe	koken (overg.)	mái	moeder	nikare	uitkomen
khaule koken	(onoverg.)	mai	mei	nikási	mazelen
khele	spelen	máje	(vaat) wassen	nimakh	zout
khirki	raam	man	gedachte, idee	ninnánbe	99
khiyál kare	letten op	manai	mensen	Nitá	(meisjesnaam)
khole	openen	manáwe	vieren	ohin	dit, deze (nadruk)
khub	erg, heel	mandil	Hindoe tempel	ohun	dat, die
khusiyáli	vreugde	mangar	dinsdag		(ook)(nadruk)
khutkhutáwe	kloppen	mánge	willen	oisane	zo
ki	of	mard	man	okar	zijn, haar
kine	kopen	marc	maart	oke	hem, haar
kohonrá	pampoen	marsá	klaroen	oncás	49
koi	iemand	mástar	leraar	onási	79
koránti	krant	mástarin	lerares	onhattar	69
koṭhri	kamer	mausá	man v. moeders	onnáis	19
kreti	krijt		zuster	onsaṭh	59
kuch	iets	mausi	moeders zuster	ontális	39
kude	springen	men	in	orhe	bedekken
kuku	koek	men se	uit	ose	tegen, met hem / haar
kursi	stoel	Milá	(meisjesnaam)	otaná	zo(veel, erg)
kuttá	hond	mile	krijgen, ontmoeten	ontis	29
kwábu	de bof	milit	minuut	pacánbe	95
kwárt	kwart(ier)	miṭhá	zoet, lekker	pacás	50
lage	(voelen)	miṭháí	zoetigheid	pacási	85
lage	bij	moṭá	dik	pachattar	75
lákḥ	honderdduizend	muh	mond	páche	achter
lalk(w)á	de rode	mur	hoofd	pacis	25
lambá	lang	murgi	kip	pacpan	55
lar _k á	jongen	muskiyái	glimlachen	pacwá	5 ^{de}
lar _k i	meisje	ná	nee, niet	pahilá	1 ^{ste}
láwe	halen, brengen	nabbe	90	pahine	aantrekken
lejái	meenemen	nadi	rivier	pahun _{ce}	arriveren
leskattá	luilak (mnl.)	namaste	(Hindoe groet)	paín _{sath}	65
likháí	handschrift	nambar	nummer	paín _{tális}	45
likhe	schrijven	náná	moeders vader	paísá	geld
Lilá	(meisjesnaam)	Nandá	(meisjesnaam)	paitis	35
list	lijst	náni	moeders moeder	pajáwe	slijpen
log(an)	(meervoud)	nátá	kort v. stuk	pakáwe	koken (overg.)
má moeder	(aanspr.)	nau	negen	pakke	koken (onoverg.)
machari	's	nauká	de nieuwe	palangá	plank
madh	honn _e	nauwá	9 ^{de}	palwár	familie

pán c	5	rang	kleur	saudá	boodschappen
pandrá	15	range	kleuren, verven	saukere	vroeg
páni	water	rastá	weg, straat	sawál	vraag
pán sau	500	rát	avond, nacht	se	met, tot, tegen
par	op	Rohit	(jongensnaam)	seṭ	rijkaard
pardes	buitenland	roj	dagelijks	setiyáwe	regelen
pardesi	buitenlander	roṭi	broodkoek	Sewdat	(jongendsnaam)
pare	(gebeuren)	rupiyá	gulden	Shákuntalá	(meisjesnaam)
parhe	lezen	sab	al, alle(n)	Shantá	(meisjesnaam)
pári párá	om de beurt	sabere	's morgens	Shánti	(meisjesnaam)
parosi	buurman	sabhan	zij allen	sikhe	leren
par se	vanaf	Sabitri	(meisjesnaam)	Silá	(meisjesnaam)
parsiná	sinaasappel	sac	echt, werkelijk	sipáhin	politie
parso	eergisteren	sacce	echt, werkelijk	Sitá	(meisjesnaam)
Partáp	(jongensnaam)	safá	schoon	sitembar	september
pás	naar, voorbij	Sáfilá	(meisjesnaam)	siye	naaien
pasiná	zweet	sagaro	overall	skul	school
páth	les	sahaj	makkelijk	srimati	mevrouw
paṭháwe	sturen	sahar	stad	somár	maandag
paṭloṭ	potlood	sahattar	77	sonár	goudsmit
paunre	zwemmen	sainṭális	47	sonce	denken
per	boom	sáit	misschien	sonṭh	hemd
peṭ	buik	saitis	37	sorá	zestien
phal	vrucht	sajal	opgesmukt	Sudes	(jongensnaam)
phir se	nog eens	saje	versieren	sugar	knap, mooi
phul	bloem	sake	kunnen, mogen	sukh	vrijdag, geluk
phuṭkar	kleingeld	samán	spullen	sunáwe	doen horen
	wisseldgeld	samjhe	begrijpen	sune	horen
phuwá	vaders zuster	saná man	stil, rustig	Sunitá	(meisjesnaam)
piche	(achter)na	sanghatiyá	vriend(in)	sute	slapen
pirá	pijn doen (onoverg.)	sanghe	samen	suny	nul
piyar	geel	sanicar	zaterdag	tab	dan, vervolgens
piyáwe	doen drinken	sanjhá	's middags	tafrá	tafel
piye	drinken	sardi	verkoudheid	táke	kijken
ponche	vegen	sarhe	half (+getal)	talak	tot
Prem	(jongensnaam)	sarnám	Suriname	tális	40
punche	vragen	sarsaṭ	67	tanko ná	helemaal niet
purán	oud	sastá	goedkoop	tár	telefoon
pustak	boek	sát	zeven	tarkári	toespijs
pyás	dorst	sattánbe	97	taswá	de tas
Ráfik	(jongensnaam)	satási	87	teis	23
rahe	zijn	satáwan	57	teitális	43
Ráj	(jongensnaam)	satrá	17	teitis	33
rakam	manier, soort	sattáis	27	tel	olie
rakhe	regelen	sattar	70	terá	13
Rám	(jongensnaam)	sau	100	tihattar	73

tin	3
tiránbe	93
tirási	83
tirpan	53
tirsath	63
tis	30
tisará	3 ^{de}
thak	moe
thandhá	koud
thik	goed
to	immers
tohu	jij ook
toke	jou, u
tomáti	tomaten
tor	jouw, uw
tose	met, tot jou
topi	hoofddekse
trápun	(vissoort)
tu	jij, u
tukkará	stuk
tulog	jullie, u
tulogke	aan, van jullie
turant	direct
u	hij, zij, het, dat, die
udhár	schuld
ujjar	wit
ujjarká	de witte
ulog	zij (meerv)
ulogke	aan, van hen
umir	leeftijd
uppar	boven
usab	zij allen
usne	koken (van ei)
utáre	uittrekken (kleding)
utháwe	optillen
wálá	(bijv. aanduiding)
	(persoon)
wáli	(idem, vrouwelijk)
yáne	oftewel